

A2. XVI DE CONCILIO CARTAGINENSI SECVNDO

- i.¹ Vt castitas a leuitis et sacerdotibus custodiatur
 ii.² Vt chrisma et benedictio puellarum³ et reconciliatio penitentium⁴ a
 presbiteris non fiat
 iii. Vt presbiter penitentem iussus ab episcopo suo reconciliet
 iiiii. Vt qui excommunicatum alterius susceperit excommunicetur
 v. Vt si excommunicatus presbiter sacrificauerit, anathematizetur

¹ capitulatio om. ZOHQA, in CLRSWKNDP

² No no. D, so one out; whole title om. M

³ ben. puell. CLRWKDB; puell. ben. N

⁴ -tium CLRWKB; -tum ND

1

¹De concilio Cartaginensi² secundo³. Vt castitas a leuitis et sacerdotibus custodiatur
 cp. ii⁴

Aurelius episcopus dixit, Cum in preterito concilio de continentie et castitatis moderamine tractaretur, gradus isti tres conscriptione quadam castitatis per consecrationes annexi sunt. Episcopos inquam, presbiteros et dyaconos ita placuit ut condecet sacros sanctos⁵ antistites ac Dei sacerdotes nec non et⁶ leuitas uel qui sacramentis diuinis inseruiunt continentes esse in omnibus, quo possint simpliciter quod a Domino⁷ postulant impetrare, ut quod apostoli docuerunt, et ipsa seruauit antiquitas nos quoque custodiamus. Ab uniuersis episcopis dictum est, Omnibus placet ut episcopi, presbiteri et dyaconi uel qui sacramenta contrectant⁸ pudicitie custodes etiam ab uxoribus se abstineant⁹. Ab omnibus dictum est, Placet ut¹⁰ in omnibus et ab omnibus¹¹ pudicitia custodiatur qui altario inseruiunt.

C. Carth. II c 2; H 294-5 var.; M 325-6; IP 3.93 (frag. and var.); D 84 c 3, cf D 31 c 3 near IP

¹ Incipit add. ZOHA, om. CLKNB

² -nensi CKNBOA; -niensi ZH

³ De - sec. CLWKPOHQ; om. NDB; De - Cart. A

⁴ cp. ii CLSWKNDPZOH; om. BQA

⁵ sacros sanctos CRXSWDBPZJHQA; sacrosanctos LKNH; sacros sancto O

⁶ et CKNBZOQA; om. H

⁷ Domino CKNBP; Deo ZOHA

⁸ -c- ss O

⁹ ab - abstineant in mg. O

¹⁰ corr. fr. et Z

¹¹ dictum est - ab omnibus ss O

2¹

Vt chrisma et benedictio puellarum² et reconciliatio penitentium a presbiteris non³
 fiat. cp. iii⁴

Fortunatus episcopus dixit, Si iubet sanctitas uestra, suggero⁵. Nam memini⁶ preterito concilio fuisse statutum ut chrisma uel reconciliatio⁷ penitentium⁸ necnon et puellarum consecratio a presbiteris non fiat. Si quis autem emerit hoc faciens, quid

¹ om. DM

² ben. puell. CLRWKBZOHA; puell. ben. N

³ non CLRWKBZOHA; om. N

⁴ Vt - fiat in mg. Z; cp. iii CXSWKNPZOHQA; om. RB; c. xiii L

⁵ -e- ss O

⁶ corr. fr. nemini K

⁷ corr. fr. teconc- OA

⁸ -tium CLWKBZOHA; -tum N

de eo statuendum sit? Aurelius episcopus⁹ dixit, Audiuit dignatio uestra suggestionem fratris et coepiscopi nostri¹⁰ Fortunati, quid ad hec dicitis? Ab uniuersis episcopis dictum est, Chrismatis [95ra] confectio et puellarum consecratio a presbiteris non fiat, uel reconciliare quemquam¹¹ in publica missa presbitero non licere, hoc omnibus placet.

C. Carth. II c 3; H 295a var.; M 326; C 26 q 6 c 1

⁹ a lacuna follows O

¹⁰ ss C

¹¹ ss B

3¹

Vt presbiter penitentem iussus ab episcopo suo reconciliet² cp. iiii³

Aurelius episcopus dixit, Si quisquam in periculo fuerit constitutus et se reconciliari diuinis altaribus petierit, si episcopus absens fuerit debet utique presbiter consulere episcopum, et sic periclitantem eius precepto reconciliare. Quam rem debemus salubri consilio⁴ roborare. Ab uniuersis episcopis dictum est, Placet quod sanctitas uestra necessario nos instruere dignata est.⁵

C. Carth. II c 4; H 295a var.; M 326-7; ID 15.2; C 26 q 6 c 5

¹ no mg. no. K; ii D

² Vt - rec. in mg. Z; -con- ss O

³ cp. iiii CLSKNBZPHA; om. RX

⁴ corr. fr. conc- Z

⁵ Si quisquam in periculo – dign. est om. L, inserting Ergo recte - omnibus placet from c 4

4¹

Vt qui excommunicatum alterius susceperit excommunicetur² cp. vii³

Geneclius episcopus dixit, Ergo recte suggerunt fratres et coepiscopi nostri ut qui merito facinorum suorum ab ecclesia pulsi sunt, si ab aliquo episcopo aut⁴ presbitero uel⁵ clerico fuerint in communionem suscepti, etiam ipse pari cum eis crimine teneatur obnoxius refugientes sui episcopi regulare iudicium. Ab uniuersis⁶ dictum est, Omnibus placet.

C. Carth. II c 7b; H 295b; M 327; Cf ID 14.28; cf IP 5.98; +C 11 q 3 c 29 (Qui merito - iudicium)

¹ no. iii KD; whole canon in mg. L (but see c 3)

² Vt - exc. in mg. Z

³ vii CLRSWKZOHQ; om. NB; vi A

⁴ aut CLRXS²WBZPHA; om. S; aut a P; uel KND

⁵ uel CLRXSWNPZPHA; aut KDB

⁶ -ersi Z

5¹

Vt si excommunicatus presbiter sacrificauerit² anathematizetur³

Alipius⁴ episcopus ecclesie Tagastensis⁵ legatus prouincie Numidie dixit, Nec illud pretermittendum⁶ est, ut si quis forte presbiter ab episcopo suo correptus aut excommunicatus tumore⁷ uel superbia inflatus putauerit separatim⁸ Deo⁹ sacrificia

¹ no. iiii KD

² sacrificauerit CLRKNBP; sacrificere presumpserit ZOHA

³ Vt - anath. in mg. Z; viii add. RWBPZOHQ; vii add. A, om. CLXSKND

⁴ Elip- L; corr. fr. Olip- N

⁵ Tagast- CLKNBZOHQ; Tagat- A

⁶ pretermittendum CKNBZHA; preterminendum O

⁷ corr. fr. tim- O

⁸ separatim CLRKNBP; separatim X; separatim se ZOHA

⁹ in mg. after sacrific. S

offerenda, uel aliud erigendum¹⁰ altare contra¹¹ ecclesiasticam fidem disciplinamque crediderit¹², non exeat impunitus. Valentinus prime sedis prouincie Numidie¹³ dixit, Necessaria¹⁴ discipline ecclesiastice, et fidei congrua sunt que frater noster Alipius prosecutus est. Proinde quod inde¹⁵ uidetur uestre dilectioni edicite. Si quis presbiter contra episcopum suum inflatus scisma fecerit, anathema sit. Ab uniuersis episcopis dictum est, Si quis presbiter a preposito suo excommunicatus¹⁶ uel correptus fuerit [95rb] debet utique apud uicinos episcopos conqueri, ut ab ipsis eius causa possit audiri, ac per ipsos suo episcopo reconciliari. Quod nisi fecerit, sed superbia quod absit inflatus secernendum se ab episcopi sui communione duxerit ac separatim cum¹⁷ aliquibus scisma faciens sacrificium Deo obtulerit, loco amisso anathema habeatur. Nichilominus¹⁸ et de ciuitate et¹⁹ congregatione in qua fuerit longius repellatur²⁰ ne uel ignorantes uel simpliciter uiuentes serpentina fraude decipiat. Quoniam secundum apostolum, ecclesia una est, una fides, unum baptisma²¹. Et si querimoniam iustam aduersus episcopum non habuerit, inquirendum erit.

C. Carth. II c 8; H 295b (var.); M 327-8 as here; C 11 q 3 c 5 var., Si quis presbiter ab episcopo suo correptus - end

¹⁰ *corr. fr. eli- H; exigendum O*

¹¹ *non exeat add. and canc. O*

¹² *agendum add. ZOHA, om. CKNBP*

¹³ *Num. prou. marked for reversal N*

¹⁴ *-aria CLKNBP; -ario ZOHA*

¹⁵ *quod inde CLXKDP; quid inde RSWNB; quid exinde ZOHA*

¹⁶ *inflatus scisma fecerit - excomm. added at foot of leaf Z*

¹⁷ *cum CKNZOHA; om. B*

¹⁸ *corr. fr. nicholom- O*

¹⁹ *de add. N, om. CLKDBZOHA*

²⁰ *rep- CLRKDBZOHA; exp- N*

²¹ *-isma CLRWKNZOHA; -ismum B*

A2. XVII DE CONCILIO CARTAGINENSI TERCIO¹

- i. Vt episcopus priusquam ordinetur canones agnoscat³
- ii. Vt leuite et uirgines ante xxv⁵ annos non consecrentur
- iii. ⁶Episcopus accusatus ubi uel infra quod tempus examinatur
- iiii. De presbiteris et dyaconibus quanti episcopi eos audiant
- v. Vt clerici publica iudicia non appellent
- vi. Si a quoquam ab aliis iudicibus ecclesiasticis ad alios iudices ecclesiasticos maioris auctoritatis fuerit prouocatum non obesse prioribus diuersas sententias proferentibus
- vii. Vt filii clericorum ad spectaculum non accedant
- viii. Vt clerici non sint conductores uel negotiatores
- iiiiii. Vt clerici non sint usurarii
- x. Vt cum⁷ clericis extranee femine non cohabitent
- xi. Vt clerici cum ad pubertatem uenerint aut coniugium aut castitatem profiteantur
- xii. Vt plebes alienas alius episcopus non usurpet

¹ *De (Ex W) - tercio CXSWB; De conc. Cart. L; om. RKNPZOHQA*

² *capitulatio om. NZOHQA, in CLRSXWK(DM)BP*

³ *DM omit whole entry*

⁴ *DM omit whole entry*

⁵ *x ss C*

⁶ *Vt add. B, om. CLRWKNP*

⁷ *c ss C*

- xiii. Vt nullus episcopus alienum clericum audeat retinere uel ordinare
 xiiii. Vt nullus clericus ordinetur nisi fuerit probabilis
 xv. Vt in sacrificio tantum panis et calix offeratur
 xvi. Ne clerici uel continentes ad uiduas uel uirgines soli habeant
 accessum⁸
 xvii. Vt prime sedis episcopus princeps sacerdotum non appelletur
 xviii. Vt clerici tabernas non ingrediantur
 xviiii. Vt episcopus sine formata metropolitani longius non proficiscatur⁹
 xx. Vt missa a ieiunis celebretur [95va]
 xxi.¹⁰ Vt nullus in ecclesia conuiuetur
 xxii. Vt penitentibus iuxta peccatum modus penitentiae detur¹¹
 xxiii. Vt presbiter inconsulto episcopo non reconciliet penitentem
 xxiiii. De custodia sacrarum uirginum
 xxv.¹² Vt apostaticis uel histrionibus conuersis penitentia non negetur
 xxvi. Vt presbiter chrisma non conficiat
 xxvii. Vt clerici sine necessitate in aliena ciuitate non immorentur
 xxviii. Vt non liceat fieri translationes episcoporum
 xxviiii. Vt dum episcopus eligitur si contradictores habeat, quinque sacerdotes
 conueniant
 xxx. De clericis agros uel predia comparantibus

⁸ accessum C(? after corr.)XSWKDP; ascensum LRB

⁹ proficiscatur CLRXSK²DP; proficiscantur W; profiscatur K; profisciscatur B

¹⁰ xxi om. B (one out from here)

¹¹ detur CLRXSWBP; sit dandus KD

¹² B returns to right sequence

1¹

*Incipit de concilio Cartaginensi² tercio³. Vt episcopus priusquam ordinetur canones
 agnoscat cp. iii⁴*

Placuit ut ordinatis episcopis uel clericis prius ab ordinatoribus suis decreta
 conciliorum auribus eorum inculcentur⁵, ne se aliquid contra statuta concilii fecisse
 peniteant⁶.

C. Carth. III c 3; H 297a; M 331; +D 38 c 7

¹ om. DM; no. om. KNB

² -ensi CRWKNPQA; -iensi ZOHQ²

³ Incipit - tercio (corr. fr. quarto M) in DM before c 3; om. B

⁴ Vt - agn. in mg. Z; cp. iii CRKNPZOHA(before Vt); om. B; Vt - iii om. Q; Incipit de - iii in mg. A

⁵ corr. fr. inculcentur to inducentur O

⁶ corr. fr. -ent K

2¹

Vt leuite et uirgines ante xxv² annos non consecrentur³ cp. iii⁴

Item placuit ut ante xxv annos etatis nec diaconi ordinentur nec uirgines
 consecrentur, et ut lectores populum non salutent.

*C. Carth. III c 4; H 297a; M 331; ID 6.31 as BD 2.11; IP 3.30; +D 77 c 5 (insc. as here), +C 20 q 1 c
 14 (insc. var.)*

¹ om. DM; no. om. KNB

² -x- ss C

³ Vt - cons. in mg. Z; corr. fr. conterentur O

⁴ cp. iiiii C²LRWPZOHQ; cap. iii CKN; om. XBA

3¹²*Episcopus accusatus ubi uel infra quod tempus examinetur*³ cp. vii⁴

Aurelius episcopus dixit, Quisquis episcoporum accusatur. ad primates prouincie ipsius causam⁵ deferat accusator. Nec a communione suspendatur cui crimen intenditur, nisi ad causam suam dicendam electorum iudicium⁶ die statuta litteras euocatus minime occurrerit⁷. hoc est infra spacium mensis ex ea die qua eum litteras accepisse constiterit. Quod si aliquis uerax⁸ necessitatis⁹ causas probauerit quibus eum occurrere non potuisse manifestum¹⁰ sit. cause sue dicende intra alterum mensem integram¹¹ habeat facultatem. Verum tamdiu post mensem secundum non communicet donec purgetur. Si autem ad concilium uniuersale¹² anniuersarium occurrere¹³ noluerit, ut uel ibi causa eius terminetur. [95vb] ipse in se dampnationis sententiam dixisse iudicetur. Tempore sane quo non communicat¹⁴, nec in sua ecclesia uel parrochia communicet. Accusator autem eius si nunquam diebus cause dicende defuerit, a communione non remoueat. Si uero aliquando defuerit subtrahens se restituto in communionem episcopo ipse remoueat a communione accusator, ita tamen ut nec ipsi¹⁵ adimatur facultas cause peragende, si se ad diem occurrere non noluisse¹⁶ sed non potuisse probauerit. Illud uero placuit, ut cum agere ceperit in¹⁷ episcoporum iudicio si fuerit accusatoris persona culpabilis, ad arguendum non admittatur, nisi proprias causas non tamen ecclesiasticas asserere uoluerit.

C. Carth. III c 7; H 297b; M 331-2; C 4 q 5 c 1 to potuisse probauerit, C 4 q 6 c 1 (Illud uero - end)

¹ no. om. KNB; i D; vii M

² Vt add. ZOHQA, om. CLRWKNDMB

³ Vt - exam. in mg. Z

⁴ vii CLRWNDMPZOHA; iii K; om. B

⁵ -sam in mg. C

⁶ iudicium LRXSWKNDBPZOHA; iudic um CL²D²

⁷ -erit CKNPZOHA; -it B

⁸ uerax CLXSWKND; ueras RBPZOHA

⁹ corr. fr. -ates Z

¹⁰ ma- in mg. C

¹¹ -ram CLRWBPZOHA; -rum KND

¹² uniuersale CLRWDMBZOHA; uniuerse K; uniuersalem N

¹³ corr. fr. -erit O

¹⁴ corr. fr. -ant

¹⁵ corr. fr. ipse B

¹⁶ corr. fr. uol- Z

¹⁷ in CLKNBZOHQ; om. A

4¹*De presbiteris et diaconibus*² quanti episcopi eos audiant cp. viii

Si autem presbiteri uel diaconi fuerint accusati, adiuncto sibi ex uicinis locis proprius³ episcopus legitimo⁴ numero collegarum quos ab eodem accusati petierint, id est una secum in presbiteri nomine episcopi sex, in diaconi tres qui ipsorum causas discutiant, eadem dierum et dilationum et a communione remotionum et discussione personarum inter accusatores et eos qui accusantur forma seruata. Reliquorum autem clericorum causas etiam solus episcopus loci agnoscat⁵ et finiat.

C. Carth. III c 8; H 297-8; M 332; C 15 q 7 c 5

¹ iii K whose nos. are one out; ii D; om. B

² -c- ss O

³ proprius CLRWNDBZOHQ; prius KA

⁴ -ti- ss O

⁵ ag- RXSKNDBPZOHA; cog- CLW

5¹*Vt clerici publica iudicia non appellent². cp viiii³*

De diuersis ordinibus ecclesie seruientibus, ut siquis in causam criminis incurrerit, et abnuerit iudicium ecclesiasticum, debeat periclitari. Et ut filii sacerdotum spectacula secularia non adeant. Item placuit quisquis episcoporum, presbiterorum et diaconorum seu clericorum, cum in ecclesia ei crimen⁴ fuerit intentum, uel ciuilis⁵ causa fuerit commota, si derelicto⁶ ecclesiastico iudicio⁷ publicis iudiciis purgari uoluerit, etiam si pro ipso fuerit prolata sententia, locum suum amittat. [96ra] et hoc in criminali actione. In ciuili uero perdat quod euicit, si locum suum obtinere maluerit. Siquidem enim ad eligendos iudices undique ecclesie consortio iudicat qui de uniuersa ecclesia male sentiendo de iudicio seculari poscit auxilium. cum priuatorum causas apostolus etiam ad ecclesiam deferri atque ibi determinari precipiat.

C. Carth. III c 9; H 298a; M 332; ID 6.362 to maluerit; C 11 q 1 c 43 from Placuit ut quisquis episcoporum, +C 11 q 1 c 44 (De diuersis - periclitari)

¹ iii D; *no. om.* N

² -ent CRKNDBZOH; -ant QA?

³ viiii CLKNDZOHQA; *om.* B

⁴ ei crimen *erased X, which has* fuerit intentum – causa *in mg. in second hand*

⁵ *corr. fr.* cuil- O

⁶ derelicto CLRWK²D²BZOHA; delicto KN; ? D

⁷ eccl. iud. CLWKNZOHA; iud. eccl. B

6¹

Si a quoquam² ab aliis iudicibus ecclesiasticis ad alios iudices ecclesiasticos maioris³ auctoritatis fuerit prouocatum⁴ non obesse prioribus diuersas sententias proferentibus⁵ cp. x

Hoc etiam placuit ut a quibuscumque iudicibus ecclesiasticis ad alios iudices ecclesiasticos ubi est maior auctoritas fuerit prouocatum, non eis obsit⁶ quorum fuerit soluta sententia, si conuinci non potuerint⁷, uel inimico animo iudicasse, uel aliqua cupiditate aut gratia deprauati⁸. Sane si ex consensu partium iudices electi fuerint, etiam a pauciore numero quam constitutum est non liceat prouocari.

C. Carth. III c 10; H 298a; M 332; ID 3.363; IP 4.133; C 2 q 6 c 37 to deprauati, c 34 (Sane to end)

¹ *no. om.* N; iiii D

² quoquam C?LRWKDBZOHA; quodam N

³ maioris CLRWKNB; *om.* ZJOHA

⁴ fuerit prou. CLRWKNB; prou. fuerit ZJOHA

⁵ Si - prof. *in mg.* Z

⁶ obsit CLRWKNBZJHQ; absit OA

⁷ potuerint CLRXSKDPZJO²HQA; potuerunt W; potuerit NO; poterint B

⁸ deprauati CLRWDBZOHQA; prauati KN

7¹*Vt filii clericorum ad spectaculum non accedant²*

Vt filii sacerdotum uel clericorum³ spectacula secularia non exhibeant, sed nec spectent, quamquam tamen⁴ a spectaculo et omnes laici⁵ prohibeantur. Semper enim⁶ Christianis omnibus hoc⁷ interdictum est, ut ubi⁸ blasphemi sunt⁹ non accedant.

¹ *no. om.* N; v D

² Vt - acc. *in mg.* Z

³ sac. uel cl. CLRWKNZOHA; cl. uel sac. B

⁴ tamen CLKNBZHA; *om.* O

⁵ laici C²LRWKBPZOHA; loci CXSND

⁶ enim CLRKNBZOHQ; *om.* A

⁷ hoc CLRSWBZOHA; *om.* KND

⁸ *corr. fr.* ibi C

⁹ sunt CLRWKNBZOQA; sint H

C. Carth. III c 11; H 298; M 332

8¹

Vt clerici non sint conductores uel negociatores² cp. xv

Item placuit ut³ episcopi⁴, presbiteri et diaconi uel clerici non sint conductores aut procuratores, neque ullo turpi uel inhonesto negotio uictum querant, quia respicere debent scriptum esse, Nemo militans Deo implicat se negociis secularibus.

C. Carth. III c 15; H 298a-b; M 333; C 21 q 3 c 3

---

¹ no. om. N; vi D

² Vt - neg. in mg. Z

³ ut CLRKNZOHA; om. B

⁴ episcopi CKNBJOHQA; om. Z

9¹

Vt clerici non sint usurarii² cp. xvi

Vt nullus clericorum amplius accipiat³ quam accomodauerit. Si pecuniam, pecuniam accipiat. Si speciem, eandem speciem⁴ quantam dederit accipiat⁵. Et quicquid aliud tantum⁶ quantum dederit⁷ recipiat⁸.

C. Carth. III c 16; H 298b; M 333; ID 13.9; IP 3.158; C 14 q 4 c 6, cf first recension c 9a (Winroth, Making, 214).

---

¹ no. om. N; vii D

² Vt - usur. in mg. Z

³ acc- CLRSWKNBQ; resp- O; rec- ZJHQ²A

⁴ speciem CLRWKNBZJO; om. HQA

⁵ acc. ded. marked for reversal N

⁶ tantum CKNBZQA; om. O

⁷ dederit C²LRXSWKBP²ZOA; dedit CN

⁸ rec- CRKNZOHA; acc- B

10¹

Vt cum clericis extranee femine non cohabitent² cp. xviii³ [96rb]

Vt cum omnibus omnino clericis extranee femine non cohabitent⁴, sed sole matres, auie⁵ et matertere, amite, sorores et filie fratrum, aut sororum et quecumque ex familia domestica, necessitate etiam antequam ordinarentur iam cum eis habitabant. Vel si filii eorum iam ordinatis parentibus⁶ uxores acceperunt⁷. aut seruis non habentibus in domo quas ducant aliunde ducere necessitas fuerit.

C. Carth. III c 17; H 298b; M 333; +D 81 c 27

---

¹ no. om. N

² in mg. ZO

³ xviii CXSKN; xviii L; xvii RWZOHQA; ? DP; om. B

⁴ cohab- CKNZOHA; hab- B

⁵ auie CLWDBZOHA; aue K

⁶ ord. par. CLWDBZOHA; par. ord. K

⁷ acceperunt CLWDBZOHA; accipiunt K

11¹

*Vt clerici cum ad pubertatem uenerint² aut coniugium aut castitatem³ profiteantur⁴
cp. xviii⁵*

Placuit ut lectores cum ad annos pubertatis uenerint cogantur aut uxores ducere aut continentiam profiteri.

C. Carth. III c 19; H 298b; M 333; IP 3.111 (sl. var.); D 32 c 8 as IP

---

¹ no. om. N

² corr. fr. -erit O

³ in mg. O

⁴ Vt - prof. in mg. Z

⁵ xviii CRSKNDJHA; om. B; xxi P; xviii ZOQ

12¹

Vt plebes alienas alius² episcopus non usurpet³ cp. xx⁴

Placuit ut a nullo episcopo usurpentur plebes aliene, nec aliquis episcoporum⁵ supergrediatur in⁶ dyocesim⁷ collegam suum.

C. Carth. III c 20; H 298b; M 333; ID 5.173 as BD 1.64; +C 7 q 1 c 27

---

¹ no. om. N

² alius CLRSWBPZOHA; alienus KND

³ Vt - usurp. in mg. Z

⁴ cp. xx CRKNOHQQA; om. B; xviii Z; ? P

⁵ episcoporum CLRWKDBZOHA; eorum N

⁶ in CKNBOHQQA; om. Z

⁷ -sim CNDBZOHA; -si K

13¹

Vt nullus episcopus alienum clericum audeat retinere uel ordinare² cp. xxi³

Vt clericum alienum nisi concedente⁴ eius episcopo nemo audeat⁵ uel retinere uel promouere in ecclesia sibi credita⁶. Clericorum autem nomen etiam⁷ lectores et psalmiste et ostiarii retinent.

C. Carth. III c 21; H 298b; M 333; D 72 c 2

---

¹ no. om. N

² Vt - ord. in mg. Z

³ xxi CLXSWKNDHQQA; xxii RBP; xx Z

⁴ corr. fr. concedite K

⁵ corr. fr. -iat O

⁶ ecclesia sibi credita CXWKND; ecclesiam sibi creditam LRSBPZOHA

⁷ etiam CLRWNDBZOHA; et K

14

Vt nullus clericus ordinetur nisi fuerit probabilis cap. xxii¹

Vt nullus ordinetur clericus nisi probatus uel episcoporum examine² uel populi testimonio.

C. Carth. III c 22; H 298b; M 333; D 24 c 2

---

¹ Vt - prob. in mg. Z; cp. xxii om. B; xxiii P; xxi Z

² examine CKNBZHQA; exanime O

15

Vt in sacrificio¹ tantum panis et calix offeratur cp. xxiii²

Vt in sacramentis³ corporis et sanguinis Domini nichil amplius offeratur quam ipse Dominus tradidit. Hoc est panis et uinum aque⁴ mixtum. nec amplius in sacrificiis offeratur quam de uuis et frumentis.

C. Carth. III c 24; H 298b; M 333; De cons. D 2 c 5

¹ sacrificio LRWKNBZOQA; sacramento H; ? C

² Vt - off. in inner mg. Z; xxiii CRXSWKNDPOQ; xxiii L; om. B; xxii Z; xiiii A

³ corr. fr. -ti H

⁴ aque CLRSWBPZOHA; aqua KND

16

Ne clerici uel continentis¹ ad uiduas uel uirgines soli habeant ascensum² cp. xxv³

Vt clerici uel continentis ad uiduas uel uirgines nisi ex iussu et permissu episcoporum aut presbiterorum non accedant. Et hoc non⁴ soli faciant, sed cum clericis, uel cum his cum quibus episcopus aut⁵ presbiter iusserit⁶.

C. Carth. III c 25a; H 298b; M 334; D 81 c 32 has more, and insc. var.

¹ cont- CRKNPOHA; incont- B

² ascensum CRBZJO; accessum XSWDPHQQA; accensum L; accessum K; acc' N. Ne - asc. in mg. Z

³ cp. xxv CRSWKNBOHQ; xxiii Z; om. A

⁴ ss after soli K

⁵ aut CLRSWBZOHA; uel KND

⁶ corr. fr. -urit O

17

Vt prime sedis episcopus princeps sacerdotum non appelletur¹ cp. xxvi² [96va]

Vt prime sedis episcopus non appelletur³ princeps sacerdotum⁴, aut summus sacerdos. aut aliquid huiusmodi, sed tantum prime sedis episcopus.

C. Carth. III c 26; H 298b; M 334; +D 99 c 3

¹ Vt - app. in mg. Z

² xxiii Z

³ appell A

⁴ princ. sac. before non KND

18

Vt clerici tabernas non ingrediantur¹ cap. xxvii²

Vt clerici³ edendi uel bibendi causa tabernas non ingrediantur, nisi peregrinationis necessitate compulsi.

C. Carth. III c 27; H 299a; M 334; +D 44 c 4

¹ -n- ss K; Vt - ingr. in mg. Z

² xxvi Z

³ clerici CKNDBZA; cleri O

19

Vt episcopus¹ sine formata metropolitani² longius³ non proficiscatur⁴ cp. xxviii⁵

Item placuit ut episcopi trans mare non proficiscantur⁶, nisi consulto prime sedis episcopo, siue⁷ cuiusque prouincie primate, ut ab eo precipue possit sumere formatam uel commendationem.

¹ non add. A, om. CLKNBZOHQ

² episcopi add. B, om. CLRKNPZOHA

³ longius CLWNDBZOHA; longe K

⁴ Vt - prof. in mg. Z; proficiscatur CLRWKNDPZOHA; profisciscatur B

⁵ cp. xxviii om. B; xxvii Z

C. Carth. III c 28; H 299a; M 334

⁶ profisc- B; -cis- ss Z

⁷ sili corr. to ? K

20

Vt missa a¹ ieiunis celebretur² cp. xxviii³

Vt sacramenta altaris non nisi a⁴ ieiunis⁵ hominibus celebrentur⁶. Nam si aliquorum pro meridiano tempore defunctorum siue episcoporum siue ceterorum commendatio facienda est. solis orationibus fiat, si illi qui faciunt iam pransi inueniantur.

C. Carth. III c 29; H 299a; M 334; De cons. D 1 c 49

¹ ss C

² corr. fr. -entur O; Vt - celebrentur in mg. Z

³ xxviii Z

⁴ a CKNBOHQ; om. Z

⁵ corr. to ieiunis fr. ? K; corr. to ieiunibus N ; corr. fr. -uniis O

⁶ ce-celebrentur A

21

Vt nullus in ecclesia conuiuetur¹ cp. xxx²

Vt nulli episcopi uel clerici in ecclesia conuiuentur, nisi forte transeuntes hospiciorum necessitate illic reficiant. Populi etiam ab huiusmodi conuiuuiis quantum fieri potest prohibeantur.

C. Carth. III c 30; H 299a; M 334; +D 42 c 5

¹ Vt - conu. in mg. Z

² cp. xxx om. B; xxviii Z

22

Vt penitentibus¹ iuxta peccatum modus penitentiae detur² cp. xxxi³

Vt penitentibus secundum differentiam peccatorum episcopi arbitrio penitentiae tempora decernantur.

C. Carth. III c 31; H 299a; M 334; ID 15.3; +C 26 q 7 c 5

¹ -ibus ss O

² Vt - detur in mg. Z; detur CL²RXSWBPZOHA; om. L; sit dandus KND

³ xxx Z

23

Vt presbiter inconsulto¹ episcopo non reconciliet penitentem² cp. xxxii³

Vt presbiter inconsulto episcopo non reconciliet penitentem nisi absente episcopo necessitate cogente. Cuiuscumque penitentis publicum et uulgatissimum crimen est, quod uniuersam ecclesiam commouerit⁴, ante apsidam manus imponatur ei⁵.

C. Carth. III c 32; H 299a; M 334; ID 15.4, 15.84 (pt. only, as BD 19.70); C 26 q 6 c 14 var.

¹ after corr. Z

² Vt - pen. in mg. Z

³ xxxi Z

⁴ eccl. comm. CLRWKNDPZOHA; comm. eccl. B

⁵ imponatur ei CLRWKNDP; ei imponatur ZOHA

24

De custodia sacrarum uirginum¹ cp. xxxiii²

¹ De - uirg. in mg. Z

² cp. xxxiii om. B; xxxii Z

Vt uirgines sacre si a parentibus a quibus custodiebantur priuate fuerint, quoniam episcopi prouidentia uel [96vb] presbiteri ubi episcopus absens est in monasterio uirginum uel grauioribus feminis commendentur³, ut simul habitantes inuicem se custodiant, ne passim uagantes ecclesie ledant opinionem.

C. Carth. III c 33; H 299a; M 334

³ -entur CLRWDBZOHA; -etur KN

25

Vt apostaticis uel histrionibus¹ conuersis penitentia non negetur² cp. xxxv³

Vt⁴ scenicis atque histrionibus ceterisque huiusmodi personis uel apostaticis conuersis uel reuersis ad Deum gratia uel⁵ reconciliatio non⁶ negetur.

C. Carth. III c 35; H 299a; M 334; De cons. D 2 c 96

¹ apos. uel hist. CLRWKNB; hist. uel apost. ZOHA

² Vt - neg. in mg. Z

³ xxxiii ZA(before corr.)

⁴ Vt LSWKNDPZOHQA; Et RXB; ? C

⁵ ss O

⁶ ss C

26¹

Vt presbiter chrisma non conficiat² c. xxxvi³

Vt presbiter inconsulto episcopo uirgines non consecret⁴, chrisma⁵ uero nunquam conficiat.

C. Carth. III c 36; H 299a; M 334; +C 26 q 6 c 2

¹ cc 26-7 reversed and then corr. B

² Vt - conf. in mg. Z

³ c. xxxvi om. BA?; xxxiiii Z

⁴ corr. fr. conferret O

⁵ -s- ss K

27

Vt clerici¹ sine necessitate in aliena ciuitate non immorentur² c. xxxvii³

Vt clerici in aliena ciuitate non immorentur, nisi causas eorum iustas episcopi⁴ uel presbiteri locorum preuiderint⁵.

C. Carth. III c.37; H 299a; M 335

¹ after corr. Z

² Vt - imm. in mg. Z; ciu. non imm. ss and in mg. O

³ xxxv Z

⁴ loci add. ZOQA, om. CRKNBP

⁵ preuiderint CLXWKND; peruiderint RBPZJOA; preuideant S; prouiderint HQ

28

Vt non liceat fieri translationes episcoporum¹. c. xxxviii²

Illud autem suggerimus mandatum uobis³, quod etiam⁴ in Capuensi⁵ plenaria synodo uidetur statutum⁶, ut non liceat fieri rebaptizationes⁷, reordinationes⁸ uel⁹

¹ Vt - episc. in mg. Z

² xxxviii CRXWKNOHQ; xxxiii LP; om. BA; xxxvi Z; ? S

³ uobis CSWKDB; nobis LRXNPZOHA

⁴ etiam CLRWNDBZOHA; om. K

⁵ Capuensi CLRWNDBPZJO; Capunensi K; Capulensi HQA

⁶ corr. fr. statum O

⁷ rebaptiones N

⁸ ss Z

⁹ uel CLNDBZOHA; om. K

translationes episcoporum. Nam Crisconius¹⁰ uilla Regiensis episcopus, plebe sua derelicta¹¹ Triberniensem¹² inuasit ecclesiam, et usque hodie commonitus secundum quod statutum¹³ fuerat relinquere eandem¹⁴ quam inuaserat plebem contempsit aduersus statuta¹⁵ que pronuntiata fuerant. Confirmata quidem audiuius, sed petimus secundum quod nobis¹⁶ mandatum est ut dignemini dare fiduciam quo necessitate ipsa cogente liberum nobis sit¹⁷ rectorem prouincie secundum statuta gloriosissimorum principum aduersus illum adire, ut qui miti¹⁸ admonitioni sanctitatis uestre acquiescere noluit, et emendare illicitum auctoritate iudiciaria protinus excludatur. Aurelius episcopus dixit, Seruata forma discipline non existimabitur¹⁹ appetitus si uestra [97ra] caritate modeste conuentus recedere detrectauerit²⁰, cum fuerit suo contemptu et²¹ contumacia faciente iudiciaria conuentus. Honoratus et Vrbanus episcopi dixerunt, Hoc ergo omnibus placet.

C. Carth. III c 38; H 299a-b; M 335; +C 11 q 1 c 19, Petimus ut dignemini - end, De cons. D 4 c 107 (frag.)

¹⁰ Crisconius RWKNDBZOHQ; Chrisconius CS; Crisconius LX; Crisonius PA

¹¹ -re- ss K

¹² Triburniensem CXSKH; Tuberniensem C²; Turbiniensem L; Tuburniensem RNDBZQA; Tiburniensem W; Turbuniensem O

¹³ *corr. fr.* statum O

¹⁴ -n- *add.* K

¹⁵ ss O

¹⁶ nobis CLRWNBZOHA; uobis KD

¹⁷ nobis sit CLRWKDBZOA; sit nobis N

¹⁸ *om. with lacuna* N

¹⁹ exist- CRWKDBPZJHQ; est- LSXNOA

²⁰ -ectauerit CRSKNDPHQ²; -actauerit BZJOQA

²¹ et CLRWKDBZOHA; *om.* N

29

*Vt dum episcopus eligitur si contradictores habeat, quinque sacerdotes conueniant¹
cp. xl*

Et² illud statuendum. ut³ quando ad eligendum episcopum conuenerimus. si qua contradictio fuerit oborta⁴, quia talia facta sunt apud nos. non presumant ad purgandum eum qui ordinandus est tres iam. Sed postulentur ad⁵ numerum supradictorum duo uel tres, et in eadem plebe cui ordinandus est discutiantur⁶ primo persone contradicentium, postremo illa etiam que obiciuntur pertractentur. Et cum purgatus fuerit sub conspectu⁷ publico, ita demum ordinetur. Si hoc cum uestre sanctitatis⁸ animo concordat, roboretur uestre dignitatis responsione. Ab uniuersis episcopis dictum est, Satis placet.

C. Carth. III c 40; H 299b; M 335-6; D 23 c 5

¹ Vt - conu. *in mg.* Z

² Et CKNZJOHQ; Vt B

³ ut CKNBZOHQA; et D

⁴ oborta CLXSZ²HQ; aborta RWKNBPZJOQ²A; adorta D

⁵ ss B

⁶ -ut- ss O

⁷ conspectu CLRWNDBZOHA; aspectu K

⁸ *corr. fr.* -astis O

30

De clericis agros uel predia comparantibus¹ cp. xli²

¹ De - comp. CLRWKNDDB; *om.* ZOHA

² xli CLRWKNDZOHQ; *om.* B?; xlii A

Placuit ut episcopi, presbiteri, diaconi uel quicumque clerici qui nichil habentes ordinantur, et tempore episcopatus uel clericatus sui agros uel quecumque predia nomine suo comparant³ tanquam rerum dominicarum inuasionis crimine teneantur nisi admoniti ecclesie eadem contulerint⁴. Si autem ipsis⁵ proprie⁶ aliquid liberatate⁷ alicuius uel successione⁸ cognationis uenerit⁹, faciant inde quod eorum proposito¹⁰ congruit. Quod si a suo proposito retrorsum exorbitauerint honore ecclesiastico indigni tanquam reprobis iudicentur¹¹.

C. Carth. III c 49; H 301b; M 339-40; C 12 q 3 c 1

³ -ant CLRWNDZOHA; -at K; -antur B

⁴ *corr. fr.* -it O

⁵ ipsis CRXSWKNPZOHA; ipsi LB

⁶ proprie CRXSKNB?ZOA; propriis L

⁷ libertate CLRXSWKNDBZOHA; liberalitate C²

⁸ -ione CLWNDBZOHA; -ioni K

⁹ -ne- ss O

¹⁰ eorum prop. CLRSWBZOHA; prop. eorum KND

¹¹ -entur CLRSWNDBZOHA; -antur K

A2. XVIII ¹DE CONCILIO CARTAGINENSI QVARTO²

- i. Quales debeant ordinari episcopi
- ii. Qualiter ordinentur episcopi
- iii. Qualiter presbiteri ordinentur⁴
- iiii. Quemadmodum diacones⁵ constituentur
- v. Quemadmodum subdiaconi ordinentur
- vi. Quemadmodum acoliti ordinentur
- vii. Quemadmodum exorciste constituentur [97rb]
- viii. Qualiter lectores fiant
- viii⁶. Qualiter ostiarii ordinentur
- x. Qualiter psalmiste fiant
- xi. In qualibus⁷ uestibus⁸ sanctimoniales uirgines suo episcopo offerri debeant
- xii. Qualiter sponsi et sponse benedicantur⁹
- xiii. De cellula sacerdotis
- xiiii. De uictu et habitu sacerdotis
- xv. Vt episcopus libros gentilium non legat
- xvi. Vt episcopus indigentium curam per presbiteros et diaconos agat
- xvii. Vt episcopus per testamentum tuitionem non impendat
- xviii. Vt episcopi pro rebus secularibus non litigent
- xviii. Vt episcopus tantum spiritualibus debeat esse intentus
- xx. Vt episcopus egrotans pro se legatum ad synodum mittat¹⁰
- xxi. Vt episcopus sine testimonio clericorum et plebis clericos non¹¹ instituat

¹ Cap. *add.* S

² De - quarto *om.* L

³ *capitulatio om.* NZJOHQA, in CLRXSWKBP; DM *om. cc 1-10, and further cc noted below*

⁴ presb. ord. CLRWB; ord. presb. K

⁵ diacones CLRWB; subdiacones K

⁶ K *om. no., so is one out from now on*

⁷ qualibus LRXSKRBP; quibus CW

⁸ *corr. fr.* uestis R

⁹ DM *om. whole title*

¹⁰ DM *om. whole title*

- xxii. Vt episcopus causas clericis presentibus audiat
 xxiii. Vt quando episcopus uerbum facit nullus discedat
 xxiiii. De discordantibus episcopis
 xxv. Vt episcopus dissidentes concordare compellat¹²
 xxvi. De episcopo uel clerico in alio loco non transferendo
 xxvii. De dampnatione episcoporum a synodo retractanda¹³
 xxviii. De episcopo qui alicui crimen obiecerit
 xxviiii. Quod irrita sit episcoporum sententia in absentem
 xxx. Qualiter ab episcopo res ecclesie habeantur
 xxxi. De irritis distractionibus episcoporum
 xxxii. De episcopis atque presbiteris ut a¹⁴ cuiusquam¹⁵ ecclesia in ordine suo recipiantur
 xxxiii. De primatu consensus¹⁶ presbiterorum cum episcopo
 xxxiiii. De consensu¹⁷ presbiterorum cum episcopo in ecclesia
 xxxv. Vt presbiteri parrochiani aut per se aut per eos qui sacra tractant accipiant chrisma
 xxxvi. De obedientia diaconorum¹⁸ erga presbiteros
 xxxvii. Vt diaconus eucharistiam presbiteri iussu ministret
 xxxviii. Vt diaconus iubente presbitero sedeat
 xxxviiii. Vt diaconus coram presbitero interrogatus respondeat
 xl. Vt diaconus tempore tantum officii albam induat
 xli¹⁹ De clericis qui pro fide temptati sunt
 xlii. De his qui pro fide persecutiones passi sunt
 xliii. De tonsura clericorum
 xliiii. De habitu clericorum
 xlvi. Clericum cum extraneis²⁰ mulieribus non habitare
 xlvi. Clericum per plateas absque summa necessitate non ambulare [97va]
 xlvii. Clericum qui non²¹ pro aliquo emendo in foro deambulat deponendum
 xlviii. De clericis qui uigiliis²² desunt
 xlviiii. De clericis inter temptationes ab officio declinantibus
 l. Clericum artificio uictum querere debere
 li. Clericum artificio uictum et uestimentum sibi preparare debere
 lii. Clericos ad operandum ualidos et artificio et litteras discere debere
 liii. De clericis inuidentibus
 liiii. De clericis fratres accusantibus
 liii. De clericis adulatoribus et proditoribus
 lvi. De clericis maledicis
 lvii. Frequenter litigantem et²⁴ accusandum facilem non recipiendum

¹¹ *ss B*¹² *DM om. whole title*¹³ *DM om. whole title*¹⁴ *ss C*¹⁵ *cuiusquam LRXSWKDB; cuiuscumque with -cum- ss C*¹⁶ *-ensus RWKBP; -ensu CLX; et consessu S; consessus D*¹⁷ *corr. to consessu D*¹⁸ *-no- ss C*¹⁹ *1 K which is henceforward nine out; whole title in mg. (unnumbered), so now one out X²*²⁰ *extraneis CLRWB; alienis KD*²¹ *non CLRWDB; om. K*²² *uigiliis CLRWDB; uigiis K*²³ *whole title in mg. B*²⁴ *ad add. RXSKDB, om. CLWP*

- lviii. De discordantibus clericis
lviii. De scurrilibus²⁵ clericis et ioculatoribus²⁶
lx.²⁷ De clericis per creaturas iurantibus
lxi. De clericis inter epulas cantantibus
lxii. De clericis indictum ieiunium rumpentibus²⁸
lxiii. De his qui dominico die ieiunant
lxiii. De Pasche sollempnitate
lxv. De clericis distractionem episcopi sui circa se iniustam putantibus
lxvi. De seditioariis non ordinandis
lxvii. De penitentibus non ordinandis
lxviii. De his qui uiduas aut²⁹ repudiatas habuerunt uxores non ordinandis
lxviii. De conuiuibus et hereticorum societatibus³⁰ a clericis uitandis
lxx. De conuenticulis hereticorum
lxxi. De hereticis uitandis
lxxii. De his qui communicant excommunicatis
lxxiii. De his qui penitentiam querunt
lxxiii. De negligentioribus³¹ penitentibus
lxxv. De his qui in infirmitate penitentiam petunt³² et non accepta
obmutescunt
lxxvi. Penitentibus uiaticum non negandum
lxxvii. De penitentibus qui uiatico accepto superuixerint
lxxviii. De penitentibus casu in itinere uel in mari mortuis
lxxviii. Omni tempore ieiunii penitentibus manus imponi debere
lxxx. Vt penitentes mortuos efferant et sepeliant³³
lxxxi. Penitentes omni die genua flectere debere
lxxxii. De pauperibus et senibus ecclesie honorandis
lxxxiii. Episcopum non debere prohibere quemcumque ecclesiam intrare
[97vb]
lxxxiii. De baptizandis
³⁴lxxxv. De neophitis
lxxxvi. Prouocantem ad iudicium alterius fidei iudicis excommunicandum
lxxxvii. De his qui relictis ecclesie conuentibus ad spectacula uadunt
³⁵lxxxviii. De seruientibus auguriis uel incantationibus³⁶
lxxxviii. De inerguminis
xc. Item de inerguminis
xci. Item de eisdem
xcii. De oblationibus dissidentium fratrum
xciii. De his qui pauperes opprimunt
xciii. De his qui oblationes defunctorum retinent
xcv. De accusatore et accusato

²⁵ -r- ss C; sculilibus S

²⁶ -atoribus CLXKP; -aribus RSWDB

²⁷ lxxviii repeated K, now eight out

²⁸ rump- CLRWDB; rup- K

²⁹ aut CLRWKD; uel B

³⁰ her. soc. CLW; soc. her. RXSKDBP

³¹ -ri- ss C

³² pen. pet. CLRWDB; pet. pen. K

³³ -e- ss C

³⁴ whole title in mg. but numbered lxxxiii X²

³⁵ DM om. cc 88-91

³⁶ -ionibus CRWK; -oribus B

- xcvi. De his qui religiosis feminis preponendi sunt
 xcvi. Laicum clericis presentibus non debere docere
 xcvi. ³⁷ Mulierem in conuentu uiros docere non debere³⁸
 xcvi. Ne mulier baptizet
 c. Viduas adolescentes corpore debiles sumptu ecclesie sustentendas³⁹
 ci. De eodem
 cii. Viduas que stipendiis ecclesie sustentantur in Dei opere assiduas esse⁴⁰
 debere

³⁷ Numbered both xcvi and xcvi, so restoring the sequence X

³⁸ doc. non deb. CLKB; non deb. doc. D

³⁹ sustentendas CXKDB; sustentas L

⁴⁰ ass. esse CRWKD; esse ass. B

1¹

*Ex² concilio Cartaginensi³ quarto cui interfuit Augustinus tempore Honorii augusti⁴.
 Quales debeant ordinari episcopi⁵*

Qui⁶ episcopus ordinandus est antea examinetur si natura sit prudens, si docibilis, si⁷ moribus temperatus, si uita castus, si sobrius, si semper sui negotii cauens, si humilis, si affabilis, si misericors, si litteratus, si in lege Domini instructus, si in⁸ scripturarum sensibus cautus, si in dogmatibus ecclesiasticis exercitatus, et ante omnia si fidei documenta uerbis simplicibus asserat, id est Patrem et Filium et Spiritum Sanctum unum Deum esse confirmans, totamque Trinitatis deitatem coessentialem⁹ et consubstantialem¹⁰ et coeternalem¹¹ et coomnipotentem predicans, si singulas quasque in Trinitate personas¹² plenum Deum et totas tres personas unum Deum, si incarnationem diuinam non in Patre neque in Spiritu Sancto factam, sed in Filio tantum credat, ut qui erat¹³ in diuinitate¹⁴ Dei Patris Filius, ipse fieret in homine hominis matris filius, Deus uerus ex Patre, et homo uerus¹⁵ ex matre, carnem ex matris [98ra] uisceribus habens, et animam humanam rationabilem simul¹⁶ in eo utriusque nature, id est Deus et homo una persona, unus filius, unus Christus, unus Dominus, creator omnium que sunt et auctor, dominus et rector cum Patre et Spiritu Sancto omnium creaturarum, qui passus sit uera carnis passione, mortuus uera corporis sui¹⁷ morte, resurrexit uera carnis¹⁸ sue receptione et uera anime resumptione in qua ueniet¹⁹ iudicare uiuos et mortuos. Querendum etiam²⁰ ab eo si noui et ueteris

¹ om. DM

² Ex CLKBZJOA; De NDP

³ -nensi CKNBP; -niensi ZJOA

⁴ De conc. - augusti before c 11 below D

⁵ Quales - ep. in mg. Z; cap. i add. KZOHQA, om. CLRSWNB

⁶ Qui CLRWKNPZOHQ; Cum B; E A

⁷ si CLRWKNZOHA; om. B

⁸ in CLRWKNBZOH; om. A

⁹ coessentialem C(-en- ss)LRWNBZOHA; essentialem K

¹⁰ consub- CLRKNZOA; sub- B

¹¹ et const. et coet. CLRWKNBZOQA; om. H

¹² in Trin. pers. CLRWKBZOHA; pers. in Trin. N

¹³ qui erat CRKNZOHA; querat B

¹⁴ -ate CLRWKNBZOH; -atem A

¹⁵ ss C

¹⁶ simul CLRWNBZOHA; similis K

¹⁷ corp. sui CRKNZOHA; sui corp. B

¹⁸ passione mortuus uero - carnis in mg. O

¹⁹ ueniet CLRWBZOHA; uenire KN

²⁰ etiam CKNBZOH; om. A

testamenti, id est legis et²¹ prophetarum et apostolorum unum eundemque credat auctorem et Deum, si diabolus non per conditionem sed per arbitrium factus sit malus. Querendum etiam ab eo si credat²² huius quam gestamus carnis²³ et non alterius resurrectionem, si credat iudicium futurum, et recepturos singulos pro his que in hac²⁴ carne gesserunt uel penas uel premia, si nuptias non prohibeat, si secunda matrimonia non dampnet, si carniū perceptionem non culpet, si penitentibus reconciliatis communicet, si in baptisma²⁵ omnia peccata, id est tam illud originale contractum quam illa que uoluntarie admissa sunt dimittantur, si extra ecclesiam catholicam nullus saluetur. Cum in his omnibus examinatus inuentus fuerit²⁶ plene instructus, tunc cum consensu²⁷ clericorum et laicorum et conuentu totius prouincie episcoporum maximeque metropolitani uel auctoritate uel presentia ordinetur episcopus. Suscepto in nomine Christi²⁸ episcopatu non sue delectationi nec suis²⁹ moribus sed his patrum diffinitionibus acquiescat. De hinc disponitur qualiter ecclesiastica officia ordinentur. C. Carthage IV (rectius Statuta ecclesiae antiqua) c 1; H 303a-b; M 342-3; D 23 c 2 lacks last sentence

²¹ et CLRWKBZOHA; om. N

²² -dat LRWBZOA; -dit KN; C obsc. corr.

²³ carnis CLRWKNB; om. ZOHA

²⁴ hac CLRWKBZOHA; om. B

²⁵ -isma CRSKBZJOQA; -ismo LXWNHQ²; -ismate P

²⁶ inu. fuerit CLRWKNBZOQA; fuerit inu. H

²⁷ cum cons- LRWBZOHA; eum cons- CS; etiam cons- KN; cum sensu P

²⁸ nom. Chr. CLRWKBZOHA; Chr. nom. N

²⁹ ? corr. fr. suas C

2¹

Qualiter ordinentur² episcopi cp. ii³

Episcopus cum ordinatur duo episcopi ponant et teneant euangeliorum codicem super caput et ceruicem eius. Et uno super eum fundente⁴ benedictionem⁵, reliqui omnes episcopi⁶ qui assunt manibus suis caput eius [98rb] tangant⁷.

C. Carth. IV c 2; H 303b; M 343; ID 5.124; IP 3.18; D 23 c 7

¹ om. DM

² ordinentur CLRWKNBP; consecrentur ZOHA (O add. and canc. sequent after con-)

³ Qual. - ep. in mg. Z; Throughout A2. 18 B either omits the c. no. or gives that of the sequence, not the source

⁴ corr. fr. fundere K

⁵ in mg. O

⁶ omn. ep. CLWKNBZOQ(after corr.)A; ep. omn. H

⁷ corr. fr. -unt Z

3¹

Qualiter presbiteri ordinentur² cp. iii

Presbiter cum ordinatur episcopo eum benedicente et manum super caput eius³ tenente⁴ etiam⁵ omnes presbiteri⁶ qui presentes sunt manus suas iuxta manum episcopi⁷ super caput illius⁸ teneant.

C. Carth. IV c 3; H 303b; M 343; ID 6.12; IP 3.33; D 23 c 8

¹ om. DM

² Qual. - ord. in mg. Z

³ super caput eius CLRWNBZOQA; eius super caput eius K; super eius caput H

⁴ te et manum super – tenen in mg. C; tenente repeated and canc. O

⁵ etiam CLRWBZOHA; et N

⁶ qui presbiteri add. O

⁷ etiam omnes pr. – episcopi om. K, with omnes presbiteri manus supplied later in mg.

⁸ illius CLSWNBZOHQ; eius RKA

4¹

Quemadmodum dyacones² constituentur³ cp. iiii

Dyaconus cum ordinatur solus episcopus qui eum benedicit manus super caput illius ponat, quia non ad sacerdotium sed ad ministerium consecratur.

C. Carth. IV c 4; H 303b; M 343; ID 6.13; IP 3.34; D 23 c 11

---

¹ om. DM

² -ones CRWKNZOA; -oni B

³ Quem. - const. *in mg. Z*; constituentur LRKNBPZOHA; ordinentur CXSW

5¹

Quemadmodum subdyaconi ordinentur² cp. v

Subdiaconus cum ordinatur, quia manus impositionem non accipit patenam de manu episcopi accipiat uacuum et calicem uacuum. De manu uero archidiaconi accipiat urceolum³ cum aqua et aquamanile⁴ et⁵ manutergium.

C. Carth. IV c 5; H 303b; M 343; ID 6.14; IP 3.35; D 23 c 15

---

¹ om. DM

² Quem. - ord. *in mg. Z*

³ urceolum CLRWNBZOHA; urceum K

⁴ et aquamanile RXSKNBZOHA; et manile CWP; aquamanile L

⁵ et CKNBZOHA; om. A

6¹

Quemadmodum acoliti ordinentur² cap. vi

Accolitus cum ordinatur, ab episcopo quidem doceatur qualiter in officio suo³ agere debeat. Sed ab archidiacono accipiat cerofarium⁴ cum cereo, ut sciat se ad accendenda⁵ ecclesie luminaria mancipari. Accipiat et urceolum uacuum⁶ ad⁷ suggerendum unum in eucharistiam sanguinis Christi.

C. Carth. IV c 6; H 303b; M 344; ID 6.15; IP 3.36; D 23 c 16

---

¹ om. DM

² Quem. - ord. *in mg. Z*

³ off. suo CLRWKBZOA; suo off. N

⁴ cero- ss H

⁵ *corr. fr.* acced- B

⁶ uacuum CLRWKNBZOQA; uacinum H

⁷ *corr. fr.* et O

7¹

Qualiter² exorciste constituentur³ cp. vii

Exorcista cum ordinatur accipiat de manu episcopi libellum in quo scripti sunt exorcismi, dicente sibi episcopo, Accipe⁴ et commenda⁵ memorie et habeto potestatem imponendi manus⁶ super inerguminum siue baptizatum siue catecuminum.

C. Carth. IV c 7; H 303b; M 344; ID 6.16; IP 3.37; D 23 c 17

---

¹ om. DM

² Qualiter CLRWBZOHA; Quemadmodum KN

³ Qual. - const. *in mg. Z*

⁴ ss O

⁵ commenda CLRWKNBZOQA; commoda H

⁶ ss C

8¹*Qualiter lectores fiant² cp. viii*

Lector cum ordinatur, faciat de illo uerbum episcopus ad plebem, indicans eius fidem³ ac uitam atque ingenium. Post hec spectante plebe tradat ei codicem de quo lecturus est dicens ad eum, Accipe et esto⁴ relator uerbi Dei, habiturus si fideliter et utiliter impleueris officium partem cum eis qui uerbum Dei⁵ ministrauerint.

C. Carthage IV c 8; H 303b-4a; M 344; ID 6.17; IP 3.38; D 23 c 18

¹ om. DM

² Qual. - fiant *in mg.* Z

³ fidem CRWKNBZOH; fide A

⁴ esto CRWKNBZOH; octo A

⁵ *ss* O

9¹*Qualiter ostiarii ordinentur² cp. viiii*

Ostiarius cum ordinatur, postquam ab archidiacono instructus fuerit, qualiter [98va] in domo Dei³ debeat conuersari, ad suggestionem archidiaconi tradat ei⁴ episcopus clauis ecclesie de altario dicens ei, Sic age quasi redditurus⁵ Deo rationem pro his rebus que istis clauibus recluduntur.

C. Carthage IV c 9; H 304a; M 344; ID 6.18; IP 3.39; D 23 c 19

¹ om. DM

² Qual. - ord. *in mg.* Z; ordinentur LRWKBZOA; constituentur N; ? C

³ Dei CWKNBZJHQ²A; om. OQ

⁴ ei LRWKNBPZOHA; om. CXS

⁵ *after corr.* B

10¹*Qualiter psalmiste fiant² cp. x*

Psalmista, id est cantor, potest absque scientia episcopi sola iussione presbiteri officium suscipere cantandi, dicente sibi presbitero, Vide ut quod³ ore cantas corde credas⁴, et quod corde credis operibus probes.

C. Carthage IV c 10; H 304a; M 344; ID 6.19; IP 3.40; D 23 c 20

¹ om. DM

² Qual. psalm. *in mg.* Z; fiant CRWKNB; om. ZOHQA

³ quod CWKNBZOH; quo A

⁴ corde credas CRWKNPJOHA; credas corde B; corde crede credas Z

11

¹*In qualibus uestibus sanctimoniales uirgines suo episcopo² offerri debeant³ cp. xi⁴*

Sanctimonalis uirgo cum ad consecrationem suo episcopo offertur⁵, in talibus uestibus applicetur qualibus semper usura est⁶, professioni et sanctimoniae aptis⁷.

C. Carth. IV c 11; H 304a; M 344; D23 c 24

¹ *D adds here* De concilio Karthaginensi iiii cui interfuit Augustinus tempore Honorii augusti *from c 1 above*

² suo ep. CLRWKBZOHA; om. N

³ In - deb. *in mg.* Z; DM lack rubrics and cap. nos throughout this section

⁴ cp. xi om. DA

⁵ offertur CLRWKNDB; offeratur ZOHA

⁶ lacuna follows O

⁷ *after corr.* O

12¹

Qualiter sponsi et sponse benedicantur cp. xiii²

Sponsus et sponsa cum benedicendi sunt a sacerdote a parentibus suis uel a paranimphys offerantur. Qui cum benedictionem acceperint³, eadem nocte pro reuerentia ipsius benedictionis in uirginitate permaneant.

C. Carth. IV c 13; H 304a; M 344; ID 8.143 as BD 9.5, cf 8.6; IP 6.20; D 23 c 33

---

¹ om. DM

² xii L; Qual. - ben. (in mg.) xii Z

³ -erint CLRWNBZOHA; -erit K

13

De cellula sacerdotis¹ cp. xiiii²

Vt episcopus non longe ab ecclesia hospitium habeat.

C. Carth. IV c 14; H 304a; M 344; cf +D 41 c 7b

---

¹ De - sac. in mg. Z

² xiiii LZ

14

De uictu et habitu sacerdotis¹ cp. xv²

Vt episcopus uilem suppellectilem³ et mensam ac uictum pauperem habeat et dignitatis sue auctoritatem fide et uite meritis querat.

C. Carth. IV c 15; H 304a; M 344; +D 41 c 7a

---

¹ De - sac. in mg. Z

² xviii LZ

³ suppellectilem CLRWN²DBPZOH; superlectilem K; suspellectilem A; ? N

15

Vt episcopus libros gentilium non¹ legat² c. xvi³

Vt episcopus gentilium libros⁴ non legat. hereticorum autem pro necessitate et tempore.

C. Carth. IV c 16; H 304a; M 344; ID 4.160; IP 2.130; D 37 c 1

---

¹ interl. C

² Vt - leg. in mg. Z

³ vi XK; xv LZ

⁴ gent. lib. RXKNDBPZOHA; lib. gent. CLSW

16

Vt episcopus indigentium¹ curam per² presbiteros et diaconos agat³ c. xvii⁴

Vt episcopus gubernationem uiduarum et pupillorum ac⁵ peregrinorum non per se ipsum sed per archipresbiterum aut archidiaconum⁶ agat⁷.

C. Carth. IV c 17; H 304a; M 344; +D 88 c 7

---

¹ -tium CRWKNZOHA; -tiam B

² per CRKNBZOH; om. A

³ Vt - agat in mg. Z

⁴ xvii LZ; vii X

⁵ ac CRKNZOHA; et B

⁶ -onum CLRWZ; -onem SKNBPOHA

⁷ aut arch. ag. in mg. H

Vt episcopus per testamentum tuitionem¹ non impendat² cp. xviii³

Vt episcopus tuitionem testamentorum non suscipiat.

C. Carth. IV c 18; H 304a; M 344; +D 88 c 5

¹ per test. tuit. CLRXBPZJOA; tuit. test. W; per tuit. test. KN; tuit. per test. H

² Vt - imp. in mg. Z

³ cp. xviii om. XN; xvii LZ; ? K

18

Vt episcopi pro rebus secularibus non litigent¹ cp. xviii²

Vt episcopus nec³ prouocatus pro rebus [98vb] transitoriis litiget.

C. Carth. IV c 19; H 304a; M 344; C 14 q 1 c 1

¹ Vt - lit. in mg. Z

² xviii CSWKJO; xviii LPZ; viii X; xx QA; om. NH

³ -c ss K; nec ss O

19

Vt episcopus tantum spiritualibus debeat esse intentus¹ cp. xx²

Vt episcopus nullam rei familiaris curam ad se reuocet sed ut lectioni et orationi et uerbo predicationis tantummodo³ uacet.

C. Carth. IV c 20; H 304a; M 345; +D 88 c 6

¹ Vt - int. in mg. Z

² xx CLXWKJOH; xviii PZ; xxi QA; om. N

³ -do ss K

20¹

Vt episcopus egrotans pro se legatum ad synodum mittat² cp. xxi³

Vt episcopus ad synodum ire non tardet⁴, si non satis graui necessitate inhibeat. sic tamen ut in persona sua legatum mittat, suscepturus salua fidei ueritate quicquid synodus statuerit.

C. Carthage IV c 21; H 304a; M 345; +D 18 c 9

¹ om. DM

² Vt - mittat in mg. ZO

³ xxi CLRXWKOH; xx PZ; xxii A; om. N

⁴ ire non tardet] tardet (corr. fr. tradet) non ire O

21

Vt episcopus sine testimonio clericorum et plebis¹ clericos non instituat² cp. xxii³

Vt episcopus sine consilio clericorum suorum clericos non ordinet, ita ut ciuium coniuentiam⁴ et testimonium querat.

C. Carth. IV c 22; H 304a; M 345; +D 24 c 6

¹ plebis CLRXWKBZOHA; laicorum N

² Vt - inst. in mg. Z

³ xxii CLRWOH; xxi PZQ; xxiii A; om. N; ? K

⁴ coniuentiam CLRSWNDZOHA; conuenientiam X(after corr.)KB; conscientiam P

22¹

Vt episcopus causas² clericis presentibus audiat³ cp. xxiii⁴

¹ om. D (in M)

² causas CKNBOHQ; causam Z

³ Vt - aud. in mg. Z

Vt episcopus nullius causam audiat⁵ absque presentia clericorum⁶ suorum. Alioquin irrita erit sententia⁷ episcopi⁸ nisi presentia clericorum confirmetur.
C. Carth. IV c 23; H 304a; M 345; C 15 q 7 c 6 var.

---

⁴ xxiii CXRSWKOH; xxii PZ; xxiii QA; *om.* N

⁵ -u- ss C

⁶ *after corr. and in mg. L*

⁷ -iam ZJ(*before corr.*); *erasure follows in O*

⁸ episcopi CRWKNPZOHA; *om.* B

23

¹*Vt quando episcopus uerbum facit nullus discedat² c. xxiii³*
Sacerdote uerbum in ecclesia⁴ faciente qui egressus de auditorio fuerit, excommunicetur.

C. Carth. IV c 24; H 304a; M 345; De cons. D 1 c 63

---

¹ *Whole c. in mg. O*

² *Vt - disc. in mg. Z*

³ xxiii CLRXSWKJO; xxiii P?ZH; xxv QA; *om.* N

⁴ uerb. in eccl. CKNBJOHA; in eccl. uerb. PZQ

24

De discordantibus episcopis¹ cp. xxv²
Dissidentes³ episcopus si non timor Dei synodus reconciliet.

C. Carth. IV c 25; H 304b; M 345; +D 90 c 6

---

¹ *De - ep. in mg. Z*

² xxv CRLSWKJOH; xxiii PZ; xxvi QA; *om.* XN

³ *A short erasure follows in B*

25¹

Vt episcopus dissidentes concordare compellat². xxvi³
Studendum est⁴ episcopis ut dissidentes fratres siue⁵ clericos siue laicos ad pacem magis quam ad iudicium cohortentur.

C. Carth. IV c 26; H 304b; M 345; +D 90 c 7

---

¹ *om.* DM

² *Vt - comp. in mg. Z; compellat CRWKZJOHA; concordat N*

³ xxvi CRXWKJOHQ; xxv P?Z; *om.* N

⁴ *ss O*

⁵ *corr. fr. sine Z*

26

De¹ episcopo uel clerico² in alio loco non³ transferendo⁴ c. xxvii⁵
Vt episcopus de loco ignobili ad nobilem per ambitionem non transeat, nec quisquam inferioris ordinis clericus. Sane si pro utilitate ecclesie⁶ poposcerit, decreto pro eo clericorum et laicorum episcopis porrecto⁷ in presentiam synodi transferatur, nichilominus alio in⁸ loco eius episcopo subrogato. Inferioris uero gradus sacerdotes

---

¹ *De CRKNBZOH; Vt A*

² *ep. uel cl. CLRWKNPZOHA; cl. uel laico B*

³ *non CKNBJOHA; om. PZ*

⁴ -endo CLWKNBPQ²A; -endum ZJOHQ

⁵ xxvii CKOHA; xxvi Z; *om.* XN

⁶ *pro utilitate ecclesie (eccl. ss C) CLRWNDBZOHA; utilitas ecclesie K*

⁷ -or- ss O

⁸ *alio in CLRKDBZOHA; in alio N*

uel alii clerici concessione [99ra] suorum episcoporum possunt ad alias ecclesias transmigrare.

C. Carthage IV c 27; H 304b; M 335; ID 5.125; IP 3.70; +C 7 q 1 c 37

27¹

De dampnatione episcoporum a synodo retractanda² c. xxviii³

Irritam esse iniustam episcoporum dampnationem. idcirco a synodo retractandam.
C. Carthage IV c 28; H 304b; M 345; C 11 q 3 c 35

---

¹ om. DM

² De - retr. in mg. Z; retractanda LRWKBPA; tractanda N; retractandam ZJOHQ?; ? C

³ xxviii CRXWKOHQA; xxvii BPZ; om. N

28

De episcopo qui alicui crimen obiecerit¹ cp. xxviii²

Episcopus si clerico uel laico crimen imposuerit, deducatur ad probationem in synodum.

C. Carth. IV c 29; H 304b; M 345; C 6 q 2 c 1

---

¹ De - ob. in mg. Z

² xxviii CKOHA; xxx X; xxviii PZ; om. N; ? B

29

Quod irrita sit episcoporum sententia in¹ absentem² cp. xxx³

Caueant⁴ iudices ecclesie ne absente eo⁵ cuius causa uentilatur sententiam proferant, quia irrita erit, immo et causam in synodo pro facto dabunt.

C. Carth. IV c 30; H 304b; M 345

---

¹ ss Z

² Quod - abs. in mg. Z

³ xxx CKNPOHA; xxix Z; om. X; ? B

⁴ Cau- CRKNPZOHA; Pau- B

⁵ ss C

30

Qualiter ab episcopo res ecclesie habeantur¹ xxxi²

Vt episcopus rebus ecclesie tanquam commendatis non tanquam propriis utatur.
C. Carth. IV c 31; H 304b; M 345; cf C 12 q 2 c 52 med.

---

¹ Qual. - hab. in mg. Z; Quod irrita sit episcoporum sententia (cf c 28) P

² xxxi CXKNHA; xxx Z; om. PO; ? B

31

De irritis distractionibus¹ episcoporum² cap. xxxii³

Irrita erit episcoporum donatio uel uenditio uel commutatio rei ecclesiastice absque coniuentia et subscriptione clericorum⁴.

C. Carth. IV c 32; H 304b; M 345; BD 3.170 (as C. ap. Valent.); ID 3.231 (as C. Carthage IV in ed., but in sequence of texts from BD, and as C. Valence in mss); IP 2.86 as BD; C 12 q 2 c 52 end

---

¹ distract- CLRWKNBP; district- Z?OHA

² De - ep. in mg. Z

³ xxxii CKNOHA; xxxi Z; om. X

⁴ clicorum H

32

*De episcopis atque¹ presbiteris ut a² cuiusquam ecclesia in ordine suo recipiantur³
cp. xxxiii⁴*

Episcopi uel presbiteri si causa uisitande⁵ ecclesie alterius episcopi ad ecclesiam uenerint, et in gradu suo suscipiantur, et tam ad uerbum faciendum quam ad oblationem consecrandam inuitentur.

C. Carth. IV c 33; H 304b; M 345; +C 7 q 1 c 38

¹ *corr. fr.* aut O

² *ss* A

³ De - recip. *in mg.* Z

⁴ xxxiii CXKNOHA; xxxii Z

⁵ -si- *ss* B

33

De primatu¹ consessus² presbiterorum cum episcopo³ cp. xxxiiii⁴

Vt episcopus in quolibet loco sedens stare presbiterum non patiatur.

C. Carth. IV c 34; H 304b; M 345; +D 95 c 9

¹ -atis X

² consessus CLRBPZ?HQA; confessis X; et consessu S; confessus W; consensus KN; concessus O

³ De - ep. *in mg.* Z

⁴ xxxiiii CKNOHA; xxxviii X; xxxiii Z; B

34

De consensu¹ presbiterorum cum episcopo in ecclesia² c. xxxv³

Vt episcopus in ecclesia in consessu⁴ presbiterorum sublimior sedeat, intra domum uero collegam se presbiterorum esse cognoscat.

C. Carth. IV c 35; H 304b; M 345; +D 95 c 10

¹ consensu CLXWKN; consessu RBPZJHQA; cons'ssu S; consessu *corr. fr.* conessu O

² De - ecl. *in mg.* Z

³ xxxv CLRXWKNPOHQ; xxxiiii Z; xxxvi A; ? B

⁴ consessu CLRXWKNDZJOHQ; consensu A

35

*Vt presbiteri parroechiani aut per se aut per eos qui sacra tractant accipiant¹
chrisma² c. xxxvi³*

Presbiteri qui per dyoceseras ecclesias regunt, non a quibuslibet episcopis sed a suis nec⁴ per iuniorem clericum sed omni anno aut per se ipsos⁵ aut per illum qui sacrarium tenet, ante Pasche sollempnitatem chrisma petant.

C. Carth. IV c 36; H 304b; M 345; ID 1.270 from BD 4.76; IP 1.101 as ID; +D 95 c 4 as here, De cons. D 4 c 123 as BD

¹ a- *ss* A

² Vt - chrisma *in mg.* Z

³ xxxvi CLRWKNPOH; xxxv Z; xxxvii A

⁴ sed (*nec ss*) B

⁵ ipsos CLRSWKNB?P; ipsum ZOHA

36

De obedientia [99rb] dyaconorum¹ erga² presbiteros³ cp. xxxvii⁴

Vt dyaconus ita se presbiteri ut episcopi ministrum esse cognoscat.

C. Carth. IV c 37; H 304b; M 345; D 93 c 17

---

¹ et add. ZJOH, om. CKNBPA

² erga C

³ De - presb. in mg. Z

⁴ xxxvii CLRWKNPOH; xxxvi Zmg; xxxviii A; om. X; ? B

37

Vt dyaconus eucharistiam ministret presbiteri iussu¹ cp. xxxviii²

Vt dyaconus presente presbitero eucharistiam corporis Christi populo si necessitas cogit iussus³ eroget.

C. Carth. IV c 38; H 304b; M 346; D 93 c 18

---

¹ Vt - min. in mg. Z; min. presb. iussu (ss W) CLW; presb. iussu min. RSKBZOHA; iussu presb. min. NP

² xxxviii CRXSKNOH; xxxiiii L; om. PJ; xxxvii Z; xl A; ? B

³ iussus CKNBPJOHA; om. Z

38

Vt dyaconus iubente¹ presbitero sedeat² cp. xxxviii³

Vt dyaconus quolibet loco iubente presbitero sedeat.

C. Carth. IV c 39; H 304b; M 346; D 93 c 19a var.

---

¹ iubente CLSKNBOQA; coram H

² Vt - sed. in mg. Z

³ xxxviii CLRXWKNBOH; xxxviii ZJ; xli and xliii in mg. A; om. P

39

Vt dyaconus coram presbitero interrogatus¹ respondeat² cap. xl³

Vt dyaconus in conuentu presbiterorum interrogatus loquatur.

C. Carth. IV c 40; H 304b; M 346; D 93 c 19b

---

¹ interrogatus CLRXWKNBPHQ; interrogans ZJOA

² Vt - resp. in mg. Z; respondeat CLRWKB(-at ss)ZOA; loquatur N

³ xl CLRWNOH; xi X; lxi K; om. BP; xxxviii ZJ; xliiii A

40

Vt dyaconus tempore tantum¹ officii albam induat² cp. xli³

Vt diaconus tempore tantum oblationis et lectionis alba utatur.

C. Carth. IV c 41; H 304b; M 346; +D 93 c 19c

---

¹ temp. tant. CLRWKNBZJOA; tant. temp. HQ

² Vt - ind. in mg. Z

³ xli CLRXWNJOHQ; ? K; om. BP; xl Z; xlv A

41

De clericis qui pro fide temptati sunt¹ cp. xlii²

Clericum³ inter temptationes officio suo incubantem⁴ gradibus sublimandum.

C. Carth. IV c 42; H 304b; M 346

---

¹ De - sunt in mg. Z

² xlii CLRXNPOH; lxiii K; xli Z; om. BA

³ Clericum CLRWKNBZOH; Clericus A

⁴ after corr. B

¹42

De his qui² pro³ fide persecutiones⁴ passi sunt⁵ c.xliii⁶

Christianum catholicum qui pro catholica fide tribulationes patitur, omni honore a sacerdotibus honorandum, etiam⁷ et per dyaconum uictus ei ministretur.

C. Carth. IV c 43; H 304b; M 346

---

¹ P inserts here c 61 below

² qui CRXSWKNBZOHA; om. L

³ pro CLRXWKNBA; om. ZJOH

⁴ ab infidelibus add. ZOHA, om. CLRXSKNBP

⁵ De - sunt in mg. Z; passi sunt CLRWKBZOA; pat'i N

⁶ xliiii CLRXWNPOH; lxiii K; om. B; xlii Z; xlvi A

⁷ etiam CLRWKNBZOH; et tam A

43

De tonsura clericorum¹ cp xliiii²

Clericus nec comam nutriat nec barbam radat³.

C. Carth. IV c 44; H 305a; M 346

---

¹ De - cler. in mg. Z

² cp. xliiii CLRXWKNPOH; xliii Z; om. BA

³ after corr. O; erased H

44

De habitu clericorum¹ .xlv²

Clericus professionem suam etiam habitu et incessu probet³, et ideo⁴ nec uestibus nec calciamentis decorem querat.

C. Carth. IV c 45; H 305a; M 346; D 41 c 8

---

¹ De - cler. in mg. Z

² c. xlv CLRXWKNPOH; xliiii BZ; om. A

³ probet CKNBPJOHA; prohibet Z

⁴ ideo CLRWNBZOHA; omnino KD

45

Clericum cum extraneis¹ mulieribus non habitare² xlv³

Clericus cum extraneis mulieribus non habitat.

C. Carth. IV c 46; H 305a; M 346

---

¹ extraneis CLRXSWBP; alienis KN

² Clericum - habitare (ambulare N) CLRWKNBP; om. ZJOHA

³ xlv CKNOH; xlv Z; om. BPA

46

Clericum per plateas absque summa necessitate non ambulare¹ c. xlvii²

Clericus per plateas et andronas nisi certa et maxima officii sui necessitate non ambulet.

C. Carth. IV c 47; H 305a; M 346

---

¹ Clericum - ambulare (om. B) CRWKNBP; om. ZOHA

² xlvii CKNOHA; xlvi Z; om. XBP

47

Clericum qui non pro emendo aliquo in foro deambulat deponendum¹ cp. xlviii²
Clericus qui non pro emendo aliquid in nundinis uel in foro deambulat ab officio suo degradetur.

C. Carth. IV c 48; H 305a; M 346; +D 91 c 4c var.

¹ Clericum - deponendum CRWKNBP; om. ZOHA

² xlviii CNBOHA; xlvii Z

48

De clericis qui¹ uigiliis² desunt cp.³ xlviii⁴

Clericus qui absque corpusculi⁵ [99va] sui inequalitate uigiliis deest, stipendio priuatus excommunicetur.

C. Carth. IV c 49; H 305a; M 346; D 91 c 3b

¹ in add. K

² uigiliis CLRXSKNB; priuilegiis W

³ De - desunt cp. CLRXWKNBP; om. ZOHA

⁴ xlviii CKNOHA; xlviii Z

⁵ -r- ss C; corporis P

49

De clericis inter temptationes ab officio¹ declinantibus² cp. l³

Clericum⁴ inter temptationes ab officio declinantem, uel negligentius agentem ab ipso officio⁵ remouendum.

C. Carth. IV c 50; H 305a; M 346; +D 91 c 4d

¹ inter (in L) tempt. ab off. CLRWKB; ab off. inter tempt. N

² De - decl. CRWKNBP; om. ZOHA

³ l CLRXKNHA; om. B; xlviii Z; xlviii O

⁴ Clericum CLRWKDBZOH; Cclericum N; Clericus A

⁵ suo add. and canc. Z

50

Clericum artificio uictum querere debere¹ cp. li²

Clericus³ quamlibet uerbo Dei eruditus artificio uictum querat.

C. Carth. IV c 51; H 305a; M 346; +D 91 c 4a

¹ Clericum - debere (om. NP) CLRWK?NBP; om. ZOHA

² li CRXWKN?POH?Q; om. BA; l Z

³ corr. fr. -um C

51¹

Clericum artificio uictum et uestimentum sibi preparare debere² cp. lii³

Clericus⁴ uictum et uestimentum⁵ sibi artificio uel agricultura absque officii sui dumtaxat detrimento preparet.

C. Carth. IV c 52; H 305a; M 346; D 91 c 3a

¹ From now on P mg. becomes confused, and numbers c 51 as xliii etc.

² Clericum - debere CRWKNBP; om. ZOHA

³ lii CLRWKNPOHQ; om. XB; li ZA

⁴ et add. H, om. CLRWKNBZOA

⁵ uict. et uest. CLRWKNBZOH; uest. et uict. A

52

Clericos ad operandum ualidos et artificiola et litteras discere debere¹ cp. liii²
Omnes clerici qui³ ad operandum ualidi⁴ sunt et artificiola et litteras discant.
C. Carth. IV c 53; H 305a; M 346; +D 91 c 4b

¹ Clericos - debere (om. XN) CLRXWK?NBP; om. ZOHA

² liii CKNOHA; om. XB; liiii P; lii Z

³ ss C

⁴ corr. fr. -os C

53

De clericis inuidentibus¹ cp. liiii²

Clericus inuidens fratrum³ profectibus⁴ donec in uicio est non promoueat.
C. Carth. IV c 54; H 305a; M 346; +D 46 c 7

¹ De - inu. CLRWKNBP; om. ZOHA

² liiii CRSWKOHA; liii LZ; lv XP; om. NB

³ corr. fr. -rem Z

⁴ profect- CLRWKDBZOA; prouect- N

54

De clericis fratres accusantibus¹ cp. lv²

Vt episcopus accusatores fratrum excommunicet. Et si emendauerint³ uicium recipiat eos⁴ ad communionem, non ad clerum.

C. Carth. IV c 55; H 305a; M 346; D 46 c 4

¹ De - accusantibus (accusantes N) CLRWKNBP; om. ZOHA

² lv CRXWKOHA; lx L; lvi P; liiii Z; om. NB

³ -erint CRSWDBPZOHA; -erit LKN?

⁴ eos LRWKNDBPZOHA; om. CS

55

De clericis adulatoribus et proditoribus¹ cp. lvi²

Clericus qui adulationibus et proditioni³ uacare deprehenditur degradetur⁴ ab officio.
C. Carth. IV c 56; H 305a; M 346; D 46 c 3

¹ De - proditoribus CRWKNBP; om. ZOHA

² lvi CLRWKBOHA; lvii P; lv Z; om. XN

³ -ioni CLRSWKNBPZ²; -ione ZJOHA

⁴ -itur -etur CLRWKBZOHA; -it -et N

56

De clericis maleficis¹ cap. lvii²

Clericus maledicus maximeque³ in sacerdotibus cogatur ad postulandam ueniam. Si noluerit, degradetur nec⁴ unquam ad officium absque satisfactione reuocetur.

C. Carth. IV c 57; H 305a; M 346; ID 11.11; +D 46 c 5

¹ maleficis CLRXBP; maledicis SKNB²; maleficiis W. De - mal. CLRWKNBP; om. ZOHA

² lvii CSKBOHA; lvii om. N; lviii P; lvi Z

³ -que CLRWKDBZOHA; om. N

⁴ nec CRWKNDBPZJ²HQ²; ne JOQA

57

Frequenter litigantem et ad accusandum facilem non recipiendum¹ cp. lviii²

¹ Frequenter (Frequenter a C, Frequentem X, Facile N, ? S) - recip. CLRXSWKNBP; om. ZOHA

² lviii CKBOHA; lvii XZ; om. N; lviii P

Eius³ qui frequenter litigat et ad accusandum facilis est testimonium nemo absque grandi examine recipiat.

C. Carth. IV c 58; H 305a; M 346

---

³ Eius CLRXSKNDBZOQA; Quis WH

58

De discordantibus clericis¹ c. lviii²

Discordantes clericos episcopus uel ratione uel potestate ad concordiam trahat.

³Inobedientes⁴ synodus per audientiam dampnet.

C. Carth. IV c 59; H 305a; M 346; D 90 c 1

---

¹ De - clericis CLRWKNBP; om. ZOHA

² lviii CXKBOHA; lviii Z; om. N

³ Et add. B, om. CRWKNDPZOHA

⁴ inobientes P

59

De scurrilibus clericis et iocularibus¹ cap. lx² [99vb]

Clericum scurrilem et uerbis turpibus³ iocularem ab officio retrahendum.

C. Carth. IV c 60; H 305a; M 346; ID 11.79; +D 46 c 6

---

¹ iocularibus CLRSW; ioculatoribus XKNBP; De - iocul. CLRSWKBNBP; om. ZOHA

² lx CKBHA; om. N; lviii Z; lviii O

³ corr. fr. temporibus K

60

De clericis per creaturas iurantibus¹ cp. lxi²

Clericum per creaturas iurantem acerrime³ obiurgandum. Si perstiterit in uicio excommunicandum.

C. Carth. IV c 61; H 305a; M 347; +C 22 q 1 c 9a

---

¹ De - iurant. CRWKNBP; om. ZOHA

² lxi CKBOHA; lx Z; om. N

³ acerrime CLRWNDBZOHA; a crimine K

61¹

De clericis inter epulas cantantibus² cp. lxii³

Clericum inter epulas cantantem supradicte sententie seueritate coerendum.

C. Carth. IV c 62; H 305a; M 347; +C 22 q 1 c 9b

---

¹ om. P, which inserted it above after c 41

² De - cantantibus CRWKNBP; om. ZOHA

³ lxii CKBOHA; lxi Z; om. NP

62

De clericis indictum¹ ieiunium rumpentibus² cp. lxiii³

Clericum qui tempore indicti ieiunii absque ineuitabili necessitate ieiunium rumpit minorem habendum.

C. Carth. IV c 63; H 305a; M 347

---

¹ indictum CLRSKNB; interdictum W

² De - rumpentibus CRWKNBP; om. ZOHA

³ lxiii CKBOHA; lxii PZ; om. N

63

De his qui dominico die ieiunant¹ cap. lxxiii²

Qui dominico die studiose ieiunat non credatur catholicus.

C. Carth. IV c 64; H 305a; M 347; ID 4.7; +C 26 q 7 c 6 med.

---

¹ De - ieiunant CRWKNBP; om. ZOHA

² lxxiii CKBOHA; lxxiii PZ; om. N

64

De Pasche sollempnitate¹ cp. lxxv²

Pasche sollempnitas uno die et tempore celebranda est³.

C. Carth. IV c 65; H 305a; M 347; De cons. D 3 c 23

---

¹ De - soll. CLRWKNBP; om. ZOHA

² lxxv C²RXSWKBOHA; lv C; lxxiii LPZ; om. N

³ est CLRWKNDBP; om. ZOHA

65

De clericis¹ distractionem episcopi sui² circa se iniustam putantibus³ lxxvi⁴

Clericus qui episcopi circa se distractionem iniustam putat recurrat ad synodum.

C. Carth. IV c 66; H 305a; M 347; C 11 q 3 c 30

---

¹ qui add. N, om. CLRWKB

² ep. sui CLRXWB; sui ep. KN

³ in. put. CLRWKB; putant iniustam N; De - putantibus CLRWKNB; om. ZOHA

⁴ lxxvi CKBOHA; lxxv Z; om. NP

66

De seditonariis non ordinandis¹ cp. lxxvii²

Sedicionarios³ nunquam ordinandos clericos, sicut nec usurarios. uel⁴ iniuriarum suarum ultores⁵.

C. Carth. IV c 67; H 305a; M 347; D 46 c 8

---

¹ De - ordinandis CLRWKNBP; om. ZOHA

² lxxvii CLRXWKBHA; om. NPO; lxxvi Z

³ Sedic- CLRXWKDPZOHA; Medic- N; Dedic- B

⁴ uel CLRXSKNDBPZJOQA; nec W; om. H

⁵ -l- ss C

67

De penitentibus non ordinandis¹ lxxviii²

Ex penitentibus quamuis sit bonus clericus non ordinetur. Si per ignorantiam episcopi factum fuerit, deponatur a clero. quia³ se ordinationis tempore non prodidit fuisse penitentem. Si autem sciens episcopus⁴ ordinauerit talem, etiam ipse ab episcopatu suo⁵ ordinandi dumtaxat potestate priuetur.

C. Carth. IV c 68; H 305b; M 347 (cc 68-9a); ID 15.5; D 50 c 55a

---

¹ De - ordinandis CLRWKNBP; om. ZOHA

² lxxviii CLRXWKBHA; om. N; lxxvi P; lxxvii Z; lxxviii O

³ quia LRXSWKNDBPZOHA; qui C

⁴ ordinauerit add. and canc. Z

⁵ suo CLRWKNBP; sui ZOHA

68

De his qui uiduas aut repudiatas habuerint uxores non ordinandis¹ lxxviii²

---

¹ De - ordinandis CLRWKNBP; om. ZOHA

Simili sententiae³ subiacebit episcopus, si sciens ordinauerit clericum eum qui uiduam aut repudiatam uxorem habuit⁴, aut secundam⁵.

C. Carth. IV c 69; H 305b; M 347 (c 69b); D 50 c 55b

---

² lxviii C²RXSWKBOHA; lviii C; l L; om. N; lxvii P; lxviii Z

³ sententiae LRSKNDBPZOH; penitentiae CW; scientiae A

⁴ -uit CW?LRKBPZOH; -uerit NDA

⁵ secundam CLRWNDBZOHA; seruam K

69

De conuiuuis et societatibus hereticorum a clericis uitandis¹ cp. lxx²

Clericus hereticorum aut scismaticorum tam conuiuia quam sodalitates³ euitet equaliter. [100ra]

C. Carth. IV c 70; H 305b; M 347; +C 24 q 3 c 35a

---

¹ De - uitandis CLRWKNBP; om. ZOHA

² lxx CRXSWKBHA; om. LN; lxviii P; lxviii Z; lxviii O

³ sodalitates CLRXWNPZOHA; soleditates K; solemnitates K²B

70

De conuenticulis hereticorum¹ cp. lxxi²

Conuenticula hereticorum non³ ecclesiam sed conciliabula⁴ appellanda.

C. Carth. IV c 71; H 305b; M 347; +C 24 q 3 c 35b

---

¹ De - heret. CLRWKNBP; om. ZOHA

² lxxi CKBOHA; lxx Z; om. XNP?

³ non CLRSWKNDZOA; in HQ

⁴ -li- ss B

71

De hereticis uitandis¹ cp. lxxii²

Cum hereticis neque³ orandum est⁴ nec⁵ psallendum.

C. Carth. IV c 72; H 305b; M 347; +C 24 q 3 c 35c

---

¹ De - uitandis CLRWKNBP; om. ZOHA

² lxxii CKBOHA; lxxi XZ; lxx P; om. N

³ corr. fr. utque Q

⁴ est CLRWKDBZOHA; om. N

⁵ nec CLRWKDPZO; neque XNBHQA

72

De his qui communicant excommunicatis¹ lxxiii²

Qui communicauerit uel orauerit cum excommunicato, siue clericus siue laicus excommunicetur.

C. Carth. IV c 73; H 305b; M 347; ID 14.28b; IP 5.99; +C 11 q 3 c 19 var.

---

¹ De - excomm. CRWKNBP; om. ZOHA

² lxxiii CKBOHA; lxxii XZ; lxxi P; om. K?N

73

De his qui penitentiam querunt¹ cp. lxxiiii²

Vt sacerdos penitentiam imploranti absque persone acceptione penitentiae leges iniungat.

---

¹ De - querunt CRWKNBP; om. ZOHA

² lxxiiii CXKOHA; lxxii P; lxxiii Z; om. N; ? B

C. Carth. IV c 74; H 305b; M 347; ID 15.6; +C 26 q 7 c 6a

74

De negligentioribus penitentibus¹ cp. lxxv²

Vt³ negligentiores penitentes tardius reconcilientur.

C. Carth. IV c 75; H 305b; M 347; ID 15.7; +C 26 q 7 c 6b

---

¹ De - penitentibus CRWKNBP; om. ZOHA

² lxxv CXKBOHA; lxxiii P; lxxiii Z; om. N

³ Vt CKNBPJOHQ; Et Z

75

De his qui in¹ infirmitate penitentiam petunt et non accepta obmutescunt² cp. lxxvi³
Is⁴ qui⁵ penitentiam in infirmitate petit, si casu dum ad eum sacerdos inuitatus uenit oppressus⁶ infirmitate obmutuerit, uel in frenesin conuersus⁷ fuerit, dent testimonium qui eum audierunt et accipiat penitentiam. Et si continuo creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem, et infundatur ori eius eucharistia⁸. Si superuixerit, admoneatur⁹ a supradictis testibus petitioni sue¹⁰ satisfactum, et subdatur statutis penitentiae legibus quamdiu sacerdos qui penitentiam dedit¹¹ probauerit.

C. Carth. IV c 76; H 305b; M 347; ID 15.8; +C 26 q 6 c 8a

---

¹ ss B, om. P

² De - obmut. CRWKBP; De - penitentiam querunt N; om. ZOHA

³ lxxvi CXKOHA; lxxiii P; lxxv Z; om. N; ? B

⁴ Is CLRWKDBPZOHA; His N

⁵ ss H

⁶ in add. CLW, om. RXSKNDPZOHA; ? B

⁷ conuersus CLRWKNBP; uersus ZOHA; uel in fren.conu. in mg. X²

⁸ -h- ss O

⁹ corr. fr. -etur H

¹⁰ sue CLRSWKNBZOA; om. HQ

¹¹ dedit CLRWKDBZOHA; dederit N

76

Penitentibus uiaticum non negandum¹ lxxvii²

Penitentes qui in³ infirmitate sunt uiaticum accipiant.

C. Carth. IV c 77; H 305b; M 347; ID 15.9; +C 26 q 6 c 8b

---

¹ Penitentibus - neg. CRWKNBP; om. ZOHA

² lxxvii CXKBOHA; lxxvii P; lxxvi Z; om. N

³ ss O

77

De penitentibus qui uiatico accepto superuixerint¹ lxxviii²

Penitentes qui in infirmitate³ uiaticum eucharistiae acceperint non se credant absolutos sine manus impositione si superuixerint⁴.

C. Carth. IV c 78; H 305b; M 347; ID 15.10; +C 26 q 6 c 8c

---

¹ De - superuixerint CLRWKNBP; om. ZOHA

² lxxviii CLRXWKPZO; om. NA; ? B

³ sunt add. A, om. CRWKNBZO; in infirmitate after eucharistiae B(not P)

⁴ -erint CLRWKNBZO; -erit A

78

De penitentibus casu in itinere uel in mari mortuis¹ lxxix²

Penitentes qui attente leges penitentiae exsequuntur³, si casu in itinere uel in mari mortui fuerint, ubi eis⁴ subueniri⁵ non possit [100rb] memoria eorum et orationibus et oblationibus commendetur.

C. Carth. IV c 79; H 305b; M 347-8; ID 15.11; +C 26 q 7 c 6e

¹ De - mortuis CLRSWKBNBP; om. ZOHA

² lxxix CLRXSHPZO²HA; lxxviii O; om. WN; ? B

³ exsequuntur CLRXNDBPJO; exequentur SZ; execuntur WKHQ; exsecuntur A

⁴ ? B

⁵ -iri CLR²XSWKD²BP; -ire RNDZOHA

79

Omni tempore ieiunii penitentibus manus imponi debere¹ cp. lxxx²

Omni tempore ieiunii manus penitentibus a sacerdotibus imponantur³.

C. Carth. IV c 80; H 305b; M 348; +C 26 q 7 c 6b

¹ Omni - imponi debere (om. CN) CLRSWKBNBP; om. ZOHA

² lxxx CKSBOHA; lxxxi Z; om. N

³ -antur CLRSWKDBPZO²HA; -atur NO

80

Vt penitentes mortuos efferant¹ et sepeliant² lxxxi³

Mortuos in ecclesiam penitentes efferant et sepeliant.

C. Carth. IV c 81; H 305b; M 348; ID 15.12; +C 26 q 7 c 6d

¹ transferantur P

² Vt - sepeliant CRSWKBNBP; om. ZOHA

³ lxxxi CKBZOHA; om. N

81

Penitentes omni die genua¹ flectere debere² cp. lxxxii³

Penitentes etiam diebus remissionis genua flectent⁴.

C. Carth. IV c 82; H 305b; M 348; ID 15.13; +C 26 q 7 c 6c

¹ corr. fr. ieiunia P

² Penitentes - debere (om. N) CRSWKBNBP; om. ZOHA

³ lxxxii CSKBZOHA; om. N

⁴ -ent CLRXSWBZOHA; -ant KND²P; -unt D

82

De pauperibus et senibus ecclesie honorandis¹ lxxxiii²

Pauperes et senes ecclesie plus ceteris honorandos.

C. Carth. IV c 83; H 305b; M 348

¹ De - honorandis CLRWKBNBP; om. ZOHA

² lxxxiii CK²BZOHA; om. N

83

Episcopum non debere¹ prohibere² quemcumque³ ecclesiam intrare⁴ cp. lxxxiiii⁵

¹ debere CLRXWKBP; om. N

² prohibere CLRSKNB; om. X

³ in add. N, om. CLRWKBP; quemquam P

⁴ Episcopum - intrare CLRWKBNBP; om. ZOHA

⁵ lxxxiiii CKBZOHA; om. N

Vt episcopus nullum prohibeat ingredi in⁶ ecclesiam, et audire uerbum Dei, siue gentilem, siue hereticum, siue Iudeum, usque ad missam cathecuminorum.

C. Carth. IV c 84; H 305b; M 348; De cons. D 1 c 67

⁶ in CLRWKBPZOA; *om.* ND

84

De baptizandis¹ cp. lxxxv²

Baptizandi nomen suum dent, et diu sub abstinentia uini et³ carni⁴ ac manus impositione crebra examinatione baptismum percipiant.

C. Carth. IV c 85; H 305b-6a; M 348; ID 1.206 var. as BD 4.11; De cons. D 4 c 60

¹ De bapt. cp. (*om.* P) CRWKBNBP; *om.* ZOHA

² lxxxv CKBZOHA; *om.* N

³ et CLRXWDBPZOHA; *ac* KN

⁴ carni⁴ CLRWKDBPZOHA; *carnis* N

85

De neophitis¹ lxxxvi²

Neophiti³ aliquamdiu et⁴ a lautioribus epulis et⁵ spectaculis uel coniugibus abstineant.

C. Carth. IV c 86; H 306a; M 348; ID 1.207 as BD 4.12; De cons. D 5 c 12

¹ De neoph. CLRWKBNBP; *om.* ZOHA

² lxxxvi CLRXWKBPZOHA; *om.* N; xxxvi A

³ Teo- H

⁴ al. et CLRKDBZOHA; *et al.* N

⁵ ex *add.* A, *om.* CRKNBZOH

86

Prouocantem ad iudicium alterius fidei iudicis excommunicandum¹ lxxxvii²

Qui causam suam catholicis siue iustam siue³ iniustam ad iudicium alterius fidei iudicis prouocat excommunicetur.

C. Carth. IV c 87; H 306a; M 348

¹ Prou. - exc. CRWKBNBP; *om.* ZOHA

² lxxxvii CLRSKBPZOHA; *om.* XN; lxxxviii W; xxxvii A

³ -e ss A

87¹

De his qui relictis ecclesie conuentibus ad spectacula uadunt² cp. lxxxviii³

Qui die sollempni pretermisso ecclesie conuentu ad spectacula uadit excommunicetur.

C. Carth. IV c 88; H 306a; M 348; ID 4.8; De cons. D 1 c 66

¹ *Added (with rubric but no c. no.)* W²; *whole canon in mg.* H

² De - spectacula uadunt (*om.* N) CLWKBNBP; *om.* ZOHA

³ lxxxviii CLRXSWKBPZOHA(*mg.*); *om.* N; xxxviii A

88¹

De seruientibus auguriis uel incantationibus² lxxxix³

Auguriis uel incantationibus seruientem a conuentu ecclesie separandum. Similiter et iudaicis supersticionibus uel feriis inherentem.

¹ *om.* DM

² De - incant. CLWKBNBP; *om.* ZOHA

³ lxxxix CLRXSKBPZOHA; lxxxix W; *om.* N; xxxviii A

C. Carth. IV c 89; H 306a; M 348; C 26 q 5 c 11 var.

89¹

De inerguminis² cp. xc³

Omni die exorciste inerguminis⁴ imponant⁵.

C. Carth. IV c 90; H 306a; M 348; De cons. D 5 c 11a

---

¹ om. DM

² De inerg. CLRWKBNP; om. ZOHA id est fantasticis. Inergia est fantasma vel insania *add. ss S*²

³ xc CLRXWKBPHA; om. NZ; lxxxviii O

⁴ ss W

⁵ imponant CLRWKBZOHA; ponant N

90¹

Item de eisdem² cp. xci³

Pauimenta domorum Dei⁴ inergumini⁵ uerrant.

C. Carth. IV c 91; H 306a; M 348; De cons. D 5 c 11b

---

¹ c.90 RXSKNBPZJOHQA; c. 91 CLW; om. DM

² Item (om. N) de eisdem CLRWKBP; Item de energuminis NV; om. ZOHA

³ xci RSKBPOHA; xcii CLW; xci X; om. N; lxxx Z

⁴ Dei CLRWKBZJOA; om. N

⁵ inener- H

91¹

Item de inerguminis² cap. xcii³ [100va]

Inerguminis⁴ in domo Dei assidentibus uictus cotidianus per exorcistas opportuno tempore ministretur.

C. Carth. IV c 92; H 306a; M 348; De cons. D 5 c 11c

---

¹ c 91 RXKNSVBPZJOHQA; c 90 CLW; om. DM

² Item de inerg. CLRKVPB; De eisdem N; om. ZOHA

³ xcii RXSKPOHA; xci CLWZ; om. N

⁴ -inis CLRKBZOA; -inus N; Inergerguminis H

92

De oblationibus dissidentium¹ fratrum² cap. xciii³

Oblationes dissidentium fratrum neque in sacrario neque in gazophylacio⁴ recipiantur.

C. Carth. IV c 93; H 306a; M 348; D 90 c 2a

---

¹ dissidentium C²LRXSKNBP; possidentium CW

² De - fratrum CLRWKNP; De - dissidentium B; om. ZOHA

³ xciii CKPBOHA; om. N; lxxxii Z

⁴ gazophylacio CLRXWBPZOHA; cathofilazio K; cathofilatio N

93

De his qui pauperes opprimunt¹ cp. xciiii²

Eorum³ qui pauperes opprimunt dona a sacerdotibus refutanda.

C. Carth. IV c 94; H 306a; M 348; D 90 c 2b, +D 90 c 8

---

¹ De - paup. opprimunt (op. paup. K) cp. CRWKBNP; om. ZOHA

² xciiii CKBOHA; ccxciiii P; lxxxiii Z; om. XN

³ Eorum CLRSKNDBPZJOA; Horum WHQ

94¹

De his qui oblationes fidelium² retinent³ cp. xcv⁴

Qui oblationes⁵ defunctorum aut negant ecclesiis aut difficultate⁶ reddunt, tanquam egentium necatores excommunicentur.

C. Carth. IV c 95; H 306a; M 348; +C 13 q 2 c 9

---

¹ om. DM

² fidelium CLRWB; defunctorum KN

³ De - retinent CLRWKNBP; om. ZOHA

⁴ xcv CXKBOHA; om. N; lxxxiiii Z

⁵ oblationes CLRKNBZOQA; obligationes H

⁶ -ate CLRKNBPZJHQ; -are OA; difficulter Q²

95

De accusatore et accusato¹ cp. xcvi²

Querendum in iudicio cuius sit conuersationis³ et fidei is qui accusat et is qui accusatur⁴.

C. Carth. IV c 96; H 306a; M 348

---

¹ De - accusato CLRWKNBP; om. ZOHA

² xcvi CKBZOHA; om. N

³ ironuers- N

⁴ -atur LRXSWKNDPZOHA; -etur C

96

De his qui religiosis feminis preponendi sunt¹ xcvi²

Qui religiosis feminis preponendus est³ ab episcopo comprobetur⁴.

C. Carth. IV c 97; H 306a; M 348; +C 18 q 2 c 11

---

¹ De - sunt CLRWKNBP; om. ZOHA

² xcvi CLRWBZOHA; lxxxvi K; om. N

³ erasure follows in Z

⁴ -r- ss O

97

Laicum clericis presentibus non debere docere¹ xcvi²

Laicus presentibus clericis nisi ipsis rogantibus docere non audeat.

C. Carth. IV c 98; H 306a; M 348; ID 8.323; +D 23 c 29b

---

¹ Laicum - docere CLRWKNBP; om. ZOHA

² xcvi CLRWBZOHA; xcvi P; lxxxvi K; om. XN

98

Mulierem in conuentu uiros docere¹ non debere² xcvi³

Mulier quamuis docta et sancta uiros in conuentu docere non presumat⁴.

C. Carth. IV c 99; H 306a; M 348; ID 8.324; +D 23 c 29a, cf De cons. D 4 c 20

---

¹ uir. doc. CLRXSKBP; doc. uir. W

² Mulierum - debere CLRKBP; Mul. - uirum non docere N; om. ZOHA

³ xcvi CLRWBZOHA; om. XN; lxxxvi K; ci P

⁴ -at CLRXSNDBZJOHQ; presum't W; -ant KA

99

Ne mulier baptizet¹ cp. c²

Mulier baptizare non presumat³.

---

¹ Ne - bapt. CRWKNBP; om. ZOHA

² c CLRXSBPZHA; om. XWN; lxxxvi K; xcvi O

C. Carth. IV c 100; H 306a; M 348; ID 8.325; cf De cons. D 4 c 20

³ *Whole can. in mg. L²*

100

Viduas adolescentes corpore debiles sumptu ecclesie sustentandas¹ cp. ci²
Vt³ uidue⁴ adolescentes que corpore debiles sunt sumptu⁵ ecclesie cuius uidue sunt⁶
sustententur⁷.

C. Carth. IV c 101; H 306a; M 348; ID 8.326

¹ *Viduas - sustendandas (corr. fr. sustinentur C, -ant L) CLRWBP; added at foot of leaf K; Viduas - debiles N; om. ZOHA*

² *ci CLWBPZOHA; cx X; c K; om. N*

³ *Vt CLRWNDBPZOH; Et KA; om. Q*

⁴ *et add. Q*

⁵ *sumptu CLRWKNBZOQA; sumptum H*

⁶ *uidue add. and canc. O*

⁷ *corr. fr. -antur BH; sustentur Z*

101

De eodem¹ cii²

Ad reatum episcopi pertinet uel presbiteri, qui parrochie preest si sustendande uite presentis causa adolescentiores uidue uel sanctimoniales aliquorum familiaritatibus subiciantur.

C. Carth. IV c 102; H 306b; M 348; D 81 c 33

¹ *De eodem CLRWKNBP; om. ZOHA*

² *cii CLRWBZOHA; ci K; om. XNP*

102

Viduas que stipendiis ecclesie sustentantur¹ in Dei opere assiduas esse debere² cp. ciii³

Vidue que stipendiis [100vb] ecclesie sustentantur, tam⁴ assidue in Dei opere esse debent⁵ ut et meritis et orationibus suis ecclesiam adiuuent.

C. Carth. IV c 103; H 306b; M 348; ID 8.327; D 81 c 34

¹ *-antur CLRWKBP; -entur N*

² *Viduas (corr. fr. -due W) - debere CLRWBP; Viduas -- sustentantur only K; Viduas - esse N; om. ZOHQA*

³ *ciii CLRWBZOHQA; om. XKN; cii P*

⁴ *itam A*

⁵ *-ent CLRWKDBZOHA; -ere N*

A2. XIX DE CONCILIO CARTAGINENSI QVINTO¹

- ²i. De accusatoribus
- ii. De clericis pro crimine suo dampnatis ut a quolibet non defensentur
- iii. De sacerdotibus et leuitis ut ab uxoribus se contineant
- ³iiii. De rebus ecclesie sine consulto metropolitani non alienandis
- v. Vt nullus episcopus relicta cathedra⁴ in dyocesi resideat⁵

¹ *De - quinto CLRXSWD; De - quinto capitula BP; om. KNZJOHQA*

² *capitulatio om. NZJOHQA, in CLRSWKDBP*

³ *Whole title om. DM*

⁴ *-r- ss C*

⁵ *resideat LR²XSDBP; sedeat CW; residat R; resedeat K*

- vi. De his qui nullo testimonio se baptizatos nouerunt ut baptizentur et quod⁶ similiter de consecratione ecclesiarum sit faciendum⁷
- ⁸vii. De tempore Pascali seu concilii
- viii. De intercessoribus ne cathedram morientis episcopi⁹ diu rennuant¹⁰, sed infra annum sacerdotem prouideant
- viii. De defensore ecclesiarum a principe postulando
- x. Vt episcopi ad diem concilii occurrant
- xi. Vt lapsis sacerdotibus manus sicut laicis non imponatur
- xii. De clericis excommunicatis quamdiu eis asserere¹¹ liceat
- xiii. De clericis uel monachis ab alio episcopo ordinatis
- xiiii. De basylicis que sine reliquiis martyrum dedicantur¹²

⁶ quod CLRWK; quia D

⁷ sit fac. RXSKDBP; fac. sit CLW

⁸ Whole title om. DM

⁹ mor. ep. CRWKP; ep. mor. B

¹⁰ rennuant LRXSWKDBP; retineant CD²

¹¹ -re ss CB

¹² dedicantur CLRWDB; om. K

1¹

Incipiunt regule concilii Cartaginensis² quinti³. De accusatoribus⁴

In principio statuendum est ut accusatoribus de inimici domo prodeuntibus, uel qui cum inimicis morantur non credatur, nec⁵ ab accusatis recipiantur. Dein qui forte in ecclesia quamlibet causam iure apostolico ecclesiis imposito agere uoluerit, et fortasse discissio clericorum uni parti displicuerit, non liceat clericum in iudicium ad testimonium deuocari eum qui cognitor uel presens fuit et nulla ad testimonium dicendum ecclesiastici cuiuslibet persona pulsetur.

C. Carth. V c 1; H 307a; M 349; cf C 2 q 6 c 38

¹ c. unnumbered, so remaining cc nos. one out B mg.

² concilii Cartaginensis (-ensi LQ, -iensis ZJ) LSWBZOHQ²A; Cartaginensis CX; Cartaginensis concilii KND

³ capitulum (om. B) i add. BZOHA, om. CLRXSWPKND

⁴ De - acc. in mg. Z

⁵ ss O

2

De clericis pro crimine suo dampnatis ut a¹ quolibet non defensentur²

Et illud statuendum, ut nulle accusationes [101ra] a iudicibus audiantur ecclesiasticis que legibus seculi prohibentur. Et ut si quis cuiuslibet honoris clericus iudicio episcoporum quocumque³ crimine fuerit⁴ dampnatus, non liceat eum siue ab ecclesiis quibus prefuit siue a quolibet homine defensari interposita pena dampni pecunie atque honoris, quo nec etatem nec sexum⁵ excusandum esse precipimus.

C. Carth. V c 2; H 307a; M 349; C 21 q 5 c 3 from Si quis cuiuslibet honoris

¹ ss C

² -setur RP?; ut - defens. om. N; De - def. in mg. Z; ii add. BZOHA, om. CRKNDP?

³ quocumque CRKNBZOHQ; quousque A

⁴ in mg. Z

⁵ sexum CRNBZOHA; serum K; erasure follows in Z

3

De sacerdotibus¹ et leuitis ut ab uxoribus se contineant²

Preterea cum de quorundam clericorum quamuis erga uxores proprias incontinentia³ referretur, placuit episcopos et⁴ presbiteros et dyaconos secundum priora⁵ statuta etiam ab uxoribus continere. Quod nisi fecerint, ab ecclesiastico remoueantur officio. Ceteros autem clericos ad hoc non cogi sed secundum uniuscuiusque ecclesie consuetudinem obseruari⁶ debere⁷.

C. Carth. V c 3; H 307a; M 349-50; IP 3.105 from placuit; +D 84 c 4, D 32 c 13 nearer IP

¹ sacerdotibus CLRKDPZOA; clericis N; ??B

² et de clericis (iii add. A) ad testimonium non (*om.* OA) pulsandis *add.* ZJOHA; iii *add.* BZJO, *om.* CKNPFA;

De - puls. *in mg.* Z

³ in- *om.* B?

⁴ et CLRKDBZOHA; *om.* N

⁵ priora CRKNBZJHQA; propiora O

⁶ -ri *ss* B

⁷ -bere *in upper mg.* K

4¹*De rebus ecclesie sine consulto metropolitani non alienandis²*

Placuit etiam ut rem ecclesie nemo uendat. Quod si aliqua necessitas³ cogit⁴, hanc insinuandam esse primati prouincie, ut cum statuto numero episcoporum utrum faciendum sit arbitretur. Quod⁵ si tanta urget necessitas ecclesie ut non possit ante consulere, saltem post factum curiositatem habeat, et uicinis episcopis⁶ hoc ante indicare⁷, et ad concilium referre eas ecclesie necessitates. Quod si non fecerit, reus concilii uenditor teneatur⁸.

C. Carth. V c 4; H 307a; M 350; ID 3.153; C 17 q 4 c 39 is widely var.

¹ *om.* DM

² De - al. *in mg.* Z; iiii *add.* BZHQA, *om.* CLSKNPO

³ aliqua nec. LRXSWKNBPZOHA; nec. aliqua C

⁴ *corr. fr.* -at C

⁵ Qod O

⁶ -opis CLRKNBZOHQ; -opi A

⁷ *corr. fr.* indigere B

⁸ -eatur CRKNBZJHQA; -eantur O

5

Vt nullus episcopus relicta cathedra in dyocesi resideat¹

Placuit ut nemini sit facultas relicta principali cathedra² ad aliquam ecclesiam in dyocesi constitutam se conferre, uel in re propria diutius quam oportet constitutum curam uel³ frequentationem⁴ proprie cathedre negligere.

C. Carth. V c 5; H 307a; M 350; +C 7 q 1 c 21

¹ Vt - res. *in mg.* Z; v *add.* BZJHA, *om.* CLRKNDPO

² prin. cath. CLRKNDPZOHA; cath. prin. B

³ *ss* Z

⁴ *corr. fr.* frequentationem Z

6

De his qui nullo testimonio se baptizatos¹ nouerunt ut baptizentur, et quod² similiter de consecratione ecclesiarum faciendum sit³

¹ *corr. fr.* -andos C

Placuit⁴ de infantibus quotiens non [101rb] inueniuntur certissimi testes qui eos baptizatos esse sine dubitatione testentur⁵, neque ipsi sunt per etatem idonei de traditis sibi sacramentis respondere, absque ullo scrupulo⁶ eos esse⁷ baptizandos, ne⁸ ista trepidatio eos faciat sacramentorum purgatione priuari. Hinc enim legati⁹ Maurorum¹⁰ fratres nostri consuluerunt, quia multos tales a barbaris redimunt¹¹. Similiter et de ecclesiis quotiens super earum consecratione hesitatur¹² agendum est, id est ut sine ulla trepidatione consecrentur.

C. Carth. V c 6; H 307a; M 350-1; ID 1.147; IP 1.93; De cons. D 4 c 111

² et quod CRKNDBP; om. ZOHA

³ fac. sit CRXSB; sit fac. KN; faciendum est ZJOHQ (De -est in mg. Z); faciendum A; ? DP. vi add. BZA, om. CRKNOH

⁴ ut add. CXS, om. LRWKNDBPZOHA

⁵ -entur C²LRXBPZOHA; -antur CSKND

⁶ s- ss A

⁷ eos esse CRLKNZOHA; esse eos B

⁸ ne CLRXWBZOHA; nec KNDP

⁹ legati C²LRBPZOHA; om. CXSKND

¹⁰ Maurorum CKNBPJOHA; maiorum Z

¹¹ redimunt CLRKDBZOHA; redeunt N

¹² -atur CLRKNDBP; -ator ZJOHA

7¹

De tempore Paschali seu concilii²

Placuit ut dies uenerabilis Pasche formatarum subscriptione omnibus³ intimetur. Dies uero concilii undecimo⁴ kl' Nouembris seruetur. Et scribendum ad singularum quarumque prouinciarum primates ut quando apud se concilia congregant, istum diem non impediunt.

C. Carth. V c 7; H 307a-b; M 351; De cons. D 3 c 24

¹ om. DM

² De - seu (om. X) conc. CLRKBPZ(mg.)OHA; om. N; vii add. B?ZHA

³ ss C

⁴ undecimo CLRKNBZJHQA; nono O

8

De intercessoribus ne cathedram morientis episcopi diu rennuant¹ sed infra annum sacerdotem prouideant²

Item constitutum est ut nulli intercessori licitum sit cathedram cui intercessor datus est quibuslibet³ populorum studiis uel seditionibus retinere sed dare operam ut intra annum eisdem⁴ episcopum prouideat. Quod si neglexerit anno exempto interuentor alius tribuatur.

C. Carth. V c 8; H 307 b; M 351; +C 7 q 1 c 22

¹ rennuant CRXSZ?; retineant C²DB; renunciant L; rennuant KNBJOHQ

² diu - prou. CLKDBZOH; diu rennuant only N; om. A; De - prou. in mg. Z; viii add. Z, om. CKNBPOHA

³ -libet CLRKNBZOQA; -licet H

⁴ ss B

9

De defensore ecclesiarum a principe postulando¹

¹ De - post. in mg. Z; viiii add. BZHA, om. CKNPO

Ab imperatoribus uniuersis uisum est postulandum propter afflictionem pauperum quorum molestiis sine intermissione fatigatur ecclesia, ut defensores eis aduersus potentias diuitem cum episcoporum² prouisione delegentur.

C. Carth. V c 9; H 307b; M 351; +C 23 q 3 c 10

² ep. cum *marked for reversal* H

10

Vt episcopi ad diem concilii occurrant¹

Item placuit ut quotienscumque concilium congregandum est episcopi qui neque etate neque egritudine neque alia grauiori² necessitate impediuntur competenter occurrant. primatibusque suarum prouinciarum³ intimetur, ut de uniuersis episcopis uel [101va] due⁴ uel tres turme fiant⁵, ac⁶ de singulis turmis⁷ uicissim quotquot electi fuerint ad diem concilii instantissime occurrant. Quod si non potuerint occurrere, excusationes suas litteratorie subscribant. Vel si post aduentum tractatorie⁸ aliquae necessitates repente forsitan orte fuerint, nisi rationem impedimenti sui apud suum primatem reddiderint, ecclesie sue communionem debere esse contentos.

C. Carth. V c 10; H 307b; M 351; +D 18 c 10 (Placuit ut quotienscumque – occurrant. Quod si non potuerint – esse contenti)

¹ Vt - occ. *in mg.* Z; x *add.* BZA, *om.* CRKNDPOH

² -ori CLRKDBZO²HA; -ore X; -orii N; -ora O

³ suarum prou. RXSKNDBPZOHA; prou. suarum CLW

⁴ *corr. fr.* uidue Z?

⁵ *ss* O

⁶ ac CRKNZOHA; et B

⁷ *after corr.* O

⁸ tractatorie CRKNDBP; tractorie ZJOHA

11

Vt lapsis sacerdotibus manus¹ sicut² laicis non³ imponatur⁴

Item confirmatum est ut si quando presbiteri uel diaconi⁵ in aliqua grauiori culpa conuicti fuerint qua eos a ministerio necesse sit remoueri, non eis manus tanquam penitentibus uel tanquam fidelibus laicis imponatur. Neque unquam permittendum ut rebaptizati ad⁶ clericatus gradum promoueantur⁷.

C. Carth. V c 11; H 307b; M 351-2; ID 15.85 as BD 19.72; D 50 c 65, beginning, Confirmandum est

¹ eis *add.* ZOHA, *om.* CLRKNDBP

² *ss* L

³ non C²LRXSWNDBPZOHA; *om.* CL²K

⁴ Vt - imp. *in mg.* Z; xi *add.* B?ZJOHA, *om.* CLRKNDP

⁵ a *add.* A

⁶ ad CRNDBZOHA; ut K

⁷ *corr. fr.* -eatur B

12

De clericis excommunicatis quamdiu eis asserere liceat¹

Rursus² constitutum³ est ut quotiens clericis conuictis et confessis in aliquo crimine uel propter eorum quorum uerecundie⁴ parcitur⁵, uel propter ecclesie opprobrium, aut

¹ De - lic. *in mg.* Z; eis - liceat *om.* N; xii *add.* BZOHA, *om.* CRKNDP

² Cursus A

³ -tu- *ss* O

⁴ -un- *ss* B

insolentem insultationem hereticorum atque gentilium, si forte cause sue adesse uoluerint et innocentiam suam asserere⁶, intra annum excommunicationis hoc faciant. Si uero intra annum causam suam purgare contempserint, nulla eorum uox penitus audiatur.

C. Carth. V c 12; H 307b; M 352; C 11 q 3 c 36

⁵ parc- CRKNZOHA; part- B; vel propter – parcur om. P

⁶ -re ss O

13

De clericis uel monachis ab alio episcopo ordinatis¹

Item placuit ut si quis² de alterius monasterio repertum uel ad clericatum promouere uoluerit uel in suo monasterio maiorem monasterii constituere³ episcopus qui hoc fecerit a ceterorum communione seiunctus⁴ sue tantum⁵ plebi⁶ communione contentus⁷ sit et ille neque clericus neque prepositus perseueret.

C. Carth. V c 13; H 307b; M 352; D 58 c 2

¹ De - ord. in mg. Z; xiii cap. add. B; xiii add. ZOHA

² si quis CRKDBZOHA; quisquis N

³ mon. const. (-tu- ss C) CRKNPZOHA; const. mon. B

⁴ a ceterorum – seiun in small script in mg. C; se- ss A

⁵ om. P

⁶ plebi LRXSKNBPZOHA; plebis CW

⁷ contentus C?RXKNBPHQA; contemptus ZJO

14

De basylicis que sine reliquiis martyrum¹ dedicate sunt²

Item placuit ut³ altaria que passim per agros aut uias tanquam memorie martyrum constituuntur, in quibus nullum corpus aut reliquie⁴ martyrum [101vb] condite⁵ probantur ab episcopis qui eisdem locis presunt si fieri potest euertantur. Si autem hoc⁶ propter tumultus populares non sinitur, plebes⁷ tamen admoneantur⁸ ne illa loca frequentent, ut qui recte sapiunt nulla ibi⁹ superstitione deuincti teneantur¹⁰. Et omnino nulla memoria martyrum probabiliter¹¹ acceptetur nisi ubi corpus aut alique reliquie sunt, aut origo alicuius habitationis, uel possessionis uel passionis fidelissima origine traditur. Nam que per¹² somnia et inanes¹³ quasi reuelationes quorumlibet hominum ubicumque constituuntur altaria omnimodo reprobentur¹⁴.

C. Carth. V c 14; H 307-8; M 352; De cons. D 1 c 26

¹ rel. mart. CRKNDBP; mart. rel. ZJOHA

² dedicate sunt CLRWBPOHA; dedicantur KND; De - sunt in mg. Z; xiiii add. BZOHA, om. CLRKNP

³ ad add. A, om. CRKNBZOH

⁴ -li- ss A

⁵ condite CKNBJOHQA; recondite Z

⁶ hoc CKNBJOHQA; om. Z

⁷ corr. fr. plebs B

⁸ -one- CRKNBZOH; -oue- A; corr. fr. amo- H

⁹ -i ss Z

¹⁰ after corr. Z

¹¹ probabiliter CRNDBZOHA; probabiter K

¹² ss Z

¹³ inanes CRNDBZOHA; manes K

¹⁴ corr. fr. -etur O; K ends in mid-leaf. Other texts follow in other hands (cf Appendix below). A new hand begins in N. In D the last three lines of the c. are written in a compressed version of the main hand at the foot of fo. 83v. Fo. 84 begins with 2.20, opening with a very large initial letter. There is no such break in M

**A2. XX DE¹ CONCILIO CARTAGINENSI SEXTO CVI INTERFVIT
AVGVSTINVS, PRESENTE FAVSTINO BONEFACII PAPE VICARIO**

1

De² sententia Sardicensis³ concilii recitata postulante Nouato episcopo⁴ cp. vi⁵
De appellationibus autem clericorum id est minoris⁶ loci⁷ restat ipsius synodi certa responsio. De qua re quid acturi⁸ sitis credimus inserenda quod taliter dictum est ex⁹ Sardicensi¹⁰ concilio. Osius episcopus dixit, Quid adhuc moueat me reticere¹¹ non debeo. Si episcopus forte iracundus quod esse non debet¹² cito aut aspere commoueat¹³ aduersus presbiterum, siue dyaconum suum et exterminare eum de ecclesia uoluerit, prouidendum est ne innocens dampnetur¹⁴ aut perdat communionem. Habeat¹⁵ potestatem eiectus ut finitimos interpellet¹⁶ episcopos, ut causam suam audiant, et diligenter tractent, quia non oportet negari audientiam roganti. Et ille episcopus qui aut¹⁷ iuste aut iniuste¹⁸ reiecit¹⁹, patienter accipiat uel²⁰ negocium discutiatur²¹ ut²² aut probetur eius aut reemendetur sententia. Et cetera.
C. Carth. VI c 6b; H 309b; M 355 cc 6b-7

¹ De CLRXWNBDBP; Ex ZJOGHA

² De CWNBZOHA; om. D

³ -icensis CRNDBZOGH; -inensis A

⁴ De - ep. in mg. Z

⁵ cp. vi CNBJOHQA; om. Z

⁶ -oris CNBJOHQA; -ores Z

⁷ loci CRNPZOHA; locis B

⁸ act- CRNBZJO²GH; auct- OA

⁹ de Q

¹⁰ Sardicensi CRNBZO²GQ; ardicensi OH; Sardinensi A

¹¹ me ret. CRDBZOHA; ret. me N

¹² -et CRD²BPZOHA; -eat ND

¹³ -oueatur CRNBZOQA; -oneatur H

¹⁴ corr. fr. diaconetur O

¹⁵ corr. fr. Hanc L²

¹⁶ -et CRNBZHA; -es O

¹⁷ qui aut LRWNBPZOGHQ; qui C; qui autem X; qui eum autem S; quem aut DM; aut qui A

¹⁸ aut iniuste CLWD²MZOHA; om. RXSNDBP

¹⁹ corr. fr. reicit PA

²⁰ uel CXSND; ut LRWD²MBPZOGHA

²¹ corr. fr. -ietur C; excudiatur S; -latur W

²² ut LRXSWNBDBPZOGHA; om. C

A2. XXI ¹DE CONCILIO CARTAGINENSI SEPTIMO²

- i. Quod excommunicati ad accusationem non admittantur
- ii. Quod serui et liberti omnesque infames persone non debeant accusare
- iii. Vt qui unum crimen non³ probauerit ad alterum non debeat admitti
[102ra]
- iiii. Qui ad testimonium admittendi sunt
- v. De episcopo qui excommunicat eum qui sibi soli dicit crimen esse confessum

¹ title and capitulatio om. NZJOGHQA; in CLRXSWDMBP

² om. DM

³ ss B

1

*Ex¹ concilio Cartaginensi septimo² cui interfuit Faustinus Romane ecclesie legatus.
Quod excommunicati ad accusationem non admittantur³*

Placuit omnibus quoniam superioribus conciliorum⁴ decretis de personis⁵ que admittende sunt ad accusationem clericorum iam constitutum⁶ est, et que persone non admittentur non expressum est idcirco diffinimus⁷ eum rite ad accusationem⁸ non⁹ admitti qui postea quam excommunicatus fuerit in ipsa adhuc excommunicatione constitutus siue sit¹⁰ clericus siue laicus¹¹ accusare uoluerit.

C. Carth. VII c 1; H 315-6; M 367; ID 14.69, Diffinimus - end; C 4 q 1 c 1a from Diffinimus eum rite

¹ Ex CRNBPZOGHQ; Et A

² septimo CRSWBPZOHA; sexto ND

³ Quod - adm. in mg. Z; c.i. add RX²ZOGHA, om. CLXSWNDBP

⁴ corr. fr. concl- O

⁵ personis CLSWDBPZOHA; persone R; per X; super N

⁶ -tu- ss O

⁷ diff- CRSNDB; def- ZOHA

⁸ clericorum iam const. - accusationem om. P

⁹ ss S²

¹⁰ corr. fr. si O

¹¹ clericus siue laicus RXSNDBPZOGHA; laicus siue clericus CLW

2

Quod serui et liberti omnesque infames persone non debeant accusare¹

Item placuit ut omnes serui uel proprii² liberti ad accusationem non admittantur, uel omnes³ quos ad accusanda publica crimina leges publice⁴ non admittunt⁵. Omnes⁶ etiam⁷ infamie⁸ maculis aspersi⁹, id est histriones ac¹⁰ turpitudinibus¹¹ subiecte persone, heretici etiam¹² siue pagani siue¹³ Iudei. Sed tamen¹⁴ omnibus quibus accusatio denegatur in causis propriis accusandi licentia non neganda.

C. Carth. VII c 2; H 316a; M 367; ID 16.64 (abbrev.); C 4 q 1 c 1b (Omnes etiam - Iudei), +C 4 q 6 c 2 from Omnes uero infames

¹ Quod - acc. in mg. Z; ii add. ZOGHA, om. CRNDBP

² ss D

³ omnes C²LRSWNDBZOG²HA²; om. CX; omnis A

⁴ ss S²

⁵ admittunt CRWDBZJOHA; om. N; admittant O²

⁶ omnes RXSWNDBPZOGHA; omnesque CL; ad add. and canc. W

⁷ om.P

⁸ corr. fr. infame BZ

⁹ aspersi CRNDBZOQA; aspergi H

¹⁰ ac CRNDBZJOG; aut HQA

¹¹ -tu- ss RO

¹² ipse add. and canc. O

¹³ siue CLXNDHQA; seu RBPZJOG

¹⁴ corr. fr. tantum L

3¹

Vt qui unum crimen non probauerit ad² alterum non³ debeat⁴ admitti⁵

¹ om. N

² ss C

³ after corr. R

⁴ -eat CRDBZA; -at O

⁵ Vt - adm. in mg. DZ; iii add. ZOGHA, om. CRDBP

Item placuit quotienscumque clericis ab accusatoribus multa crimina obiciuntur, et unum ex ipsis de quo prius egerit probare non ualuerit⁶, ad cetera iam⁷ non admittatur⁸.

C. Carth. VII c 3; H 316a; M 368; C 3 q 10 c 1

⁶ egerit prob. non ualuerit CLRWPZOHA; egerint prob. non ualuerint DB

⁷ iam CLXSDBPZ²JOHQ; *om.* RZG

⁸ -atur CLRXSWPJOHQ; -antur DBZG

4¹

Qui ad testimonium admittendi² sunt³

Testes autem ad testimonium non admittendos qui nec ad accusationem admitti precepti sunt, uel etiam quos ipse accusator de sua domo produxerit. Ad testimonium autem intra annos quatuordecim etatis sue non admittantur.

C. Carth. VII c 4; H 316a; M 368; ID 6.364; IP 4.83; C 4 q 2/3 c 1

¹ *om.* N

² ad- *ss* X²

³ admittendi sunt (sint M) CLXSMDZJO; admittende sunt RWBPO; sint admittende HQ; sunt admittende A. iiii
add. ZOHQA, *om.* CLRBP

5

De episcopo qui excommunicat eum qui sibi soli crimen dicit¹ esse confessum²

Item placuit ut si quando episcopus dicit³ aliquem [102rb] sibi soli proprium crimen fuisse confessum, atque ille neget, non putet ad iniuriam suam episcopus⁴ pertinere quod illi soli non creditur. Et si scrupulo proprie conscientie se dicit neganti nolle communicare, quamdiu excommunicato⁵ non communicauerit⁶ suus episcopus eidem⁷ episcopo ab aliis non communicetur episcopis, ut magis caueat episcopus⁸ ne dicat in quemquam quod aliis documentis conuincere non potest⁹.

C. Carth. VII c 5; H 316a-b; M 368; ID 5.363; C 6 q 2 c 3

¹ crimen dicit CLRWPZOHA; dicit crimen NB

² De – confessum *in mg.* ZH; *om.* D; v *add.* ZOGHA; *om.* CLNBP

³ *ss* G

⁴ *ss* A

⁵ -ni- *ss* N

⁶ -ato non communic- *add. in mg.* C

⁷ *corr. fr.* idem C

⁸ episcopus CRNDBZJHA; spiritus O

⁹ Explicit *add.* XSND (*original hand resumes in N*)

A2. XXII ¹DE CONCILIO MILEVITANO²

- i. Quod Adam non sit factus a Deo mortalis³
- ii. Quod paruuli in peccatorum remissione baptizentur⁴
- iii. Quod gratia Dei non solum remissionem tribuit peccatorum sed etiam prestat adiutorium ne peccetur

¹ *title and capitulatio in* CLRXW[DM]BP; *om.* NZJOGHQ. Incip' capitula *add.* S

² capitula *add.* B, *om.* CLRSWDP

³ *Whole title omitted* DM

⁴ *Whole title omitted* DM

- iiii. Quod per gratiam Dei sciamus quid facere debeamus et diligere ut faciamus
- v. Quod sine gratia Dei nichil boni possimus implere⁵
- vi. De his qui semel in ecclesia legerint ab aliis non posse promoueri
- vii. Vt neque dimissus neque dimissa alteri coniungatur
- viii. De his qui in sua prouincia non communicant, ut alibi non communicent
- viiii. De episcopis⁶ qui quod repetere poterant pretermissa synodo inuaserint⁷
- x. De clericis qui de iudiciis episcoporum suorum conqueruntur
- xi. Quod electorum iudicum sententia sperni non debeat

---

⁵ Whole title omitted DM

⁶ corr. fr. his B

⁷ -erint CLRXSBP; -erunt WD

1¹

Ex concilio Mileuitano² cui interfuit Augustinus et Asellus Romane ecclesie legatus contra Pelagianos. Quod Adam non sit³ factus a Deo mortalis⁴ cp. i

Placuit igitur omnibus⁵ episcopis qui fuerunt in hac sancta synodo constituere hec que in presenti concilio definita sunt, ut quicumque dicit Adam primum hominem mortalem factum⁶ ita ut siue peccaret siue non peccaret moreretur in corpore. hoc est de corpore exiret non peccati⁷ merito sed necessitate nature anathema sit.

C. Milev. c 1; H 317a; M 369; De cons. D 4 c 152 (insc. as here)

---

¹ om. DM

² corr. fr. Miluit- to Miliu- Z

³ sit CWNPZJOHA; fuit B

⁴ Quod - mort. in mg. Z

⁵ erasure follows in Z

⁶ mort. factum RXSNBPZJOGHA; factum mort. (ss C) CLW

⁷ corr. fr. -anti Z

2¹

Quod paruuli in remissione baptizentur peccatorum² cp. ii

Item placuit ut quicumque paruulos recentes ab uteris matrum baptizandos negat, aut dicit in remissionem³ peccatorum eos baptizari [102va] sed nichil ex Adam trahere originalis peccati quod lauachro regenerationis expietur, unde sit consequens ut in eis forma baptismatis in remissionem peccatorum non uera sed falsa intelligatur, anathema sit. Quoniam non aliter intelligendum est quod ait apostolus, Per unum hominem intrauit peccatum in mundum, et per peccatum mors, et ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccauerunt, nisi quemadmodum ecclesia catholica ubique diffusa semper⁴ intellexit. Propter hanc enim regulam fidei etiam paruuli qui nichil peccatorum in semetipsis adhuc committere potuerunt, ideo⁵ in peccatorum

---

¹ om. DM

² Quod - bapt. in mg. Z; paru. in rem. bapt. pecc. CLW; paru. in (ss B) pecc. rem. bapt. RSNBPZJOQ; in pecc. rem. paru. bapt. G; paru. in rem. pecc. bapt. HA

³ quidem add. R²XS²BZOGHA, om. C(with lacuna)LRWNP; after peccatorum S

⁴ et add. and canc. O

⁵ ideo CWBZOHA (O has short erasures before and after); omnino N

remissione ueraciter⁶ baptizantur, ut in⁷ eis regeneratione⁸ mundetur quod generatione⁹ traxerunt.

C. Milev. c 2; H 317a; M 369; De cons. D 4 c 153

⁶ uerasciter B

⁷ ss G

⁸ corr. fr. regen- N; after corr. O

⁹ corr. fr. regen- Z

3¹

²Quod gratia Dei non solum remissionem tribuit³ peccatorum sed etiam prestat adiutorium ne peccetur⁴ cp. iii⁵

Item placuit ut quicumque dixerit gratiam Dei qua iustificamur per Ihesum Christum dominum nostrum ad solam remissionem peccatorum⁶ ualere que iam commissa sunt, non etiam ad⁷ adiutorium ut non committantur, anathema sit.

C. Milev. c 3; H 317a; M 369-70; De cons. D 4 c 154

¹ Whole canon in mg. M

² Ex concilio - Pelagianos add. D (from c 1)

³ tribuit CLRBO²GH; tribuat NM; om. PA; ? O

⁴ Quod - pecc. in mg. Z

⁵ Quod - pecc. iii feint, and part in mg. D; cp. iii CLSNDBPZOA; om. H

⁶ in mg. X²

⁷ ss C

4

Quod per gratiam Dei sciamus quid facere debeamus et diligere ut faciamus cp. iiiii¹

Item² quisquis dixerit eandem³ gratiam Dei per Ihesum Christum dominum nostrum propter hoc⁴ tantum nos adiuuare⁵ ad non peccandum, quia per ipsam nobis reueletur⁶ et aperitur intelligentia mandatorum⁷, ut sciamus quid appetere, quid⁸ uitare debemus, non autem per illam nobis prestari ut quod faciendum cognouerimus etiam facere debeamus atque ualeamus, anathema sit.

C. Milev. c 4a; H 317a-b; M 370; De cons. D 4 c 155

¹ Quod - pecc. in mg. Z; Quod - pecc. iiiii feint, and partly illegible in mg. D

² placuit ut add. M (om. D)

³ in mg. M

⁴ propter hoc CLXBPZJOHA; om. NDM

⁵ corr. fr. adiurare O

⁶ -etur CLXSND; -atur BPZOGHA

⁷ Dei add. N, om. CSDBZOHA

⁸ quid CNDBZOGH; qui A

5¹

Quod sine gratia Dei nichil boni possimus² implere³ cp. v

Item placuit ut quicumque dixerit ideo nobis gratiam⁴ iustificationis dari⁵ ut quod facere per liberum iubemur arbitrium facilius possimus implere per gratiam⁶ tamquam

¹ om. DM

² -imus CNZOHA; -umus B

³ Quod - impl. in mg. Z

⁴ nobis gratiam CNZOHA; gratiam nobis B

⁵ corr. fr. dare O

⁶ erasure follows in O

et si gratia non daretur non⁷ quidem facile⁸ sed tamen possimus etiam⁹ sine illa implere mandata diuina¹⁰, [102vb] anathema sit.

C. Milev. c 5a; H 317b; M 370; De cons. D 4 c 156

---

⁷ non CNBZHA; nisi O

⁸ -ile CNBZOQA; -ilem H

⁹ etiam CNPZOHA; *om.* B

¹⁰ mand. diu. CSNBP; diu. mand. ZOGHA

6

De his qui semel in ecclesia legerint¹ ab aliis non posse promoueri² cp. vi³

Item placuit ut quicumque⁴ in ecclesia uel⁵ semel legerit, ab alia ecclesia ad clericatum non teneatur.

C. Milev. c 15; H 318b; M 372; D 72 c 3

---

¹ *om.* L

² De - promoueri *in mg.* Z; promoueri CRSWBP?ZJOHQ; reuoueri N; remoueri D

³ vi CLSNB; xv RWZJOGHQ; *om.* XD; ? PA

⁴ -que *ss* O

⁵ uel CNDBZOHQ; *om.* A

7

Vt neque dimissus neque dimissa alteri coniugatur cp xvii¹

Placuit ut secundum euangelicam et apostolicam disciplinam neque dimissus ab uxore neque² dimissa a marito, alteri coniugantur³, sed ita maneant aut sibimet reconcilientur. Quod si contempserint⁴, ad penitentiam redigantur. In qua⁵ causa legem imperialem petendam promulgari⁶.

C. Milev. c 17; H 318b; M 372; cf ID 8.230 (abbrev.); +C 32 q 7 c 5 lacks last sentence

---

¹ Vt - con. *in mg.* Z; xvii C²LRZOHA; vii CSNB; *om.* XD; ? P

² ab uxore neque LRXSWNDBPZOGHA; neque ab uxore C

³ -antur CNDPZOHA; -atur B

⁴ *corr. fr.* -it O

⁵ *corr. fr.* quam N

⁶ sancimus *add.* ND, *om.* CXSBPZJOHA

8

De his¹ qui in sua prouincia non communicant, ut² alibi non communicent³ cp. xviii⁴

Placuit ut quicumque non communicans in propria prouincia in aliis prouinciis uel transmarinis⁵ partibus ad communicandum obreperit, iacturam communionis uel clericatus excipiat.

C. Milev. c 18; Hp. 318b; M 372

---

¹ *ss* O

² ut CSNDB; aut P; *om.* ZOGHA

³ De - comm. *in mg.* Z;

⁴ xviii C²LRWPZOHA; viii CSNB; *om.* XD

⁵ *add. in mg.* B²

9

De episcopis qui quod repetere¹ poterant pretermissa synodo inuaserint² cp. xxi³

---

¹ *corr. fr.* repere A; *lacuna follows* O

² De - inu. *in mg.* Z

³ xxi CLRSZOHA; ix NB; *om.* XDP

Item placuit ut quicumque episcopi quascumque ecclesias uel plebes quas ad suam cathedram estimant pertinere, non ita repetunt⁴ ut causas suas episcopis iudicantibus agant, sed alio retinente irruerint siue uolentibus siue nolentibus⁵ plebibus cause sue detrimentum⁶ patiantur. Et quicumque iam hoc⁷ fecerunt, si nondum est inter episcopos finita contentio, sed adhuc inde contendunt, ille inde⁸ discedat⁹ quem constiterit pretermisissis iudiciis ecclesiasticis irruisse. Nec sibi quisque blandiatur si a primate ut¹⁰ retineat¹¹ litteras impetrarit¹², sed siue habeat litteras siue non habeat¹³, conueniat eum qui tenet et eius¹⁴ litteras accipiat ut eum appareat pacifice tenuisse ecclesiam ad se pertinentem. Si autem ille aliquam questionem retulerit, per episcopos iudices causa¹⁵ finiatur siue quos eis primates dederint¹⁶ siue quos ipsos uicinos ex consensu delegerint¹⁷.

C. Milev. c 21; H 319a; M 373; C 16 q 6 c 1 var.

⁴ *corr. fr.* -ant B

⁵ siue nol. *in mg.* L²

⁶ *after corr.* O

⁷ iam hoc CSNZOHA; hoc iam (*ss* B) DB

⁸ ille inde CRXSBZOHA; inde ille ND

⁹ *corr. fr.* descendat to disc- O

¹⁰ ut CNDZOHA; non B

¹¹ -eat CNDBZO(*after corr.*)QA; -eas H

¹² *after corr.* O

¹³ habeat CDBZOHA; *om.* N

¹⁴ qui *add. and canc.* Z

¹⁵ *corr. fr.* causas O

¹⁶ siue quos ei prim. ded. *added in mg.* C

¹⁷ deleg- CLRXNPZOHA; eleg- SB; ? D

10

De clericis qui de iudiciis episcoporum suorum conqueruntur¹ cp. xxii²

Item placuit ut presbiteri, dyaconi, uel [103ra] ceteri inferiores clerici³ in causas quas habuerint si de iudiciis episcoporum suorum questi fuerint⁴, uicini episcopi eos audiant, et inter eos quicquid⁵ est finiant, adhibiti ab eis ex consensu episcoporum suorum. Quod si et⁶ ab eis prouocandum putauerint, non prouocent nisi ad Affricana concilia, uel ad primates prouinciarum suarum. Ad transmarina autem qui putauerint appellandum, a nullo intra Affricam in communione suscipiantur⁷.

C. Milev. c 22; H 319a; M 373; C 11 q 3 c 34

¹ De - conq. *in mg.* Z; -eruntur CNDBZOGH; -iruntur A

² xxii CRSZOHA; *om.* XD; x NB; xxiii P?

³ clerici CNDBZOGH; *om.* A

⁴ -erint CDBZOA; -erit N

⁵ inter eos quicquid CNDZOHA; quicquid inter eos B

⁶ et CRDB²PZOHA; etiam N; *om.* B

⁷ -iantur CSNDB; -iatur ZJOGHA

11

Quod electorum iudicum sententia sperni non debeat cp. xxv¹

A² iudicibus autem quos communis consensus elegerit, non liceat prouocare. Et quisquis probatus fuerit pro contumacia³ nolle obtemperare iudicibus, cum hoc prime

¹ Quod - deb. *in mg.* Z; xxv CR; xxiii L; xxxv W; xi NB?; *om.* DZ; xv JOGHA; ? P

² M H

³ contumacia CLRBPZOHA; continentia XS; contentione ND

sedis episcopo fuerit probatum, det litteras ut nullus ei communicet episcoporum donec obtemperet⁴.

C. Milev. c 24b; H 319b; M 374; ID 6.365; IP 4.132; C 2 q 6 c 33 (first sentence only); +C 2 q 6 c 19 (Quisquis probatus - end)

---

⁴ perare iudicibus cum hoc - obtem ss O

A2. XXIII ¹DE CONCILIO ARELATENSI PRIMO²

- i. Vt uno die et tempore Pascha celebretur³
- ii. Vt ubi quisque⁴ ordinatur ibi pertineat⁵
- iii. Vt ex heresi conuersi in Trinitate baptizentur⁶
- iiii. Vt clerici feneratores excommunicentur

Hucusque concilia Affricana⁷. Incipiunt⁸ Gallicana

---

¹ *title and capitulatio om.* NZJOGHQA, in CLXSW[DM]BP

² De (Ex W; ? C) - primo CSWBP; *om.* L. capitula *add.* B, *om.* CSWP

³ *Whole title omitted* DM

⁴ quisque CLSWDM; quis BP

⁵ pertineat CSDBP; permaneat D²M

⁶ *Whole title omitted* DM

⁷ -na ss D²

⁸ Inciunt A

1¹

Ex concilio Arelatensi primo, quod confirmauit² papa Silvester³. Vt uno die et tempore Pascha celebretur cp. i⁵

De obseruatione Pasche dominici⁶ ut uno die et tempore per omnem orbem obseruetur, et iuxta consuetudinem litteras ad omnes tu dirigas.

C. Arles I c 1; H 320a; M 375; ID 4.19; De cons. D 3 c 26 (var. but insc. as here)

---

¹ *om.* DM; W numbers continuously from A.2. 23 as xii

² con- repeated G

³ Ex - Silvester before c.2 D; cap. i *add.* A

⁴ die et CWNZOHA; *om.* B; et P

⁵ cp. i CWNBZOH; *om.* A

⁶ -ici RXS²WNBPZOGHA; -ice CL; -ica S; ut uno die *add. and canc.* Z

2¹

²Vt ubi quisque³ ordinatur ibi⁴ pertineat⁵ cp. ii

De his qui in quibuscumque locis ordinati fuerint ministri, in ipsis locis perseuerent.

C. Arles I c 2; H 320a; M 375

---

¹ c. xiii W

² Ex conc. - Silu. from c.1 replaces Vt - ii in D

³ quisque CNBJOHA; unusquisque Z

⁴ ibi CWBZOA; illuc N

⁵ Vt - pert. *om.* M, in mg. Z

3¹

Vt ex heresi conuersi² in Trinitate baptizentur³ viii⁴

---

¹ *om.* DM

² *an erasure follows* H

³ Vt - bapt. in mg. Z

⁴ viii CRJOGH; iii SNB?ZA; *om.* P?

De Arrianis⁵ qui propria lege sua utuntur, ut rebaptizentur, placuit⁶ si ad ecclesiam aliqui de hac heresi uenerint interrogent eos nostre fidei sacerdotes symbolum. Et si preuiderint⁷ eos in Patre et Filio et [103rb] Spiritu Sancto esse baptizatos, manus eis tantum imponatur⁸, ut accipiant Spiritum Sanctum. Quod si interrogati non responderint hanc Trinitatem, baptizentur.

C. Arles I c 8; H 320a-b; M 376; De cons. D 4 c 109

---

⁵ Arrianis CNBZOQA; Adrianis H

⁶ ut *add.* G, *om.* CNBZOHA

⁷ preu- CBPZOHA; peru- N

⁸ -atur CBZOJHA; -ant N

4

Vt clerici feneratores excommunicentur¹ cap. xii²

De ministris qui fenerantur, placuit eos iuxta formam³ diuinitus datam a communione abstinere.

C. Arles I c 12; H 320b; M 376; ID 13.10; C 14 q 4 c 2 (for *insc. cf c 1 above*)

---

¹ Vt - exc. *in mg.* Z

² Vt - xii *om.* D; xii CRS²JOA; iiii NBZ; *om.* P?H

³ *ss* C

A2. XXIV ¹DE² CONCILIO ARELATENSI SECVNDO³

- i.⁴ De neophitis clericis non ordinandis
- ii. Qualiter coniugati ad sacerdocium⁵ promoueantur
- iii. De episcopo qui sine conscientia metropolitani fuerit ordinatus
- iiii. De his qui se ipsos abscondunt
- v. Ne quis qualibet necessitate suam relinquat⁶ ecclesiam
- vi. Vt nulli episcopo liceat a synodo abesse uel ante peracta synodo⁷ discedere
- vii. Vt penitentia coniugatis ex consensu detur
- viii. De accusatoribus fratrum
- viiii. De apostatis si non reuertuntur

---

¹ *title and capitulatio om.* NZJOGHQA, *in* CLRXSWMDBP

² Ex D

³ capitula *add.* B; *om.* CLSWDP

⁴ iii (*and so on*) D

⁵ *an erasure here* B

⁶ suam rel. CLRSWPD; rel. suam B

⁷ peracta synodo RXSWDB; peractam synodum CL²; peracta P

1

Ex concilio Arelatensi secundo¹. De neophitis clericis non ordinandis² cp. i³

Ordinari⁴ ad dyaconatus uel ad sacerdocii officium neophitum non debere.

C. Arles II c 1; H 322a; M 379

---

¹ secundo CSNDBPZJHQ; *om.* OGA

² De - ord. *in mg.* Z

³ De - i *om.* D; cp. i *om.* X

⁴ *corr. fr.* Ordinarari Z

2

Qualiter coniugati ad sacerdotium promoueantur¹ cp. ii²

Assumi aliquem ad sacerdotium³ non posse⁴ in⁵ coniugii uinculo constitutum⁶ nisi fuerit permissa⁷ conuersio.

C. Arles II c 2; H 322a; M 379; D 28 c 6

---

¹ Qualiter - prom. in mg. Z

² Qualiter - ii om. D; cp. ii om. X

³ corr. fr. -ium Z

⁴ non posse here RXSNDBPZOGHA; after uinculo CLW

⁵ ss O

⁶ corr. fr. costitum O

⁷ perm- CLXWBPZJOHA; prem- ND

3

De episcopo qui sine conscientia metropolitani fuerit ordinatus¹ cp. vi²

Illud autem ante³ omnia claret quod eum qui sine conscientia metropolitani constitutus fuerit episcopus, iuxta magnam synodum episcopum esse non debere.

C. Arles II c 6; H 322a; M 379-80; ID 5.74 as BD 1.20

---

¹ De - ord. in mg. Z

² De - vi om. D; vi CRSWJOHQ; iii LNBZ; om. XP?

³ ss O

4

De his qui seipsos absidunt¹ cp. vii²

Hii³ qui se carnali uicio repugnare⁴ nescientes absidunt⁵, ad clerum peruenire non possunt.

C. Arles II c 7; H 322a; M 380; +D 55 c 5

---

¹ De - absidunt in mg. Z

² De - vii om. D; vii CRSWPZJOHA; iiiii NB; om. X

³ Hii CXRNBPZJOHA; Si SG; ? D

⁴ repugnante after corr. Z

⁵ absidunt Z

5

¹Ne quis qualibet necessitate suam relinquat² ecclesiam³ cp. xiii⁴

Nullus cuiusque ordinis clericus, non dyaconus, non presbiter, non episcopus, quacumque occasione faciente propriam relinquat ecclesiam sed omnimodis aut excommunicetur aut redire cogatur. Quod si aliquis commorationis tempore inuito episcopo suo in [103va] aliena ecclesia⁵ habitans ab episcopo loci⁶ clericus fuerit ordinatus, huiusmodi ordinatio irrita⁷ habeatur.

C. Arles II c 13; H 322b; M 380

---

¹ Vt add ZJOGHA, om. CWNBP

² delinquat corrected A?

³ Vt ne - eccl. in mg. Z

⁴ Ne - xiii om. D; xiii CLRSPZ²OHA; om. X; v NB; viii Z

⁵ al. ecc. CSNBZJOA; ecc. al. HQ

⁶ lici A

⁷ ord. irr. CNBZJOA; irr. ord. HQ

6

Vt nulli episcopo liceat¹ a synodo abesse uel ante peractam synodum² discedere³ cp. viiii⁴

Si quis autem adesse⁵ neglexerit uel⁶ cetum fratrum antequam concilium dissoluatur crediderit deserendum, alienatum se a fratrum communione cognoscat. Nec eum⁷ recipi liceat nisi in sequenti synodo fuerit absolutus.

C. Arles II c 19; H 322b; M 380-1; +D 18 c 12

---

¹ an erasure follows H

² peractam synodum CLRXSWB; peracta synodo NZJOGQ; peractam synodo P; synodo peracta HQ²A

³ Vt - disc. in mg. Z

⁴ Vt - viiii om. D; viiii CW; xiiii LS; xix RZJOGHA; om. X; vi NB; ? P

⁵ adesse CRNDBZOQA; abesse H

⁶ uel CRSNDB; aut ZOGHA

⁷ corr. fr. enim X

7

Vt penitentia coniugatis¹ ex consensu² detur³ cap. xxii⁴

Penitentiam coniugatis non nisi ex consensu dandam.

C. Arles II c 22; H 323a; M 381; ID 8.280, 15.14, 15.123 as BD 19.111b; +C 33 q 4 c 13 (var.)

---

¹ non nisi add. B, om. CRNPZOHA

² coniuga X; corr. fr. consuetudine Z

³ Vt - detur in mg. Z

⁴ Vt - xxii om. D; xxii CRSW?ZJO²GHQ; xv L; vii NB; ? P; xxvi O; xii A

8

De accusatoribus fratrum¹ cap. xxiiii²

Eos³ qui falsa⁴ fratribus capitula⁵ obiecisce conuicti fuerint, placuit⁶ usque ad exitum non⁷ communicare, sicut magna synodus ante constituit, nisi digna satisfactione penituerint.

C. Arles II c 24; H 323a-b; M 382; C 3 q 10 c 2

---

¹ De - fratrum in mg. R²Z

² xxiiii CLSWZOHQA; xvi L; om. DP; viii NB; ? R

³ Eos CWNDBZJOQA; Hos H

⁴ an erasure follows O

⁵ fratr. capitula CRXSWBP; fratribus crimina N; crimina fratribus D; fratr. capitula ZJOGHA

⁶ eos add. ZJOGHA, om. CSWNDBP

⁷ ss C

9

De apostatis si non reuertuntur¹ cap. xxv²

Hii³ qui post sanctam religionis professionem⁴ apostatant, et ad seculum redeunt, et postmodum⁵ penitentiae⁶ remedia non requirunt, sine penitentia communionem penitus non accipiant⁷. Quos etiam iubemus ad clericatus officium non admitti. Et quicumque

---

¹ De - reu. in mg. Z

² xxv CRSWPZ; xvii L; om. D; xv JOGHA; ix NB

³ Hii CLXNBPJO²QA; Si SDZOH

⁴ corr. fr. -es D

⁵ post D?

⁶ -entie CNBZOHA; -enti G

⁷ corr. fr. -unt D

ille sit post penitentiam habitum secularem non presumat. Quod si presumpserit⁸, ab ecclesia alienus habeatur.⁹

C. Arles II c 25; H 323b; M 382; ID 15.15, 15.81 as BD 19.67; +D 50 c 69

⁸ *corr. fr. -int O*

⁹ *Explicit add. X*

A2. XXV EX CONCILIO ARELATENSI TERCIO¹

- i. Vt digami uel penitentes uel repudiarum mariti ad sacerdocium non promoueantur
- ii. Vt qui clericum alienum defendere nititur a communione priuetur

¹ *Ex - tercio (om. tercio L) CLW; om. RXBP; Ex conc. tercio S; De conc. Arel. capitula DM; om. NZJOGHQA*

² *capitulatio om. NZJOGHQA; in CLRSWDMBP*

1

Ex concilio Arelatensi tercio¹. Vt digami uel penitentes uel repudiarum mariti ad sacerdocium non promoueantur² cp. ii³

Nullus penitentem, nullus digamum uel uiduarum maritos in predictis⁴ honoribus audeat ordinare. Et licet hec iam prope omnium canonum instituta contineant, tamen ne cuicumque sacerdotum supplicantum sicut iam diximus importunitas uel suggestio. [103vb] iniqua surripiat, necesse fuit ut nunc seueriorem regulam sibi uelint Domini sacerdotes imponere. Et ideo quicumque ab hac die contra ea⁵ que superius comprehensa sunt⁶ clericum ordinare presumpserit, ab ea die⁷ qua hoc ei potuerit approbari anno integro missas facere non presumat. Quamobrem⁸ si quis obseruare noluerit et contra concessum fratrum faciens missas celebrare presumpserit, ab omnium fratrum caritate nouerit se⁹ alienum. Quia dignum est ut seueritatem ecclesiastice discipline sentiat qui salubriter a sanctis patribus instituta obseruare contempnit¹⁰.

C. Arles III c 2; H 323a-b; M 381-2; +D 55 c 2

¹ *tercio CLRSWBPZOHA; om. ND*

² *Vt - prom. in mg. Z*

³ *Ex - prom. ii om. D; ii CRSWPZOHA; i LNB; om. X*

⁴ *in pred. CNDBZJOA; impeditis HQ*

⁵ *over erasure O*

⁶ *comp. sunt CRSWNDB; sunt comp. ZOGHA*

⁷ *lacuna follows in CZ*

⁸ *-obrem CNDBZJOHA; -obre G*

⁹ *se CNDBZOHA; om. G*

¹⁰ *contempnit CRWNDPZOHA; contempserit B*

2

Vt qui clericum¹ alienum defendere nititur a² communione priuetur³ cp. iii⁴

Si forte aliquis clericorum regulam discipline ecclesiastice subterfugiens fuerit euagatus, quicumque eum susceperit, et illum pontifici suo non reconciliauerit, sed magis defensare presumpserit ecclesie communione priuetur.

C. Arles III c 4; H 323b; M 382; +C 21 q 5 c 4

¹ *-icus A*

² *a CLSN; om. WBPZOGHA*

³ *Vt - priu. in mg. Z*

⁴ *Vt - iiiii om. D; cap. iiiii CRSWZOA; ii LB; cap. iii X; om. N; iiiii H*

A2. XXVI ¹DE CONCILIO ARAVSICO²

- i. Vt nullus minister sine chrismate proficiscatur
- ii. De³ penitentibus qui de corpore exeunt
- iii. De clericis penitentiam uolentibus
- iiii. De his qui ad ecclesiam confugiunt ne tradantur
- v. Vt nullus pro suis mancipiis mancipia clericorum qui ad ecclesiam confugiunt occupet
- vi. De liberis qui ecclesie commendati sunt, ne opprimantur
- vii. De his qui subito obmutescunt, quod et baptismum⁴ et penitentiam accipere possint
- viii. De his qui mente desipiunt
- viiii. Vt inergumini et catechumini baptismate consulantur
- x. Vt clerici coniugati nisi continentiam profiteantur dyaconi non fiant
- xi. De his qui post acceptum dyaconatum incontinentes inueniuntur

¹ capitulatio om. NZJOGHQA; in CLRXSWDBP

² Ar. conc. X; ii add. L, capitula add. B, om. CRXSWDP

³ non add. CL²XS, om. LRWBDP

⁴ et bapt. after possint D

1

Incipit¹ de concilio Arausico. Vt nullus minister² sine chrismate proficiscatur³ cp. i⁴
 Nullum⁵ ministrorum qui baptizandi recipit⁶ officium sine chrismate nusquam⁷
 debere progredi. [104ra] Quia inter nos placuit semel in baptismate chrismari. De eo
 autem qui baptismate⁸ quacumque necessitate faciente non chrismatus fuerit, in
 confirmatione sacerdos commonebitur⁹. Nam inter nos chrismatis ipsius non nisi una
 benedictio est. Non¹⁰ ut¹¹ preiudicans¹² quicumque dico, sed ut non necessaria habeatur
 chrismatio.

C. Orange c 1; H 328a; M 391; De cons. D 4 c 125

¹ Incipit CLRXSWBPZOHA; om. ND; Incipit Q

² minister C?RWBZOHQA; ministrorum N

³ Vt - prof. in mg. Z

⁴ Vt - i om. D; cp. i om. X

⁵ -um CRSNDBP; -us ZJOGHQA

⁶ recipit CRSNPZJOHA; recepit D; suscepit B

⁷ nusquam RXSBPJOGHQA; nunquam CZ; usquam LWND

⁸ chrismari - baptismate in mg. D

⁹ -one- CLRWNPZJOHQ; -oue- BA; commebitur P

¹⁰ ss A

¹¹ ss D

¹² corr. fr. -ons D

2

De non¹ penitentibus qui de corpore exeunt² cp. iii³

Qui⁴ recedunt de corpore penitentia accepta, placuit sine reconciliatoria manus
 impositione⁵ eis communicare quod morienti⁶ sufficit reconciliationi⁷ secundum

¹ non CXSZJOH; om. LRWNBP

² De - exeunt CLRXSWNBPIO; om. D; De -- exeunt in mg. ZGA; H inserts c 4 before c 2; Q has rubric to c 4 before text of c 2 and text of c 4 in mg. here; A has text of c.4 below, Eos qui -- defendi, as rubric in text here, and also in mg. against 25.2 above

³ cp.iii C?RXSWB?PJOA; ii LNZ; iiii H

⁴ Qui rec- CNDBZJOGH; Prec- A

⁵ ipso D

diffinitiones patrum, qui huiusmodi communionem congruenter uaticum nominauerunt. Quod si superuixerint⁸ stent in ordine penitentium⁹, ut ostensis necessariis penitentiae fructibus legitimam¹⁰ communionem cum reconciliatoria manus impositione recipiant.

C. Orange c 3; H 328a; M 391; cf ID 15.39; +C 26 q 6 c 7a

---

⁶ -enti CLRSWBZOA; -entis ND

⁷ reconciliationi CLRSWNDBP; consolationi ZOGHA

⁸ -erint CRSNBZOGH; -erunt D; -erit A

⁹ -tium CLRSND²B?PH; -tum DZJOA

¹⁰ peni *add. and canc.* O

3

De clericis penitentiam uolentibus¹ cp. iiii²

Penitentiam desiderantibus clericis non negandam.

C. Orange c 4; H 328a; M 391; ID 15.16; +C 26 q 6 c 7b has more; cf below cc 7-8

---

¹ uolentibus CLRWDBPZOA; De - uol. *in mg* Z; desiderantibus N; Q *adds* De non penitentibus qui de corpore exeunt (*cf c 2*)

² De - iiii *om.* D. iiii CRSWPZJGHQ; iii LNB; *om.* XA (A *has* De concilio Vasensi *in mg.* *here*)

4

De his qui ad ecclesiam confugiunt¹ ne tradantur² cp. v³

Eos⁴ qui ad ecclesiam confugerint tradi non oportere, sed loci sancti reuerentia et intercessione defendi.

C. Orange c 5; H 328a; M 391; +D 87 c 6a

---

¹ -iunt CRSNBZJOH; -iant G; -erint Q

² De - tradantur CRSNBZ(mg)GOQ(*as rubric to c 2*); *om.* D; *rubric and text as here, but as c 2 H; text only in mg. after c 1 Q; om., but text as rubric to c 2 and in mg. to 25.1 above A*

³ v CRSWPJO; iiii LNBQ; *om.* XDZ; iii H

⁴ Eos CLRSWNDBP²JOQ; Hos H; [ ]os ZA

5

Vt nullus pro suis mancipiis mancipia clericorum qui ad ecclesiam confugiunt occupet¹ cp. vi²

Si quis autem mancipia clericorum pro suis mancipiis ad ecclesiam confugientium³ crediderit occupanda per omnes ecclesias districtissima dampnatione feriat⁴.

C. Orange c 6; H 328a; M 391; ID 3.118a; +D 87 c 6b

---

¹ Vt - occupet CLRSWNB; *om.* DP; Nullus pro suis mancipiis qui ad ecclesiam confugiunt clericorum mancipia occupet Z(mg.)J(mg.)OGHQA(mg.)

² vi CRSWJOGQ; v LNBZ; *om.* XDPHA

³ -ientium CLRXSWB?P; -ientibus NDZJOGQA; -entibus H

⁴ -iatur CLRSWD²BPOHA; -iantur ND

6

De libertis qui ecclesie commendati sunt ne opprimantur¹ cap. vii²

In ecclesia manumissos et per testamentum ecclesie commendatos si quis in seruitutem uel obsequium uel ad³ colonarium conditionem imprimere temptauerit animaduersione ecclesiastica coercebatur.

C. Orange c 7; H 328b; M 391-2; ID 3.154; IP 2.84; +D 87 c 6c

---

¹ De - opp. *in mg.* Z

² De - vii *om.* D; vii CRSWOGH; vi LNBZ; *om.* XPA

³ *ss* O

7

*De his qui subito obmutescunt quod et¹ baptismum et penitentiam accipere possint²
cp. xii³*

Subito obmutescens prout statutum est baptizari aut penitentiam accipere potest, si uoluntatis preterite testimonium aliorum uerbis habet, aut presentis in [104rb] suo nutu.

C. Orange c 12; H 329a; M 392-3; +C 26 q 6 c 7c

---

¹ et LRSWNPZOQA; om. BH; ? C

² De - poss. in mg. Z; possint RSWBPZOA; possunt et baptismum N; ? C

³ De - xii om. D; xii RSWPZOHA; vii LNB; ? C; cp. xii om. X

8

De his qui mente desipiunt¹ cp. xiii²

Amentibus quecumque pietatis sunt conferenda³.

C. Orange c 13; H 329a; M 393; +C 26 q 6 c 7d

---

¹ De - desip. in mg. Z

² De - xiii om. D; xiii CRSWPZOHA; viii LNB; om. X

³ conferenda CLRSWBPZJOHQA; inserenda G; conferentes ND (which continue without a break into c 9)

9

Vt inergumini¹ et cathecumini² baptismate consulantur cp. xv³

In quantum est⁴ uel necessitas exegerit uel opportunitas permiserit de baptismate consulendum.

C. Orange c 15; H 329a; M 393

---

¹ iner- C?LRWBZA; -r- ss O; inener- H

² de add. ZOGHA, om. CRWBP

³ De - cons. in mg. Z; cp. xv CRXSWPZOHA; cap. ix L; ix capitulo B. Vt – consulantur om. ND

⁴ ss D

10

Vt clerici coniugati nisi¹ continentiam profiteantur dyaconi non fiant² cp. xxii³

Sed id preterea⁴ placuit ut deinceps non ordinentur dyacones coniugati, nisi qui⁵ prius conuersionis proposito confessi fuerint castitatem⁶.

C. Orange c 22; H 329a; M 393; D 28 c 7 as C. Arles III

---

¹ nisi CLRWNBZOGH; non A

² Vt - fiant in mg. Z

³ Vt - xxii om. D; xxii RWPZJOHA; x LB; xvi XS; xcii S³; viiii N; ? C

⁴ ss B

⁵ qui CLRSWBPZJOHA; om. ND

⁶ -ta- ss B

11

De his qui post acceptum dyaconatum incontinentes inueniuntur¹ cp. xxiii²

Si quis autem post acceptam benedictionem leuiticam cum uxore³ incontinens inuenitur ab officio abiciatur.

C. Orange c 23; H 329a; M 393; cf IP 3.98; D 50 c 29a, nearer IP

---

¹ De - inu. in mg. Z

² De - xxiii om. D; xxiii CRSPZJOGH; xi LB; xxiii W; x N; xiii A; om. X

³ sua add. ZJOGHA, om. CLRSWNDB

A2. XXVII ¹DE CONCILIO VASENSI²

- i. Vt qui oblationes defunctorum retinent excommunicentur
 ii. De his qui non acquiescunt sententiae episcopi
 iii. Vt episcopus alienum clericum³ peccantem redarguat
 iiiii. Vt qui expositum inuenerit ecclesiam contestetur
 v. Vt qui preter constitutum expositum reposcit⁴ ut homicida habeatur⁵

¹ *title and capitulatio om.* NZJOGHQA; *in* CLRWDBP

² *De - Vas. om.* D; *capitula add.* B, *om.* CRXSWP

³ *al. clericum ss* L²

⁴ *expositum reposcit* LRXSWD(-c- ss)BP; *exposcit expositum* C

⁵ *habeatur* CLRXSW²BP; *fiat* W

1

Incipit de¹ concilio Vasensi.² Vt qui oblationes defunctorum retinent excommunicentur³ cp. iiiii⁴

Qui oblationes defunctorum retinent, et ecclesiis tradere demorantur ut infideles sunt ab ecclesia abiciendi. Quia usque⁵ ad exinanitionem⁶ fidei peruenire certum est hanc pietatis diuine⁷ exacerbationem. quia et⁸ fideles de corpore recedentes uotorum plenitudine et pauperes consolatu⁹ alimonie, et necessaria sustentatione¹⁰ fraudantur. Hii enim tales quasi¹¹ egentium necatores¹² nec credentes iudicium Dei habendi sunt. Vnde et¹³ quidam patrum hoc scriptis suis inseruit¹⁴, congruente sententia qua¹⁵ ait, Amico quippiam rapere¹⁶ furtum est, et ecclesie fraudari sacrilegium.

Conc. Vaison c 4; H 330a-b; M 395; ID 3.155 as here; +C 13 q 2 c 10 var.

¹ *Incipit de* C?RSWBPZOA; *In* N; *De* D

² *Inc. - Vas. after excommunic.* G

³ *Vt - exc. in mg.* Z

⁴ *Vt - iiiii om.* D; *iiii RXSWPZJG; iii OHQ(HQ before Vt above)A; i NB; ? C*

⁵ *ss* O

⁶ *exinanitionem* CRSNDBZJOG; *examinationem* HQA

⁷ *hanc add. and canc.* O

⁸ *et CS²DBZOHA; om.* S; *etiam* N

⁹ *-atu* CRXSWBZJHA; *-atii* LNDPO

¹⁰ *sustatione* Z

¹¹ *ss* O

¹² *corr. fr. necc-* B

¹³ *et* CDBZOHA; *etiam* N

¹⁴ *corr. fr. inserunt* B

¹⁵ *qua* CNDBZJOHA; *que* G

¹⁶ *quippiam rapere* CLRSWBZJOGH; *rapere quippiam* ND; *qui propriam rapere* A

2

De his qui non acquiescunt sententiae episcopi¹ cp. v²

Si quis episcopi sententiae non acquiescit [104va] recurrat ad synodum.

C. Vaison c 5; H 330b; M 396

¹ *De - episcopi* CRSWNBP; *om.* DZJOHQA; *G has here rubric to c 3*

² *v* RSWPZJOHA; *secundo* LNB; *om.* XD; ? C

3

Vt episcopus alienum clericum¹ peccantem² redarguat³ cp. viii⁴

Quod si tantum episcopus alieni sceleris se conscius nouit, quamdiu probare non potest nichil proferat, sed cum ipso ad compunctionem eius secretis correptionibus elaborat. Qui si correptus pertinacior⁵ fuerit, et se communioni publice ingesserit, etiam si episcopus in redarguendo illo quem reum iudicat probatione deficiat, indempnatus⁶ licet ab his qui nichil sciunt secedere ad tempus pro persona maioris auctoritate iubeatur illo quamdiu probari⁷ nichil potest in communione⁸ omnium preter quam eius qui eum reum⁹ iudicat¹⁰ permanente.

C. Vaison c 8; H 331a; M 396-7; ID 5.364; C 6 q 2 c 2

¹ alienum clericum RXSNBPZJ; *om.* LW; alienum L²; ? C

² peccantem CRWBZJOH; *om.* G

³ Vt - redarguat CRSWNPZJ(ZJ *in mg.*); G *puts before c 2*; *om.* DOA

⁴ viii CRSWPZOHA; iii LNB; *om.* XD

⁵ -acior CRNDBZJHA; -atio O

⁶ indempnatus CRSNDPZJO²HA; indamnatus BO

⁷ *ss* C

⁸ -one *ss* C

⁹ *after corr.* O

¹⁰ iud- CRBZOHA; ind- ND

4

Vt qui expositum inuenerit ecclesiam contestetur¹ cp. viiii²

De altario dominico die minister annunciet ut ab ecclesiastico³ expositum esse⁴ collectum, ut intra dies decem ab expositionis die expositum⁵ recipiat. Si quis se probauerit agnouisse. collectori pro ipsorum decem dierum misericordia prout ualuerit ad presens retribuatur⁶ aut⁷ inperpetuum cum Dei gratia si uoluerit⁸ possideat.

C. Vaison c 9b; H 331b; M 398

¹ Vt - cont. *in mg.* Z

² Vt - viiii *om.* D; cp. viiii CRSWPOHA; iiiii LNB; *om.* X

³ officium *add.* A, *om.* CNDBZOH

⁴ esse CRBPZOHA; *om.* ND

⁵ est *add. and canc.* G

⁶ retribuatur CLRXS²NBPZOHA; tribuat SW

⁷ aut LRWBZOGHA; ut CXS; ita ut ND

⁸ uoluerit CLRXSBPZOHA; non soluerit ND

5

Vt qui preter constitutum¹ expositum reposcit² ut homicida habeatur³ cp. x⁴

Si quis expositorum hoc ordine collectorum repetitor uel calumpniator extiterit, ut homicida habendus est.

C. Vaison c 10; H 331b; M 398

¹ *corr. fr.* constitum O

² *corr. fr.* -ossit H

³ Vt - hab. *in mg.* Z

⁴ Vt - x *om.* D; cp. x CRXSWPZJOGHQ; capitul. v LNB; *om.* A

A2. XXVIII ¹DE CONCILIO AGATENSI²

- i. De contumacibus clericis et ad officium tardis
ii. De episcopis qui uel innocentes uel pro minimis causis aliquos excommunicant
iii. De his qui suas uel propinquorum oblationes ecclesie fraudant
iiii. Si clericus furtum ecclesie fecerit
v. Si episcopo a quibuslibet quicquam fuerit derelictum
vi. De rebus ecclesie quomodo ab episcopis habeantur et de seruis ecclesie qualiter ab episcopo manumittantur³
vii. De clericis qui ad secularium defensionem confugiunt
viii. Vt nullus clericorum cum extraneis feminis habitet [104vb]
viiii. Vt nullus clericus in cellario uel⁴ secreto feminam intromittat
x. Vt omni quadragesime sabbato ieiunetur
xi. Vt symbolum ante octo dies Pasche competentibus predicetur
xii. Vt altare et unguatur⁵ et benedicatur
xiii. Qualiter maiores penitentiam accipiant que minoribus non facile committenda est
xiiii. Qua etate dyacones ordinentur
⁶xv. Qua etate episcopi uel presbiteri consecrentur
xvi. De laicis quibus temporibus communicare debeant
xvii. De sanctimonialibus qua etate uelentur
xviii. De clericis qui comam nutriunt
xviiii. Vt sollempnitates maiores in ciuitatibus celebrentur
xx. Vt non liceat presbitero⁷ uel clerico rem ecclesie uendere aut donare
xxi. Vt clericus iunior seniori non preponatur
xxii. De expositis inuentis⁸
xxiii. De secularibus qui suas uxores derelinquunt⁹
xxiiii. Vt si uoluntarie clericus dampnum ecclesie fecerit, nisi satisfaciat excommunicetur
xxv. Vt monasterium inconsulto episcopo nullus construat, et ut monachi nec ad clericatum sine testimonio abbatis sui admittantur nec ad alterum monasterium sine abbatis sui uoluntate recipiantur¹⁰
xxvi. Vt monasterium puellarum procul a monachis construat
xxvii. De libertis ut in necessitate ab ecclesia defensentur¹¹
xxviii. Vt post antiphonas orationes dicantur¹²
xxviiii. De his qui per odium ad pacem non reuertuntur
xxx. Vt clericus inconsulto episcopo ad iudicem secularem non pergat
xxxi. Vt nullus ecclesiam aut clericum fatigare presumat

¹ *title and capitulatio om. NZJOGHQA; in CLRXSW[DM]BP*² *incipiunt capitula add. B, om. CLRXSWDP*³ *corr. fr. -mita- B*⁴ *in add. RWBP, om. CLXSD*⁵ *-uatur CXSW; -atur LRDBP*⁶ *whole unnumbered title in mg. L²*⁷ *ss L²*⁸ *Whole title omitted DM*⁹ *derelinquunt CLRWB; dimittunt D*¹⁰ *Whole title omitted DM*¹¹ *Whole title omitted DM*¹² *Whole title omitted DM*

- xxxii. Si episcopus heredes non habens ecclesiam cui prefuit heredem non fecerit
- xxxiii.¹³ De Iudeis qui conuerti cupiunt quomodo suscipiantur¹⁴
- xxxiiii. Si episcopus a metropolitano admonitus pro synodo uel¹⁵ ordinatione episcopali uenire distulerit
- xxxv. Vt stipendia clericorum iuxta meritum distribuuntur
- xxxvi. De homicidis et falsis testibus
- xxxvii. Vt sine¹⁶ epistola episcopi sui non liceat clericum uel monachum proficisci et de monachis et abbatibus¹⁷ [105ra]
- xxxviii. Vt clerici¹⁸ nuptialia uitent conuiuia ne sacer uisus aut obtutus pollui possit
- xxxviiii. Vt Christiani Iudeorum uitent conuiuia
- xl. De uitanda ebrietate
- xli. De sortilegis uel auguratoribus ut¹⁹ ab ecclesia separentur
- xlii. Ne de penitentibus clericus ordinetur et ut presbiter altare non erigat²⁰
- xliii. Ne²¹ presbiteri benedictionem uel penitentiam in ecclesia dare presumant
- xliiii. Quod episcopus aliquid exiguum²² sine clericorum conuiuentia²³ distrahere possit
- xlvi. Vt seruos ecclesie fugitiuos liceat²⁴ episcopo uendere
- xlvi. Vt ante missam expletam populus egredi non presumat
- xlvi. De rebus ecclesie propriis uel acquisitis
- xlvi. De non alienandis ab episcopo rebus ecclesie et de libertis
- xlvi. De clericis qui crimen capitale commiserint²⁵
- l. De episcopis qui per testamentum de rebus ecclesie aliquid contulerint²⁶
- li. De clericis qui sine epistola sui pontificis²⁷ proficiscuntur²⁸
- lii. De presbiteris parrochianis res ecclesie distrahentibus²⁹
- liii. De eisdem ut quicquid emerint in nomine ecclesie comparetur
- liiii. Vt sacerdotes et leuite canes ad uenandum et accipitres non habeant
- lv. De uenditionibus quas abbates facere³⁰ presumunt
- lvi. Ne unus abbas duobus presit monasteriis³¹
- lvii. Ne constituentur cellule absque episcopi noticia³²

¹³ xxxiiii P, *one out from now on*

¹⁴ *Whole title omitted DM*

¹⁵ uel CRDP; et B

¹⁶ *corr. fr.* si B

¹⁷ abbatibus CLRWB; abbatibus D

¹⁸ *ss* B

¹⁹ *ss* B

²⁰ *Whole title omitted DM*

²¹ Ne CND²B; De DP

²² al. ex. CLW; ex. al. RXSDBP

²³ conuiuentia CRXSMB²; conueniencia LP; continentia W; conuencencia DB

²⁴ fug. lic. LRXSDBP; lic. fug. C

²⁵ comm- CLRXSWB; adm- DM

²⁶ contulerint CLRSWP; commiserint B; *Whole title omitted DM*

²⁷ aliquid *add. and canc.* B

²⁸ *Whole title omitted DM*

²⁹ *Whole title omitted DM*

³⁰ facere CLRWB; *om.* D

³¹ *Whole title omitted DM*

³² *Whole title omitted DM*

- lviii. De rebus ecclesie usui collatis, ut prescriptionis³³ tempore non defendantur³⁴
- lviii. De lapsis qui de catholice fide in heresim transeunt
- lx. De incestis coniugiis
- lxi. De his qui seruos suos extra iudicem necant
- lxii. De laicis qui in sollempnitatibus maioribus ad ciuitatem non currunt³⁵
- lxiii. De clericis qui ab ecclesie officio diebus sollempnibus desunt
- lxiiii. De leuitis ne sine iussu presbiteri sedeant
- lxv.³⁶ De ministris ne³⁷ in secretarium ingrediantur
- lxvi.³⁸ De catholicis ne hereticorum conubiis copulentur
- lxvii. De leuitis et clericis ne magi uel³⁹ incantatores sint
- lxviii. De sedicionariis clericis
- lxviii. De scurris et iocularibus⁴⁰ clericis

³³ ut pr. *repeated and cancelled* B

³⁴ *Whole title omitted* DM

³⁵ non currunt LRXB?P; non cucurrunt CD; non recurrunt W; concurrunt S

³⁶ primus versus *add. P, with this cap. after next*

³⁷ ne CLXS; ut RWDBP

³⁸ secundus *add. P*

³⁹ uel LRXSWDBP; et C

⁴⁰ iocularibus CRSWDP; iocularibus LXB

1

Incipit de concilio Agatensi. De contumacibus clericis et¹ ad officium tardis cp. ii²
[105rb]

Contumaces uero clerici prout dignitatis ordo permiserit³ ab episcopis corrigantur. Et si qui prioris gradus elati superbia communionem fortasse contempserint, aut ecclesiam frequentare uel officium suum implere neglexerint⁴, peregrina eis communio tribuatur, ita ut cum eos penitentia correxerit, rescripti in matricula gradum suum dignitatemque recipiant⁵.

C. Agde c 2; H 332a; M 399; ID 6.366; +D 50 c 21

¹ *ss O*

² ii CRSWPZOHA; i LNDB; *om. X (not noted henceforward)*

³ perm- CLXSWNDBRZJHQA; prom- RO

⁴ -int CLRDBZOHA; -it N

⁵ *corr. fr. -at O*

2

De episcopis qui uel innocentes uel pro minimis causis aliquos excommunicant¹ cp. iii²

Episcopi uero³ si⁴ sacerdotali moderatione⁵ postposita innocentes aut minimis causis culpabiles excommunicare presumpserint⁶, aut ad gratiam baptismi⁷ festinantes recipere fortasse noluerint, a uicinis episcopis cuiuslibet prouincie litteris moneantur. Et si parcere noluerint, communio illis usque ad tempus synodi a reliquis episcopis

¹ -ant CLRWB?OHA; -auerint N

² iii CRSWZPOQA; ii LNB?; *om. DH*

³ *an erasure follows in H*

⁴ *ss O*

⁵ moderatione CRNDPZOHA; commoderatione B

⁶ *corr. fr. -it O*

⁷ baptismi CRNDB; *om. ZOGHA*

denegetur, ne fortasse propter⁸ excommunicatoris⁹ peccatum excommunicati longo tempore morte preueniantur.

C. Agde c 3; H 332a; M 399; ID 14.16 to denegetur, 14.81 as BD 11.11; IP 5.128 as ID 14.16; C 11 q 3 c 8

⁸ fort. propt. CRNDZJOHA; forte propter BP; propt. fort. G

⁹ *corr. fr.* fornicatoris D

3

De his qui suas uel propinquorum oblationes ecclesie fraudant¹ cp. iiii²

Clerici etiam uel seculares³ qui oblationes parentum aut donatas⁴ aut testamento relictas retinere perstiterint, aut id quod ipsi donauerint ecclesiis uel monasteriis crediderint auferendum, sicut synodus sancta constituit, uelut necatores pauperum quousque reddant ab ecclesiis⁵ excludantur.

C. Agde c 4; H 332b; M 399; ID 3.206; IP 2.5; +C 13 q 2 c 11a

¹ obl. eccl. fraud. *om.* D; De - fraud. *in mg.* Z; -ant LRXSNBPOGHA; -ent C?

² iiii CRSWPZJHA; iii LNB; *om.* DO

³ seculares CRSNDB²PZOHA; laici B

⁴ aut donatas *after* relictas G

⁵ ab eccl. redd. *marked for reversal* B

4

Si clericus furtum¹ ecclesie fecerit cp. v²

Si quis clericus furtum ecclesie fecerit, peregrina ei communio tribuatur³.

C. Agde c 5; H 332b; M 400; +C 13 q 2 c 11b

¹ *corr. fr.* frurtum A

² v CRSWPZOHA; iiii LB; *om.* ND

³ tributur A

5

Si episcopo a quibuslibet quicquam fuerit¹ derelictum² cp. vi³

Pontifices uero quibus in summo sacerdotio constitutis ab extraneis dumtaxat aliquid aut cum ecclesia aut sequestratim aut dimittitur aut donatur, quia hoc⁴ ille qui donat pro redemptione⁵ anime sue non pro commodo sacerdotis probatur offerre, non quasi suum proprium sed quasi dimissum ecclesie⁶ inter [105va] facultates ecclesie computabunt. Quia iustum est ut sicut sacerdos habet quod ecclesie dimissum est, ita et ecclesia habeat quod relinquitur sacerdoti. Sane quicquid per fidei commissum aut sacerdoti aut ecclesie fortasse dimittitur⁷ cuicumque alii postmodum profuturum,⁸ id inter facultates suas ecclesia⁹ computare aut retinere non poterit.

C. Agde c 6; H 332b; M 400; ID 5.331 (pt. only, as BD 1.217); C 12 q 3 c 3, of which end was added later

¹ *corr. fr.* fecerit C

² *ss* R

³ vi CRSWPZOHA; *om.* ND; v LB. Si ep. – vi *om.* X

⁴ hoc CRDBZOHA; hac N

⁵ redentione O

⁶ *in mg.* O

⁷ -itur CRDBZOHA; -etur N

⁸ prof- CNBZOHA; perf- G

⁹ suas ecclesia CRND(*after corr.*)BZJOH; ecclesia suas G; suas ecclesie A

6

De rebus ecclesie quomodo ab episcopis habeantur et de seruis ecclesie qualiter ab episcopo manumittantur cap. vii¹

Casellas² uero uel mancipiola³ ecclesie episcopi sicut prisca canonum precepit auctoritas uel uasa ministerii quasi commendata fideli proposito in⁴ integro ecclesie iure possideant, id est, ut⁵ neque uendere neque per quoscumque contractus res unde pauperes uiuunt⁶ alienare⁷ presumant. Quod si necessitas compulerit, ut pro⁸ ecclesie necessitate aut utilitate, uel usufructu⁹, uel indirecta uenditione aliquid distrahatur, apud duos¹⁰ uel tres comprouinciales uel uicinos episcopos causa qua¹¹ necesse sit uendendi primitus comprobetur, ut habita discussione¹² sacerdotali eorum subscriptione que facta fuerit uenditio roboretur. Aliter facta uenditio uel transactio¹³ non ualebit. Sane si¹⁴ quos de seruis ecclesie bene meritos sibi episcopus libertati¹⁵ donauerit, collatam libertatem a successoribus placuit custodiri, cum hoc quod eis¹⁶ manumissor in libertate contulerit. Quod tamen iubemus uiginti solidorum numeri modum in terrula uineola¹⁷ uel hospiciolo tenere. Quod amplius datum fuerit post manumissoris mortem ecclesie reuocetur. Minus utiles peregrinis uel clericis saluo iure ecclesie in usum prestare permittimus.

C. Agde c 7; H 332-3; M 400-1; ID 16.50 (Si quos de – ecclesie reuocetur only); C 10 q 2 c 1 (abbrev.), C 12 q 2 c 57 as ID

¹ vii RSPZOHA; vi C?LB; viii W; *om.* N

² Casellas CRWBPZOHA; Vasallos N; Vasallas D

³ *corr. fr.* -pola O

⁴ in CNDPZOHA; *om.* B

⁵ ut CNBZJOHA; utque G

⁶ *corr. fr.* uiunt A

⁷ *corr. fr.* alia- B

⁸ *ss* O

⁹ -fructu CLRWBWP; -fructuario ND; -fructuum ZJOGHA

¹⁰ duos CNDBZJHQA; uos O; nos G

¹¹ qua CNDBZJHA; quia O

¹² *corr. fr.* -usi- B

¹³ tras- A

¹⁴ *ss* Z

¹⁵ *corr. fr.* libera- O

¹⁶ *ss* O

¹⁷ *corr. fr.* uen- O

7¹

De clericis qui ad secularium defensionem confugiunt² cp. viii³

Id etiam placuit ut clericus si⁴ relicto officio suo propter distractionem ad secularium fortasse confugerit, et is ad quem recurrit solacium ei defensionis impenderit, cum eodem de⁵ ecclesie communionem pellatur.

C. Agde c 8; H 333a; M 401; C 21 q 5 c 1

¹ *om.* DM

² confugiunt RNBJO²H; configiunt Z; confugunt O; fugiunt A; ? C

³ viii RSPWZOHA; vii LB; *om.* N; ? C

⁴ ut clericus si CRNPZOHA; si clericus B

⁵ *after corr.* O

8

Vt nullus [105vb] clericorum cum extraneis feminis habitet cp. x¹

¹ Vt - x *om.* D; x CRSWPZOHA; viii LB; *om.* N

Id etiam ad custodiendam uitam et famam speciali² ordine³ precipimus, ut nullus clericorum extranee mulieri qualibet collatione in familiaritate iungatur. Et non solum in domo ipsius extranea mulier non accedat⁴, sed nec ipse frequentandi ad extraneam mulierem⁵ habeat potestatem, sed cum matre tantum, sorore, filia et⁶ nepte si habuerit aut uoluerit uiuendi liberam habeat⁷ potestatem. De quibus nominibus nefas est aliud⁸ quam natura constituit suspicari.⁹

C. Agde c 10; H 333a; M 401

² spirituali S

³ ordine CRSNDBP; ordinatione ZJOGHA

⁴ mul. non acc. CLRSBPZOHA; non acc. mul. ND

⁵ corr. fr. muliem O

⁶ et CNBZOGH; om. A

⁷ lib. hab. CRNPZOHA; hab. lib. B

⁸ nefas est aliud CRNBZJOQA; aliud nefas est G

⁹ De quibus nominibus – suspic. om. H; in CRNBZJOGQA

9

Vt nullus clericus in cellario uel secreto¹ feminam intromittat cp.xi²

Ancillas uel libertas a cellario uel secreto ministerio et ab eadem mansione in³ qua clericus manet placuit remoueri.

C. Agde c 11; H 333a; M 401

¹ secreto CLRWBZOHA; secretario N

² Vt - xi om. D; cp. xi CRSPZOHA; ix LB; om. NDG

³ ss B

10¹

Vt omni² quadragesime sabbato³ ieiunetur⁴ cp. xii⁵

Placuit etiam ut omnes ecclesie exceptis diebus dominicis in quadragesima etiam die sabbato⁶ sacerdotali oratione et discretionis communionem⁷ ieiunent.

C. Agde c 12; H 333a; M 401; De cons. D 3 c 9

¹ om. DM

² omnino Z

³ quad. sab. CLRBZOHA; sab. quad. N

⁴ ieiunetur LRBZJHQA; ieiunent N; ieiunemur O; ? C

⁵ xii CRSWPZOHA; x LB; om. N

⁶ -ato RSWNBZOGHA; -ati CL; (eadem sabbato die X)

⁷ communionem CRSNBPHQA; comminationem ZJOG

11

Vt symbolum ante octo dies Pasche competentibus predicetur cp. xiii¹

Symbolum etiam placuit ab omnibus² ecclesiis una die, id est ante octo dies dominice resurrectionis publice in ecclesia competentibus³ predicare.

C. Agde c 13; H 333a (var.); M 401; De cons. D 4 c 56

¹ Vt - xiii om. D; xiii CRWPOHA; xi LB; om. NZ

² corr. fr. omin- O

³ competentibus CRBPZOHA; penitentibus ND

12¹

Vt altare et unguatur² et benedicatur cp xiiii³

¹ om. DM

² unguatur CRXSWNJOA; unguatur BPZGHQ

³ xiiii CRSWZOHA; xii LB; om. N; xiii P

Altaria placuit non solum unctione chrismatis sed etiam sacerdotali benedictione sacrari.

C. Agde c 14; H 333b; M 401; De cons. D 1 c 32

13

Qualiter maiores penitentiam accipiant que minoribus¹ non facile committenda est cp. xv²

Penitentes tempore quo penitentiam petunt impositionem manuum et cilicium³ super capita a sacerdote sicut ubique constitutum⁴ est consequantur, si aut⁵ comas⁶ deposuerint aut uestimenta non mutauerint, abiciantur, et nisi digne penituerint non recipiantur. Iuuenibus etiam penitentia non facile committenda est⁷, propter etatis fragilitatem. Viaticum tamen omnibus⁸ in morte positus non negandum.

C. Agde c 15; H 333b; M 401; ID 15.17; D 50 c 63

¹ -ri- ss B; after corr. Z

² Qualiter - xv om. D; xv CRSWPZOHA; xiii LB; om. N

³ cilicium CLRSDBZJO²HQ; cilium N; ? O; concilium A

⁴ constitum O

⁵ aut CNBZOGH; autem SA

⁶ non add. RS²WPZJOGH, ei non add. A, om. CLXSNB

⁷ est CNBPOHA; om. Z

⁸ omnibus CNDB(mg.)ZJOHA; om. G

¹14

Qua etate dyacones ordinentur cp. xvi² [106ra]

Episcopus³ benedictionem dyaconatus minoribus quam uiginti⁴ et⁵ quinque annorum penitus non committat⁶. Sane si coniugati iuuenes consenserint ordinari, etiam uxorum uoluntas ita requirenda est, ut sequestrato mansionis cubiculo religione premissa postea quam pariter conuersi fuerint ordinentur.

C. Agde c 16; H 333b; M 401-2; ID 5.365; +D 77 c 6a

¹ X inserts here c 21 below, repeated there, so renumbering the canons from here

² xvi CRW²SZOHA; xiiii LB; xiii W; om. ND; xv P

³ Spiritus with S later erased O

⁴ uunginti corr. to uug- O

⁵ ss Z

⁶ corr. fr. -itat O

15

Qua etate¹ episcopi uel presbiteri consecrentur cp. xvii²

Presbiterum uero uel episcopum ante triginta annos, id est antequam ad uiri perfecti etatem perueniat nullus metropolitanorum ordinare presumat³ ne per etatem quod aliquotiens euenit. aliquo errore culpentur.

C. Agde c 17; H 333b; M 402; +D 77 c 6b

¹ etate CLRSWPZOHA; om. NB

² Qua - xvii om. D; xvii CRSWPZOHA; xv LB; om. N

³ -at CNBZOGH; -ant A

16

De laicis quibus temporibus communicare debeant cp. xviii¹

Seculares qui² Natale Domini, Pascha, Pentecosten non communicauerint catholici non credantur³, nec inter catholicos habeantur.

¹ xviii CRSWZOHA; xvi LB; om. N; ? P

C. Agde c 18; H 333b; M 402; De cons. D 2 c 19

² in *add. and canc.* B

³ cath. non cred. CSNDBZJOG; non cred. cath. HQA

17

De sanctimonialibus qua etate uelentur cp. xviii¹

Sanctimoniales² quamlibet uita eorum et mores probati sint, ante annum etatis sue quadragesimum non uelentur.

C. Agde c 19; H 333b; M 402; cf +C 20 q 1 c 13 (*abbrev. as Carthage III*)

¹ De - xviii *om.* D; xviii CRSWPZOHA; xvii LB; *om.* N

² *corr. fr.* -alis H

18

De clericis qui comam nutriunt cap. xx¹

Clerici qui comam nutriunt ab archydiacono etiam si noluerint inuiti detondeantur². Vestimenta uel calciamenta etiam eis nisi que religionem doceant³ uti aut habere non liceat.

C. Agde c 20; H 333b; M 402; +D 23 c 22

¹ De - xx *om.* D; xx CRSWZOHA; xviii LB; *om.* N; ? P

² -eantur C²RXSWNBPZJ²HA; -antur CDJ; -entur LO

³ doceant CLXSNDB; deceant RWB²PZJOGHA

19

Vt sollempnitates maiores in ciuitatibus celebrentur cap. xxi¹

Si quis etiam extra parrochias in quibus legitimus est² ordinariusque conuentus³ oratorium habere uoluerit, reliquis festiuitatibus ut ibi missas teneat propter fatigationem familie iuxta ordinem permittimus. Pascha uero, Natale Domini, Epyphaniam, Ascensionem Domini, Pentecosten et Natale Sancti Iohannis baptiste et si que maxime dies⁴ in festiuitatibus⁵ habentur, non nisi in ciuitatibus aut in⁶ parrochiis teneant. Clerici uero si qui in his festiuitatibus quas supra diximus in⁷ oratoriis⁸ nisi iubente aut permittente episcopo facere aut tenere⁹ uoluerint, a communione pellantur¹⁰.

C. Agde c 21; H 333b; M 402; ID 4,9; De cons. D 1 c 35

¹ Vt - xxi *om.* D; xxi CRSPZOHA; xix LB; *om.* N

² *ss* Z

³ ordinariusque conu. CLRSPZOHA; ordinare atque conuentus ND; conu. ordinariusque B; ordina conu. A

⁴ maxime dies CLRSNPZOHA; dies maxime DB

⁵ festiuitatibus CLRNDPZOHA; sollempnitatibus B

⁶ in LRXSWNDBPZOGHA; *om.* C

⁷ *ss* C

⁸ *corr. fr.* matoriiis Z

⁹ missas *add.* ND, *om.* CLRXSWBPZOHA

¹⁰ -antur LRXSWNDBPZOGHA; -entur C

20

Vt non liceat [106rb] presbitero uel clerico rem ecclesie uendere aut¹ donare cp. xxii²

Et licet superfluum sit de re nota et antiquis canonibus prohibita iterato aliquid definire, tamen ut facilius cupiditas³ aut⁴ improbitas⁵ reprimatur id statuimus quod

¹ aut CLRSPZOHA; uel NG

² Vt - xxii *om.* D; xxii CRPZOHA; x L; xxiii W; *om.* N; xx B

³ *ss* O

omnes iubent, ut ciuitatenses siue dyocesiani presbiteri uel clerici saluo iure ecclesie rem ecclesie⁶ sicut permiserint episcopi teneant, uendere aut donare penitus⁷ non presumant. Quod si fecerint et facta uenditio non ualebit⁸ et de facultatibus si quas habent proprias indempnem⁹ ecclesiam reddant, et communione priuentur.

C. Agde c 22; H 333b; M 402; C 12 q 2 c 32, *from* statuimus quod omnes

⁴ aut CWNPZOHA; et (uel aut *ss*) G; ? B

⁵ improbitas CWNBZOGH; in prohibitas A

⁶ *canc.* Z²

⁷ -e- *ss* C

⁸ non ualebit CLRWBZOHA; *om.* ND

⁹ indempnem CNBZOGH; indentem A

21

Vt clericus iunior seniori non preponatur cp. xxiii¹

Episcoporum etiam quorum uita non reprehenditur posteriorem priori nullus preponat, nisi fortasse² elatus superbia quod pro necessitate ecclesie episcopus iusserit implere contempnat. Sane si³ officium archidiaconatus propter simpliciores naturam implere aut expedire nequiuert ille loci sui nomen teneat et ordinationem ecclesie quem elegerit episcopus preponendum.

C. Agde c 23; H 334a; M 402; +D 74 c 5

¹ Vt - xxiii *om.* D; xxiii CRSWPZOHA; xi L; *om.* N; xxi B

² fortasse CRNDBZJOG²HQ; forte G; fantasse A?

³ *corr. fr.* sine Z

22¹

De expositis inuentis cp. xxiiii²

De expositis inuentis id obseruandum quod iam dudum synodus sancta constituit.

C. Agde c 24; H 334a; M 402

¹ *om.* DM

² xxiiii CRSWZOHA; xii L; *om.* N; xxii B; iiii et xx P

23

De secularibus qui suas uxores derelinquunt¹ cp. xxv²

Hii³ uero seculares qui coniugale⁴ consortium nulla culpa grauiore dimittunt, uel etiam dimiserunt, et nullas causas discidii⁵ probabiliter proponentes propterea sua matrimonia dimittunt ut aut illicita aut aliena presumant, si antequam apud episcopum⁶ comprouinciales discidii⁷ causas dixerint, et prius uxores quam iudicio dampnentur abiecerint a communione⁸ ecclesie et sancto populi cetu, pro eo quod fidem et coniugia maculant, excludantur.

C. Agde c 25; H 334a; M 402-3; ID 8.231, 328; IP 6.106; C 33 q 2 c 1, *var. and as C. Carthage*

¹ suas (*corr. fr.* suis O) ux. derel. CRWBZOHA; ux. suas dimittunt N; ux. suas derel. G

² De - xxv *om.* D; xxv CRSWPZOHA; xiii L; *om.* N; xxiii B

³ Hii CLRXSWPZA; Si NDOGH; ? B

⁴ -ale CRDBZOHA; -alem N

⁵ discidii CLRNDPZOHA; iudicii B

⁶ episcopum CLRSPZOHA; episcopus ND; Deum B

⁷ -s- *ss* B

⁸ -nio- *ss* B

*Vt si uoluntarie clericus¹ dampnum ecclesie fecerit², nisi³ satisfaciatur excommunicetur
cp. xxvi⁴*

Si quis de clericis documenta quibus ecclesie possessio firmatur aut suppressere aut negare aut aduersariis fortasse tradere dampnabili [106va] et punienda obstinatione presumpserit⁵ quicquid per absentiam⁶ documentorum⁷ dampni ecclesie illatum est, de propriis facultatibus reddant⁸ et communione⁹ priuentur¹⁰. Hii autem¹¹ qui in dampno ecclesie impie sollicitati a traditoribus aliquid susceperint superiori sententia teneantur¹².

C. Agde c 26; H 334a; M 402-3; ID 3.156; C 12 q 2 c 33, C 12 q 2 c 40 to facultatibus reddat

¹ *corr. fr.* -icis A

² fecerit *after* satisfaciatur *but marked for reversal*) O

³ nisi CRSNB; ut ZOGHA

⁴ Vt - xxvi *om.* D; xxvi CRWPZOHA; xiiii L; *om.* N; xxiii B

⁵ *corr. fr.* -int O

⁶ absentiam CRNDZOHA; abstinentiam B

⁷ duc- O

⁸ reddant LRXSWND²BPZOGHA; reddat CD

⁹ -ione CLDBZOHA; -ionem N

¹⁰ -entur LRXSWNDBPZOGHA; -etur *over corr.* C

¹¹ autem CSNDBP; etiam ZOGHA

¹² *corr. fr.* -eatur B

25¹

Vt monasterium inconsulto episcopo nullus construat², et ut monachi nec ad clericatum sine testimonio abbatis sui admittantur nec ad alterum monasterium absque eius³ uoluntate recipiantur⁴ cp. xxvii⁵

Et⁶ de monachis monasterium nouum nisi episcopo aut⁷ permittente aut probante nullus incipere aut fundare presumat. Monachi etiam uagantes ad officium clericatus nisi eis testimonium abbas suus dederit, nec in ciuitatibus nec in parroeciis ordinentur. Monachum nisi abbatis sui aut permissu aut uoluntate ad alterum monasterium commigrantem nullus abbas⁸ suscipere aut retinere presumat, sed ubicumque fuerit, abbati suo auctoritate canonum reuocetur. Si enim necesse fuerit clericum⁹ de monachis ordinari¹⁰, cum consensu et uoluntate abbatis presumat episcopus.

C. Agde c 27; H 334a; M 403; ID 3.157; +C 18 q 2 c 12 (De monachis monast. - presumat), C 16 q 1 c 33 (Monachi uagantes - ordinentur, Si enim – end, of which the second sentence was an addn); +C 20 q 4 c 3a (Monachum nisi - reuocetur)

¹ *om.* DM

² construat CLRBZOHA; confirmat N

³ absque eius CLRSBP; sine abbatis N

⁴ et ut monachi - recipiantur CRNBP; *om.* ZOGHA

⁵ xxvii CRSWZOHA; xv L; *om.* N; xxv B; xvi P

⁶ Et CLRXPZJHQ; Vt SNBOG; [ ]t A

⁷ aut CNBZOGH; *om.* A

⁸ abbas CNBPOGHQ; abba ZJO²A

⁹ *corr. fr.* clericatum A

¹⁰ nisi *add. ss* N

26

Vt monasterium puellarum¹ procul² a monachis construat³ cp. xxviii⁴

¹ *om.* P

² *ss* Z

³ construat³ CRSBZOA; constituentur N

⁴ Vt - xxviii *om.* D; xxviii CRSWZOGH; xvi L; *om.* N; xxvi B; xviii P; xxiii A

Monasteria puellarum longius a monasterio monachorum aut propter insidias diaboli aut propter oblocutiones hominum collocentur.
C. Agde c 28; H 334a; M 403; ID 3.158; +C 18 q 2 c 23

27¹

De libertis ut in necessitate ab ecclesia defensentur² cp. xxix³

Libertos legitime a dominis suis factos ecclesia si necessitas exegerit tueatur. Quod si quis ante audientiam aut peruadere aut expoliare presumpserit, ab ecclesia repellatur.

C. Agde c 29; H 334a; M 403; ID 3.159, 16.51; +D 87 c 7

¹ om. DM

² defensentur CL(-sen- ss)RSWNBP; tueantur ZOGHA

³ xxix CRSWPZO; xvii L; om. N; xxvii B; xxiii A

28¹

Vt post antiphonas² orationes³ dicantur cp. xxx⁴

Et quia conuenit ordinem ecclesie ab omnibus equaliter custodiri⁵, studendum⁶ est, ut sicut ubique fit post antiphonas⁷ collectiones⁸ ab episcopis uel presbiteris dici, et hymnos⁹ [106vb] matutinos uel uespertinos diebus omnibus decantari, et in conclusione¹⁰ matutinarum uel uespertinarum missarum post hymnos capitella de psalmis dici¹¹ et plebem collecta oratione ad uesperam ab episcopo cum benedictione dimitti.

C. Agde c 30; H 334a-b; M 403; De cons. D 5 c 13 var.

¹ om. DM

² -onas LRWNBPZOGHA; -onam CXS (but cf capitulatio)

³ corr. fr. orationes N

⁴ xxx CRSWZOHA; xviii L; om. N; xxviii B; xxviii P

⁵ lacuna follows O

⁶ studendum CNBZJOHA; statuendum G

⁷ post ant. after dici below B

⁸ per ordinem add. ZOGHA, om. CRNBP

⁹ corr. fr. ynos A

¹⁰ conclus- CNPZOHA; clus- B

¹¹ dici RSWNBPZOGHA; diei CL?X

29

De his qui per odium ad pacem non¹ reuertuntur² cp. xxxi³

Placuit etiam ut, sicut plerumque fit, quicumque odio aut longinqua⁴ inter se lite dissenserint, et ad pacem reuocari⁵ diutina⁶ obstinatione⁷ nequuerint, a ciuitatis⁸ primatus⁹ sacerdotibus arguantur. Qui si inimicitias deponere perniosa intentione noluerint, de ecclesie cetu iustissima excommunicatione pellantur.

C. Agde c 31; H 334b; M 403; +D 90 c 9

¹ non CRSNBZJOQ²A; om. HQ

² corr. fr. -entur O

³ De - xxxi om. D; xxxi CRSWPZOHA; xviii L; om. N; xxix B

⁴ longinqua CRNDPZOHA; longa B

⁵ -ari CRNDBP; -are ZOGHA

⁶ diutina CNDBZOQA; diuina H

⁷ obst- CNBZOGH; abst- A

⁸ -atis CNBZJOHA; -atibus G

⁹ primatus CRSNBPG; primitus ZJOHQA

30

Vt clericus inconsulto episcopo ad¹ iudicem secularem non pergat cp. xxxii²

Clericum nullus presumat apud secularem iudicem episcopo non permittente pulsare. Sed si pulsatus fuerit non respondeat uel³ preponat nec audeat criminale negotium⁴ in iudicio seculari proponere.

C. Agde c 32; H 334b; M 403; ID 6.367a var.; C 11 q 1 c 17

¹ *corr. fr. a*

² *Vt - xxxii om. D; xxxii CRSWPZOHA; xx L; om. N; xxx B*

³ *uel CLRSNB; nec ZOGHA*

⁴ *corr. fr. -cio O*

31

Vt nullus ecclesiam aut clericum fatigare presumat cap. xxxiii¹

Si quis uero secularium per calumpniam ecclesiam aut² clericum fatigare temptauerit³ et uictus fuerit ab ecclesie liminibus⁴ et a catholicorum communione nisi digne⁵ penituerit coherceatur.

C. Agde c 32b; H 334b; M 403; ID 6.367b var.; +C 5 q 6 c 8

¹ *Vt - xxxiii om. D; xxxiii CRSWPZOGH; xxi L; om. N; xxxi B; xxxiii A*

² *aut CNDBZOA; ut H*

³ *fatigare temptauerit CSNDBZJOHQ; temptauerit fatigare G; fatigare captauerit A*

⁴ *ss B*

⁵ *digne nisi marked for reversal H*

32

Si episcopus heredes non habens ecclesiam cui prefuit¹ heredem non² fecerit cp. xxxiiii³

Episcopus qui filios aut nepotes non habens alium quam ecclesiam reliquit heredem. Si quid de ecclesia non in ecclesie causa aut necessitate presumpsit quod distraxit⁴, aut donauit irritum habeatur. Qui uero filios habet, de bonis que reliquit ab heredibus eius⁵ indemnitatibus⁶ ecclesie consulatur.

C. Agde c 33; H 334b; M 403 (to habeatur only); C 12 q 2 c 34

¹ *prefuit CRSNPZOHA; prefuerit B*

² *non CRSNBZOHA; om. G*

³ *Si - xxxiiii om. D; xxxiiii CLRSWPZOHA; om. N; xxxii B*

⁴ *detrax add. and canc. O*

⁵ *eius CNBZOGH; om. A*

⁶ *indemnitatibus CNBZJOHQ; indignitatibus G*

33¹

De Iudeis qui conuerti cupiunt qualiter² suscipiantur cp. xxxv³

Iudei quorum perfidia frequenter ad uomitum redit, si ad legem catholicam uenire uoluerint⁴, octo menses inter cathecuminos ecclesie limen⁵ introeant. Et si super [107ra] a fide uenire noscuntur, tunc demum baptismatis gratiam mereantur⁶. Quod⁷ si

¹ *om. DM*

² *qualiter CLSBZOHA; quomodo N*

³ *xxxv CLSPZOHA; om. N; xxxiii B*

⁴ *-erint CNBZOGHQ; -erit A*

⁵ *after corr. O*

⁶ *mereantur CNBZHA; increantur O*

⁷ *Quod CSNBZOQ; Quo HA*

casu aliquo⁸ periculum infirmitatis⁹ intra prescriptum tempus incurrerint, et desperati fuerint, baptizentur.

C. Agde c 34; H 334b; M 404; De cons. D 4 c 93

⁸ aliquo CNBZOA²; aliquod H; alquo A

⁹ -it- ss O

34

Si episcopus a metropolitano admonitus pro synodo uel ordinatione episcopali uenire distulerit cp. xxxvi¹

Si episcopus² metropolitanus ad comprouinciales episcopos epistolas direxerit in quibus eos aut ad ordinationem summi pontificis aut ad synodum inuitet, postpositis omnibus excepta graui infirmitate corporis ac preceptione regia, ad³ constitutam diem adesse non differant. Quod si defuerint, sicut prisca canonum precepit auctoritas usque ad proximam synodum a caritate fratrum et ecclesie communionem priuentur.

C. Agde c 35; H 334b; M 404; +D 18 c 13

¹ Si - xxxvi om. D; xxxvi CPOHA; om. N; xxxiiii B

² episcopus CNBZJOHQ; quis G

³ corr. fr. a O

35

Vt stipendia¹ clericorum iuxta meritum distribuantur cp. xxxvii²

Clerici etiam omnes³ qui ecclesie fideliter uigilanterque deseruiunt stipendia sanctis laboribus debita secundum seruii sui meritum uel ordinationem canonum a sacerdotibus consequantur.

C. Agde c 36; H 334b; M 404; +C 1 q 2 c 10

¹ stipendia CNBZOHQ; dispendia A

² Vt - xxxvii om. D; xxxvii CLZJOQA; om. NH; xxxv B; ? P

³ ss B

36

De homicidis et falsis testibus cp. xxxviii¹

Itaque censuimus homicidas² et falsos testes³ a communionem ecclesiastica submouendos nisi penitentiae satisfactione crimina admissa diluerint.⁴

C. Agde c 37; H 334b; M 404; ID 10.38; +C 24 q 3 c 20

¹ De - xxxviii om. D; xxxviii CLSZOHA; om. N; xxxvi B; xxxviii P

² corr. fr. -ide C?

³ ss O

⁴ De homicidis et - diluerint added at foot of leaf G

37

Vt sine epistola episcopi sui non liceat clericum uel monachum¹ proficisci et de monachis et² abbatibus xxxix³

Clericis sine commendatiis⁴ epistolis episcopi sui licentia non pateat⁵ euagandi. In monachis quoque presentis sententiae forma seruetur. Quod si uerborum increpatio non emendauerit, etiam uerberibus statuimus coherceri. Seruandum quoque de monachis

¹ cl. uel mon. CLBZOHA; mon. uel cl. N

² de add. and canc. Z

³ Vt - xxxix om. D; xxxix CLPZOHA; om. N; cap. xxxvii B

⁴ commendatiis Z

⁵ pateat CNDBZOQA; parceat H; parcat H²

ne⁶ eis⁷ ad solitarias⁸ cellulas liceat a congregatione discedere⁹, nisi forte probatis post emeritos labores, aut propter infirmitatis necessitatem, asperior abbatis regula remittatur. Quod ita demum fiet, ut intra eadem¹⁰ [107rb] monasterii septa manentes, tamen¹¹ sub¹² abbatis potestate separatas¹³ habere cellas¹⁴ permittant. Abbati quoque singulas diuersas¹⁵ cellulas aut plura monasteria habere non liceat, nisi tantum propter incursum hostilitatis intra muros receptacula collocare.

C. Agde c 38; H 334-5; M 404; +C 20 q 4 c 3b

⁶ ne CNDBZJHQA; non O

⁷ eis CNDBZJOG; his HQA

⁸ uinculas *add.* A, *om.* CNDBZJOHQ

⁹ *corr. fr.* disced- O

¹⁰ *ss* Z

¹¹ tamen CLSBZOHQA; tantum ND

¹² *ss* B

¹³ *corr. fr.* sper- B

¹⁴ cellas CLSNBP; cellulas ZOGHQA

¹⁵ diuersas CLBZOHA; *om.* N

38

¹ *Vt clerici nuptialia² uitent conuiuia, ne sacer uisus³ aut⁴ obtutus pollui possit⁵ cp. xl⁶*
Presbiteri, dyacones, subdyacones uel deinceps quibus ducendi uxores licentia non⁷ est, etiam alienarum nuptiarum eitent⁸ conuiuia. Nec his cetibus misceantur ubi amatoria cantantur et turpia, aut obsceni motus corporum choris et psaltationibus efferuntur⁹, ne auditus et obtutus sacris misteriis deputatus¹⁰ turpium spectaculorum atque uerborum contagione polluantur.

C. Agde c 39; H 335a; M 404; +D 34 c 19

¹ T *begins*

² *corr. fr.* -ala O

³ *corr. fr.* uisus Q

⁴ aut CNBPZJHQ; *om.* TOGA

⁵ pollui possit CNBZJTOHA; polluatur G

⁶ Vt - xl *om.* D; xl CLZTOHA; *om.* NP; xxxviii B

⁷ *ss* B

⁸ eitent CNPZTOHA; deitent D; uitent B

⁹ eff- CNDBZJTOHQ²A; off- G; efficiuntur Q

¹⁰ *after corr.* O

39

Vt Christiani Iudeorum uitent conuiuia cp. xli¹

Omnes deinceps clerici² siue laici Iudeorum conuiuia eitent, nec³ eos ad conuiuium quisquis excipiat. Quia cum apud Christianos⁴ cibis⁵ communibus non utantur, indignum est atque sacrilegum eorum cibos a Christianis sumi, cum ea que apostolo permittente nos sumimus ab illis iudicentur imunda. Ac sic⁶ inferiores incipiunt esse⁷ Christiani quam Iudei, si nos que ab illis apponuntur utamur, illi uero a nobis oblata⁸ contempnant⁹.

C. Agde c 40; H 335a; M 404; ID 13.117; +C 28 q 1 c 14

¹ Vt - xli *om.* D; xli CLPZTOHA; *om.* N; xxxix B

² -ci *ss* T

³ *corr. fr.* ne Z; *ad add.* ZJTOGHA, *om.* CNDBPT²

⁴ apud Christ. CDBZTOA; Christiano N

⁵ cyb A

⁶ Ac sic CSNDZJTO²G; Acsi BPOHQA

⁷ incipiunt esse CLXWN; esse incipiunt D; incipiant esse RBPZJTOGHA

⁸ oblata LRXSWNDBPZTOGHQA; collata C

⁹ *corr. fr.* -at B

40

De uitanda ebrietate cp. xlii¹

Inter omnia clericis uetetur ebrietas, que omnium uiciorum fomes² ac nutrix³ est. Itaque eum quem ebrium fuisse constiterit ut ordo⁴ patitur aut triginta dierum⁵ spacio a communione statuimus submouendum, aut corporali subdendum supplicio.

C. Agde c 41; H 335a; M 404-5; +D 35 c 9

¹ De - xlii om. D; xlii CPZTOHA; om. N; xl B

² corr. fr. fames O

³ after corr. H

⁴ ordo CNBZJTOHQA; om. G

⁵ corr. fr. derum H

41

De sortilegis uel auguratoribus ut ab ecclesia separentur cp. xliii¹

Ac ne id fortasse² uideatur omissum quod maxime fidem catholice religionis³ infestat, quod aliquanti clerici siue laici⁴ student auguriis, et sub nomine ficte[107va] religionis per eas quas sanctorum⁵ sortes⁶ uocant diuinationis scientiam profitentur, aut quarumcumque scripturarum inspectione futura promittunt. Hoc quicumque clericus uel laicus detectus fuerit uel consulere uel docere ab ecclesia habeatur extraneus.

C. Agde c 42; H 335a; M 405; ID 11.4 from aliquanti; IP 8.69 as ID; C 26 q 5 c 6 as IP

¹ De - xliii om. D; xliii CLPZTOHA; om. N; xli B

² fortasse CNDBZJTOHQ; forte G; forrtasse A

³ religionis Z; corr. fr. regionis A

⁴ laici CNDBZJTOHQA; laicis G

⁵ repeated and canc. O

⁶ sanct. sort. CNDBZJTOQA; sort. sanct. H

42¹*Ne de penitentibus clericus² ordinetur et ut³ presbiter altare non erigat cap. xliiii⁴*

De penitentibus id placuit obseruari quod sancti patres nostri synodali sententia statuerunt, ut nullus de his clericus ordinetur. Et qui⁵ iam sunt per ignorantiam ordinati, aut sicut bigami aut inter nuptiarum⁶ maritos⁷ locum teneant. Ministrare dyaconis aut consecrare altare presbiter non presumat.

C. Agde c 43; H 335a; M 405; +C 26 q 6 c 3a from Ministrare

¹ om. DM

² clericus CNBZTOGHQ(after ordinetur); om. A

³ et ut CBZTOHA; aut N

⁴ xliiii CLPZTOHA; om. N; xlii B

⁵ qui CSNBZJ; quia TOHQA

⁶ nuptiarum CLRB(after corr.)P; nuptiarum XSWNZTOGHA

⁷ maritos CLBZTOHA; maritatos N

43

Ne presbiteri¹ benedictionem uel penitentiam² in ecclesia dare³ presumant cp. xlv⁴

Benedictionem super plebem in ecclesia fundere aut penitentem in ecclesia benedicere presbitero penitus non licebit.

¹ -eri CNBZTJOHA; -eris G

² penitentiam CNBZJTOGH; penitentem A

³ dare CNBZJTOGHQ; benedicere A

⁴ Ne - xlv om. D; xlv CLPZTOHA; om. N; xliii B

C. Agde c 44; H 335a; M 405; +C 26 q 6 c 3b

44

Quod¹ episcopus exiguum aliquid sine clericorum conuentia² distrahere possit³ cap. xlv⁴

Terrulas aut uineolas exiguas ecclesie minus utiles, aut longe positas⁵ paruas episcopus sine consilio fratrum si necessitas fuerit distrahendi habeat potestatem.
C. Agde c 45; H 335a; M 405; ID 3.160; +C 12 q 2 c 53

¹ Quod CNBP; Vt ZJTOGHA

² conuentio N; corr. fr. conu- B

³ distrahere possit CSNBP; distrahat ZJTOGHQ; distrahabat A

⁴ Quod - xlv⁴ om. D; xlv⁴ CLPZTOHA; om. N; xliiii B

⁵ -s ss C

45

Vt seruos ecclesie fugitiuos liceat uendere episcopo¹ cp. xlvii²

Fugitiui domos suas aut³ familias deserentes qui etiam si reuocati fuerint⁴ teneri non possunt, simili ratione ab episcopis si uoluerint aut si ita illi meruerint, distrahantur.
C. Agde c 46; H 335a; M 405; +C 12 q 2 c 54

¹ lic. uend. ep. (ss C) CSPZTOHA; lic. ep. uend. WN; uend. lic. ep. B

² Vt - xlvii om. D; xlvii CLWZTOHA; om. N; xlv B; xlviii P

³ uendere add. C, om. LRXSWNDBPZTOGHA

⁴ corr. fr. -it O

46

Vt ante missam expletam egredi populus¹ non presumat xlviii²

Missas die dominica secularibus totas tenere speciali ordine precipimus ita ut ante benedictionem sacerdotis egredi populus non presumat. Qui si fecerint, ab episcopo publice confundantur.

C. Agde c 47; H 335a-b; M 405; De cons. D 1 c 64

¹ egr. pop. CBZTOA; pop. egr. N

² Vt - xlviii om. D; xlviii CLZPTOHA; om. N; xlv⁴ B

47

De rebus ecclesie¹ propriis uel acquisitis xlviii²

Vt³ de rebus episcopi⁴ propriis uel acquisitis uel quicquid episcopus de suo proprio habet, heredibus suis si uoluerit derelinquat⁵. Quicquid [107vb] uero de prouisione⁶ ecclesie sue fuerit siue de agris siue de frugibus siue de oblationibus omnia in iure ecclesie reseruare censuimus.

C. Agde c 48; H 335b; M 405

¹ ecclesie CNBZJOGHQ; episcopi TA

² De - xlviii om. D; xlviii CLPZJTOHQA; om. N; xlvii B; xliiii G

³ Vt CLRBZJTOHA; Et N; At D

⁴ uel add. CW, om. LRXSNDBPZTJOGHA

⁵ derelinquat CNDPZTOHA; relinquat B

⁶ prouisione CNDBZTOGHQ; promissione A

48

De non alienandis ab episcopo¹ rebus ecclesie et de libertis cap. l²

¹ ab ep. after ecclesie G

² De - l om. D; l CLPZTOHA; om. N; xlviii B

Dyaconi uel presbiteri in parroechia constituti de rebus ecclesie sibi creditis nichil audeant commutare, uendere uel donare, quia res sacrate Deo³ esse noscuntur. Similiter et sacerdotes nichil de rebus ecclesie sibi commisse⁴ ut superius comprehensum est alienare presumant. Quod si fecerint conuicti in concilio et ab⁵ honore depositi de suo proprio aliud tantum⁶ restituant quantum uisi⁷ sunt presumpsisse. Sane si quis pro qualibet conditione de rebus ecclesie aliquid alienare presumpserit, si de suo proprio tantum ecclesie contulerit, quantum uisus est abstulisse, tunc demum istud stare licebit. Libertos⁸ tamen quos sacerdotes uel dyaconos⁹ de ecclesia sibi commissa facere uoluerint¹⁰, actus ecclesie prosequi iubemus. Quod si facere contempserint, placuit eos ad proprium reuerti seruitium. C. Agde c 49; H 335b; M 405; ID 3.161; C 12 q 2 c 35

³ Deo RXSWNDBPZTOGHA; Dei CL

⁴ comm. sibi *marked for reversal* O

⁵ ab CNDBZJTOHQA; *om.* Z

⁶ tantum CDBZTOHA; *om.* N

⁷ uisi CDBZTOHA; *usi* N

⁸ Libertos CLRNBZ²TOHA; Libertas XS; Liberos Z

⁹ -onos CDBZTOHA; -ones SN

¹⁰ uoluerint CLXZTOHA; noluerint (*corr. fr.* -erit B) RNBP; uoluerit S; noluerunt D

49

De clericis qui crimen capitale commiserint cap. li¹

Si episcopus, presbiter aut² dyaconus capitale crimen commiserint³ aut kartam⁴ falsauerint, aut testimonium falsum dixerint, ab officii honore depositi in monasterium retrudantur⁵, et ibi tantummodo⁶ quamdiu uixerint laicam communionem accipiant.

C. Agde c 50; H 335b; M 405; D 50 c 7

¹ De - li *om.* D; li CLPZTOGH; *om.* NB; lv QA

² aut CNBZTOGHQ; uel A

³ *corr. fr.* -it O

⁴ kartam CDBZTOHA; carta N

⁵ *corr. fr.* -det Z

⁶ testimonium *over erasure* D

50¹

De episcopis qui per testamentum de rebus ecclesie aliquid contulerint cp. lii²

Si episcopus condito testamento aliquid de ecclesiastici³ iuris proprietate legauerit⁴ aliter non ualebit nisi tantum de iuris proprii facultate suppleuerit⁵.

C. Agde c 51; H 335b; M 406; C 12 q 5 c 5

¹ *om.* DM

² lii CLWPZTOHQ; *om.* NA; l B

³ ecclesiasti Z

⁴ leg- CSNBZJTO²; lig- OHA

⁵ fac. suppl. CNBZJTOHA; suppl. fac. G

51¹

De clericis qui sine epistola sui pontificis² proficiscuntur cp. liii³

Presbiter aut dyaconus uel clericus sine antistitis sui epistolis⁴ ambulans communionem eis⁵ nullus impendat.

¹ *om.* DM

² sui pontificis CNBZJTOHQ; episcopi sui G; sui episcopi A

³ liii CLRZTOHA; *om.* N; li B

C. Agde c 52; H 335b; M 406; ID 3.163

⁴ epistolis LRWPBZTOGHA; om. CX; epistola SN

⁵ eis CLRSWBP; ei NZTOHA

52¹

De presbiteris parroechianis² res ecclesie distrahentibus³ cp. liiii⁴

Quicquid parroechiarum presbiter [108ra] de ecclesiastici iuris possessione⁵ distraxerit, inane habeatur et uacuum uenditore comparantis et actione uendentis⁶.
C. Agde c 53; H 335b; M 406; ID 3.162; C 12 q 2 c 36

¹ om. DM

² presbiteris parroechianis (parroechitanis BPZTOQ) CNBPZTOGHQ; parr[i]ochitanis presbiteris A

³ distrahentibus CNBZJTOH; diestrahentibus A; distribuentibus G

⁴ liiii CLWPZTOHA; om. N; lii B

⁵ corr. fr. possees- N

⁶ -tis CNBZJHQA; -tes T?O

53

De eisdem¹ ut quicquid emerint² in nomine ecclesie comparetur cp. lv³

Presbiter dum diocesim tenet, de his que⁴ emerit ad ecclesie nomen scripturam faciat, aut ab eius quam tenet ecclesie ordinatione discedat.
C. Agde c 54; H 335b; M 406; C 12 q 4 c 3

¹ corr. fr. hisdem O

² -int CBZTOHA; -ent N

³ De - lv om. D; lv C(? after corr.)WPZTOHA; lx L; om. N; liii B

⁴ que CNDBZTOGH; qui A

54

Vt sacerdotes et leuite canes ad uenandum et accipitres non habeant cp. lvi¹

Episcopis, presbiteris, dyaconibus canes ad uenandum aut accipitres habere non liceat. Quod si quis talium personarum in hac uoluntate detentus fuerit. Si episcopus est tribus mensibus a communione se suspendat², presbiter duobus mensibus se absteat, dyaconus uno ab omni officio uel communione cessabit.
C. Agde c 55; H 335b; M 406; ID 5.366, 6.424A, 13.30; cf +D 34 c 2

¹ Vt - lvi om. D; lvi CWPZTOGH; lxi L; om. NA; liii B

² a comm. se susp. CLRX²SND²BP; a comm. susp. X; a comm. susp. se W; se susp. D; se a comm. susp. ZTOGHA

55

De uenditionibus quas abbates facere¹ presumunt cp. lvii²

In uenditionibus quas abbates facere presumunt hec forma seruetur, ut quicquid sine episcopi noticia uenditum fuerit ad potestatem episcopi³ reuocetur. Mancipia uero monachis donata ab abbate non licet manumitti. Iniustum enim putamus⁴ ut monachis cotidianum⁵ rurale opus facientibus, serui eorum libertatis ocio potiantur.
C. Agde c 56; H 335b; M 406; ID 3.163; +C 17 q 4 c 40

¹ facere CLBZTOHA; om. N

² De - lvii om. D; lvii CWPZTOHA; lxii L; om. N; liiii B

³ episcopi CSNDBPZJT²HQ; Christi T?OGA

⁴ putamus CNBZTOGHQ; putauimus A

⁵ cotidiaconum O

56¹*Ne unus abbas duobus presit monasteriis cp. lviii²*

Vnum abbatem duobus monasteriis interdicimus presidere.

*C. Agde c 57; H 336a; M 406; C 21 q 1 c 4*¹ *om. DM*² *Ne - episcopi duobus presit monasteriis (duobus mon. presit N, presit duobus mon. B) CLRWNBP; om. ZTOGHQA. cp.lviii CLWZTOHQA; om. N; lv B?; lviii P***57¹***Ne constituentur cellule absque episcopi noticia cp. lviii²*Cellulas³ novas aut congregatiunculas⁴ monachorum absque episcopi⁵ noticia prohibemus institui.*C. Agde c 58; H 336a; M 406; ID 3.165; +C 18 q 2 c 13*¹ *om. DM*² *Ne - episcopi noticia (not. ep. N) CLWNBP; om. ZTOGHA. lviii CLWPZT; lv B?; om. NOHA*³ [ ]ellas Q⁴ -atiunculas CBZTOHA; -ationes N⁵ episcopi CNBZJT²HQ; Christi T?OGA**58¹***De rebus ecclesie usui collatis ut prescriptionis² tempore³ non defendantur cp. lx⁴*Clerici quilibet quecumque diuturnitate temporis de ecclesie remuneratione possederint in⁵ ius proprium prescriptione temporis non uocetur, dum modo pateat⁶ ecclesie rem fuisse. Ne uideantur etiam episcopi administrationes prolixas aut precatorias cum ordinati sunt [108rb] facere debuisse, aut diu retentas facultates in ius⁷ proprietatis sue posse transcribere.*C. Agde c 59; H 336a; M 406; ID 3.166; C 16 q 3 c 11*¹ *om. DM*² -onis CBZTOHA; -ones N³ non tempore *add. Q*⁴ lx CLPZTOHA; *om. N; lvii B*⁵ in CBZTOHQA; et N⁶ pet- A⁷ in ius CBZTOHQA; intus N**59***De lapsis qui de¹ catholica fide in heresim² transeunt cap. lxi³*Lapsis, id est qui in catholica fide baptizati sunt, si preuaricatione dampnabili post in heresim transierint, grandem redeundi⁴ difficultatem sanxit antiquitas. Quibus nos annorum multitudinem breuiatam penitentiam bienii conditione infra scripte⁵ obseruationis imponimus, ut prescripto biennio⁶ tercio sine relaxatione⁷ ieiunent. Et ecclesiam studeant frequentare in penitentium⁸ loco standi et orandi humilitatem ita nouerint obseruandam ut etiam ipsi cum cathecumini⁹ egredi¹⁰ commonentur¹ de CNBZTGHQ; *om. OA*² heresim LWBZJTQ; heserim OA; heserunt H; ? C³ De - lxi *om. D; lxi CLPZTOA; om. N; lix B*⁴ redeundi CDBZTOHA; *om. N*⁵ scripte O⁶ et *add. N; in add. D (om. CBZTOHA)*⁷ -ti- ss Z⁸ penitentium CLWBG; penitentium RXSNDZJTOH; penitentium P; penitentiam QA⁹ -h- ss C¹⁰ ss B

abscedant. Hoc si obseruare uoluerint constituto tempore admittendis ad altarium¹¹ obseruatio relaxetur. Quod si ardua uel dura¹² putauerint, statuta preteritorum canonum implere debebunt¹³.

C. Agde c 60; H 336a; M 406

¹¹ altarium CLSBPZTOHA; altare ut ND

¹² forte add. ZTOGHA; om. CSNDB

¹³ debebunt CBPZTOHA(after corr.); debent ND

60

De incestis coniugiis cp. lxii¹

De incestis coniunctionibus nichil prorsus uenie reseruauimus² nisi cum adulterium separatione sanauerint. Incestos uero nullo coniugii nomine deputandos, quos etiam designare funestum est. Hos enim esse censemus. Si quis relictam fratris que pene³ prius soror extiterat carnali coniunctione polluerit, si quis frater germanam⁴ uxorem acceperit⁵, si quis nouercam duxerit⁶, si quis consobrine sobrineque se⁷ sociauerit, si quis relicte uel filie auunculi misceatur aut patru filie uel priuigne⁸ sue, aut qui ex propria consanguinitate aliquam aut quam⁹ consanguineus habuerit concubitu¹⁰ polluat aut¹¹ duxerit uxorem, quas omnes et olim atque sub hac constitutione incestos esse non dubitamus et inter cathecuminos usque ad legitimam satisfactionem manere et orare precipimus¹², quod ita presenti tempore prohibemus, ut ea que sunt hactenus instituta [108va] non dissoluamus. Sane quibus coniunctio illicita¹³ interdicatur habebunt ineundi melioris coniugii libertatem.

C. Agde c 61; H 336a; M 406-7; ID 9.25 (abbrev.); +C 35 q 2/3 c 8

¹ De - lxii om. D; lxii CLZTOHA; om. NP; lx B

² uenie reseruauimus CLW NDP; uenire reseruauimus B; uenie reseruamus ZTOHA

³ pene CNDPZTOHA; om. B

⁴ -inam O(before corr.)A

⁵ acceperit CPNZTOHA; duxerit B

⁶ duxerit CNPZTOHA; ceperit B

⁷ sobrineque se RXSWBPZTOGHA; consobrineque se (-rineque se in mg.) C; consobrine consobrineque se L; sue se ND

⁸ corr. fr. -uine B

⁹ qui X

¹⁰ habuerit concubitu (conc. in mg. C) CLWZHQA; habuit concubitu RNDBPZJTO; concubitu X; concubitus S

¹¹ au N

¹² -ipimus LRXSWNDBPZTOGHA; -epimus C

¹³ illicita CLDBZTOHA; om. N

61

De his qui seruos suos extra iudicem necant cap. lxiii¹

Si quis seruum² proprium sine conscientia iudicis occiderit, excommunicatione³ uel penitentia biennii reatum sanguinis emundabit.

C. Agde c 62; H 336a-b; M 407; ID 16.80

¹ lxiii CWPZTOHA; lviii L; om. ND; lxi B

² suum add. and canc. B

³ corr. fr. excommunicatione A

62

De laicis qui in¹ sollempnitatibus maioribus ad ciuitatem non concurrunt² cp. lxiii³
 Vt⁴ ciues qui superiorum sollempnitatum id est, Pasche ac Natalis Domini uel Pentecostes festiuitatibus⁵ episcopis interesse neglexerint in quibus ciuitatibus positos se accipiende communionis uel benedictionis desiderio⁶ nouerint qui hoc facere neglexerint triennio⁷ a communione priuentur ecclesie.

C. Agde c 63; H 336b; M 407; ID 4.10

¹ in CNDPZTOHA; om. B

² concurrunt CLWDBPJTOG; currunt NZ; occurrunt HQA

³ lxiii CWPZTOHA; lx L; om. ND; lxii B

⁴ Vt CNBZJTOQA; Et H

⁵ cum add. ND, om. CLXSWBPZTOHA

⁶ morari add. ND, om. CLXSWBPZTOHA

⁷ corr. fr. trice- H

63

De clericis qui¹ ab ecclesie officio diebus sollempnibus desunt cp. lxv²
 Si quis in clero constitutus ab ecclesia sua diebus sollempnibus defuerit, id est Natiuitate Domini, Epyphania, Pascha uel Pentecoste³, dum potius singularis⁴ lucri studeant⁵ quam seruitio suo⁶ parere⁷, conuenit ut⁸ triennio⁹ a communione suspendatur. Similiter dyaconus uel presbiter si tres ebdomadas ab ecclesia sua defuerint¹⁰, huic dampnationi succumbant.

C. Agde c 64; H 336b; M 407; +C 7 q 1 c 29

¹ ss A

² lxv CWPZTOHA; lxi L; om. ND; lxiii B; Q reverses rubrics of cc 63-4

³ -oste CRSBZJTOG; -osten LNPHA; -ostes D

⁴ corr. fr. -ares W, fr. singulis H

⁵ -eant LRXWBPZ²TJOGHA; -eat CS; -et ND²; -ent D; custodiant Z

⁶ suo CXDBZTOHA; Dei N

⁷ corr. fr. patere B

⁸ -t ss Z

⁹ corr. fr. trice- H

¹⁰ -erint CLWND²PZ2TOHA; -erit DB; ? Z

64

De leuitis ne sine iussu presbiteri¹ sedeant cap. lxvi²
 Quoniam non³ oportet dyaconem sedere presente presbitero sed⁴ ex iussu⁵ presbiteri sedeat. Similiter autem honorificetur dyaconus a ministris inferioribus et omnibus clericis.

C. Agde c 65; H 336b; M 408

¹ iussu presbiteri CLNDBZTOGHQ; presbiteri iussu A

² lxvi CXSWPZTOHA; lxii L; om. ND?; lxiii B; Q reverses rubrics of cc 63-4

³ ss C

⁴ sed CNDBZTOHA; si G

⁵ iussu CNDB; iussione ZTOGHA

65

De ministris ne¹ in secretarium² ingredientur cp. lxvii³
 Quoniam non oportet insacros⁴ ministros licentiam habere in secretarium quod Greci dyaconicon⁵ appellant ingredi et contingere uasa dominica.

¹ ne CXSNZTOHA; ut LRWDBP

² secretarium CRSNBZTOHA; ne add. L?; sacrarium W

³ De - ing. in mg. Z; lxvii CRXSWPTOHQA; lxiii L; om. ND; lxv B; lxvi Z

⁴ in sacros Q

C. Agde c 66; H 336b; M 408; +D 23 c 30

⁵ diaconon Z

66

De catholicis ne hereticorum conubiis copulentur¹ lxxviii²

Quoniam non oportet cum omnibus hereticis miscere conubia, et uel filios uel filias dare sed [108vb] potius accipere si tamen se profitentur Christianos futuros³ esse et catholicos.

C. Agde c 67; H 336b; M 408; +C 28 q 1 c 16

¹ -etur A; De - cop. in mg. Z

² lxxviii CRXWZTOHA; lxxviii L; om. ND; lxxvi B; ? P

³ Chr. fut. CLWNDPZTOHA; fut. Chr. B

67

De leuitis et¹ clericis ne magi uel incantatores sint² cp. lxxviii³

Quoniam non oportet ministros altaris aut clericos magos et incantatores⁴ esse aut facere que dicuntur phylacteria que sunt magna obligamenta animarum. Hos autem qui talibus utuntur proici ab ecclesia iussimus.

C. Agde c 68; H 336b; M 408

¹ et CLWNDPZTOHA; uel B

² De - sint in mg. Z

³ lxxviii RXSWPZTOHA; lxxv L; om. ND; lxxvii B; ? C

⁴ incantatores CNBZJOGHQA; incantatores T

68¹

De sedicionariis² clericis³ cp. lxx⁴

Sedicionarios nunquam ordinandos clericos, sicut nec usurarios⁵ uel iniuriarum suarum ultores.

C. Agde c 69; H 336b; M 408; D 46 c 8 as C. Carthage IV (cf above 2.18.66)

¹ Whole canon in mg. Z

² sedicionariis CLNBZTOHA; sediciosus N

³ De - cler. in mg. Z

⁴ lxx CRXSWPZTOHA; lxxvi L; om. ND; lxxviii B

⁵ corr. fr. -utarios O

69

De scurris¹ et iocularibus² clericis³ lxxi⁴

Clericum scurrilem⁵ et uerbis turpibus iocularium ab officio retrahendum.

C. Agde c 70; H 336b; M 408

¹ corr. fr. seruis O

² iocularibus CLSGQ; iocularibus RWNBPZJTOHA; iocul' D

³ De - cler. in mg. Z

⁴ lxxi CRXWPZJTOGHQ²; lxxvii L; om. NDA; lxxviii B; lxxi Q

⁵ corr. fr. scurrilem O

A2. XXIX ¹DE CONCILIO AVRELIANENSI²

- i. De homicidis, adulteris et furibus si ad ecclesiam confugerint
- ii. De raptoribus si ad ecclesiam confugerint

¹ title and capitulatio om. NZJTOGHQA; in CLRXSW[DM]BP

² Aurelianens X; De - Aur. om. D; capitula add. S, incipiunt capitula add. B, om. CLRXWDP

- iii. De seruis qui³ ad ecclesiam confugerint
- iiii. De eo qui ab episcopo aliquid repetit, ut pro ipsa conuentione ab ecclesia non priuetur
- v. Si episcopus seruum alterius clericum fecerit
- vi. Si dyaconus uel presbiter crimen capitale commiserint
- vii. De his qui penitentiam uolunt⁴
- viii. Si presbiter aut dyaconus pro reatu aliquo se ab eucharistia suspenderit
- viiii. Si relicta presbiteri aut diaconi alii se coniunxerit⁵
- x. De his que in altario offeruntur
- xi. De his que a fidelibus in parrochitanis ecclesiis offeruntur
- xii. Vt episcopus et pauperes et infirmos tueatur
- xiii. Vt basylice in cuius territorio sunt in eius episcopi maneant potestate
- xiiii. De incestis ut excommunicentur⁶
- xv. Vt abbates in potestate episcoporum sint et de monachis uagis
- xvi. Vt monachi orario uel zonis non utantur⁷
- xvii. Vt monachus sine permissu episcopi uel abbatis cellulam sibi non construat⁸
- xviii. Si episcopus cuiquam terrulas prestiterit excolendas, sine episcopi iudicio iuris ecclesie tenebuntur
- ⁹xviii. Vt ante Pascha quadragesima teneatur [109ra]
- xx. Vt nullus ciuium festiuitates maiores in uilla celebret
- xxi. Vt populus ante completam missam et ante benedictionem¹⁰ egredi non presumat
- xxii. Vt letanie ante Ascensionem Domini celebrentur
- xxiii. De clericis qui ad officium uenire contempnunt
- xxiiii. De familiaritate extranearum feminarum
- xxv. De religiosis secularibus qui diuinationibus attendunt¹¹
- xxvi. Quod episcopus die dominico ab ecclesia deesse non debet

³ qui RXSDBP; si CLW

⁴ uolunt RXDBP; nolunt CW; ? LS

⁵ -erit CLRSDP; -erint XB; -erunt W

⁶ *Whole title om. D*

⁷ L² fos. 101va-101vb *add.* Hec sunt exemplaria eorum que a domino - perturbant indigne [*i.e.* C. Reims 1131]

⁸ construat CLXSWBP²; constituat DM

⁹ *DM omit all remaining titles*

¹⁰ benedictionem CSX; ben. acceptam LRBP; acceptam ben. W

¹¹ attendunt CLRSWP; intendunt B

1

Incipit¹ de concilio Aurelianensi xxx trium episcoporum. De homicidis², adulteris et furibus³ si ad ecclesiam confugerint⁴ cap. i⁵

Id constituimus obseruandum quod ecclesiastici canones decreuerunt et lex Romana constituit, ut ab ecclesie atriis uel domo episcopi eos⁶ abstrahere⁷ omnino non liceat,

¹ Incipit CWDBPZTOHA; *om. N*

² *et add. N; om. CLRXSWDBPZTOHA*

³ *et furibus CWDBZTOA; om. N*

⁴ De - conf. *in mg. ZJ*

⁵ cap. i LRXSBPZTOHQA; *om. CWN; before De D*

⁶ eos CSBPZTOHA; homicidas uel adulteros ND

⁷ *corr. fr. abstinere D*

sed nec alteri⁸ consignari nisi ad euangelia datis sacramentis de morte et de⁹ debilitate et¹⁰ omni penarum genere sint securi. ita ut ei cui reus fuerit criminosus de satisfactione conueniat. Quod si sacramenta sua conuictus fuerit uiolasse reus periurii non solum a¹¹ communione ecclesie uel omnium clericorum, uerum etiam et a¹² catholicorum conuiuio separetur. Quod si is cui reus est noluerit, sibi intentione faciente componi, et ipse reus actus timore de ecclesia¹³ discesserit, ab ecclesie clericis non queratur.

C. Orleans c 1; H 337a; M 409; +C 17 q 4 c 36a (for 36b see below c 3)

⁸ alteri CNDZTOGHQ; altari BP; alterius A

⁹ de CRBPZTOHA; om. ND

¹⁰ de *add. and canc.* Z

¹¹ a CNBJTOQA; ad Z

¹² a CNBJTOH²QA; om. ZH

¹³ actus timore (*corr. fr.* -orte D) de ecclesia CRNDBP; de ecclesia actus timore ZTOGHQA

2

De raptoribus si ad ecclesiam confugerint¹ cp. ii²

De raptoribus autem id custodiendum esse censuimus, ut si ad ecclesiam raptor cum rapta confugerit³, et feminam ipsam uiolentiam pertulisse constiterit, statim liberetur de potestate raptoris et raptor mortis uel penarum impunitate concessa, aut seruiendi conditioni subiectus sit, aut redimendi⁴ se liberam habeat facultatem⁵. Si uero que rapitur patrem habere constiterit et puella raptori consen[109rb]serit⁶, potestati patris excusata reddatur. Et raptor a patre superiori conditionis satisfactione teneatur obnoxius.

C. Orleans c 2; H 337a; M 409; C 36 q 1 c 3

¹ De - conf. *in mg.* J (*not* Z)

² cp. ii *om.* LND

³ raptor (rapor Z) cum rapta conf. CRPZTOHQA; raptor conf. cum rapta ND; cum rapta raptor conf. B

⁴ -di- ss O

⁵ facultatem RXSNDBPZTOGHQA; potestatem CLW

⁶ *corr. fr.* -int O

3

De seruis qui ad ecclesiam confugerint¹ cp. iii²

Seruus qui ad ecclesiam confugerit pro qualibet culpa, si a domino pro admissa³ culpa⁴ sacramentum suscepit⁵. statim ad seruitium domini sui⁶ redire cogatur. Et postea quam dato sacramento domino suo fuerit consignatus. si aliquid pene pro eadem culpa qua⁷ excusatur probatus fuerit pertulisse, pro contemptu⁸ ecclesie et preuaricatione fidei a communione et conuiuio catholicorum extraneus habeatur. Si uero seruus pro culpa sua ab ecclesia defensatus sacramenta domini⁹ clericis exigentibus de impunitate perceperit exire nolentem a domino liceat occupari.

C. Orleans c 3; H 337a-b; M 409; +C 17 q 4 c 36b (cf c 1 above)

¹ De - conf. *in mg.* ZJ

² cp. iii *om.* ND

³ *corr. fr.* am- O

⁴ si a domino pro adm. culpa *in mg.* H

⁵ -eperit CLXSNDZJTOHQA; -epit RBP

⁶ sui CRNDPZTOHA; om. B

⁷ qua CNDBZJTO²G; om. OHQA

⁸ contemptu CNDBZJTO; contentu HQA

⁹ domini CNDBZTOGHQ; dominici A

De eo qui ab episcopo aliquid repetit, ut pro ipsa conuentione ab ecclesia non priuetur¹ cp. iiii²

Si quis ab episcopo³ uel de ecclesia⁴ uel de proprio iure crediderit aliquid repetendum, si nichil conuicii, aut criminationis obiecerit, eum pro sola conuentione a communione⁵ ecclesie non liceat submoueri.

C. Orleans c 4; H 337b; M 409; +C 2 q 7 c 20

---

¹ De - priu. in mg. J (not Z)

² cp. iiii om. N; ut pro ipsa - iiii om. D

³ ecclesia D

⁴ -esia CXSWND; -esie LRBPZTOGHA

⁵ P p.200 ends half way down leaf with communi; P p. 201 begins (in another hand) -nione

5

Si episcopus seruum alterius clericum fecerit¹ cp. v²

Si seruus absente aut³ nesciente domino, episcopo sciente quod seruus sit dyaconus aut presbiter fuerit ordinatus, ipso in clericatus officio permanente episcopus eum domino⁴ duplici satisfactione compenset. Si uero episcopus eum seruum esse nescierit qui testimonium perhibent aut⁵ eum supplicauerint ordinari, simili redibitione⁶ teneantur obnoxii.

C. Orleans c 5; H 337b; M 409; cf ID 6.125 as BD 2.24; D 54 c 19

---

¹ Si - fecerit in mg. J (not Z)

² cp. v om. LND

³ corr. fr. et B

⁴ suo add. N, om. CDBZTOHA

⁵ in mg. C

⁶ corr. fr. -ibitione O

6

Si dyaconus uel presbiter crimen capitale¹ commiserint² cp. vi³

Si dyaconus aut presbiter crimen capitale commiserint⁴ simul et ab⁵ officio et communione pellantur.

C. Orleans c 6; H 337b; M 410; +D 81 c 14a (cf c 8 below)

---

¹ compitale H

² Si - comm. in mg. J (not Z)

³ cp. vi om. ND

⁴ corr. fr. -erit T?

⁵ ab CNDBP; om. ZTOGHA

7

De his qui penitentiam nolunt¹ cp. vii²

De his qui suscepta penitentia religionem sue professionis obliti ad secularia [109va] relabuntur, placuit eos et a communione suspendi et ab omnium catholicorum conuiuuiis separari. Quod si post interdictum cum eis quisque presumpserit manducare et ipse communione priuetur.

C. Orleans c 7; H 337b; M 410; De pen. D 5 c 5

---

¹ nolunt CRSWBP; ? L; uolunt XNDZTOHA

² cp. vii om. ND

8

Si presbiter aut dyaconus pro reatu¹ aliquo se² ab³ eucharistia suspenderit cp. viii⁴

---

¹ suo add. N, om. CLDZTOHA; ? B

Si dyaconus uel presbiter pro reatu suo se ab altaris communione sub penitentis professione submouerint, sic quoque si alii defuerint, et causa certe necessitatis exoritur, poscentem baptismum liceat baptizare.

C. Orleans c 8; H 337b; M 410; ID 6.369, 15.18; +D 81 c 14b (mod., cf c 6 above)

---

² aliquo se *corr. fr.* sue Q

³ ab CRNDBZTOGHQ; sub A

⁴ cp. viii *om.* ND

9

Si relicta presbiteri aut¹ dyaconi alii² se coniunxerit³ cap. viii⁴

Si se⁵ cuicumque mulier duplici coniugio presbiteri uel diaconi relicta coniunxerit, aut castitati⁶ separentur, aut certe si in criminum intentione perstiterint, pari excommunicatione plectentur.

C. Orleans c 9; H 337b; M 410; +D 28 c 11

---

¹ aut CLDBZTOH²QA; uel N; *om.* H

² alii CLNB; alio ZTOHA

³ coniunxerit CLRSWPZJTGHQ²; coniu... D; iunxerint NB; coniunserit O; commiserit QA. Si - con. *in mg.* J (*not* Z)

⁴ viiii CLRBPZTOQA; *om.* ND; viii H

⁵ *ss* A

⁶ *corr. to* castigati B

10¹

De his qui in altario² offeruntur cp. x³

Antiquos canones relegentes priora statuta credimus renouanda, ut de his que in altario oblatione fidei conferuntur medietatem sibi episcopus uendicet, et⁴ medietatem sibi dispensandam secundum gradus⁵ clerus⁶ accipiat, tam de prediis quam de omni commoditate in episcoporum potestate durantibus.

C. Orleans c 10; H 337-8; M 410; C 10 q 1 c 8

---

¹ *after c 11* HQA

² *corr. fr.* altero O

³ cp. x *om.* ND

⁴ medietatem - et *om.* Z, *inserting* et medietatem - uend. *after* accipiat, *with mark of transposition*

⁵ secundum gradus CLRBPZTOHA; pro suo gradu ND

⁶ clerus CLXSND²ZTOHA; clericus RWBP; clericis D

11

De his que¹ a fidelibus in parroechitanis² ecclesiis offeruntur cp. xi³

De his que parroechiis, in terris, uineis, mancipiis⁴ atque peculiis⁵ quicumque fideles obtulerint, antiquorum canonum statuta seruentur, et omnia in episcopi potestate consistant. De his tamen que in altario⁶ accesserint, tercia⁷ fideliter episcopis deferatur.

C. Orleans c 11; H 338a; M 410; C 10 q 1 c 7

---

¹ que CNDBZTOGH; qui A

² -itanis CNDBZTOQA; -ianis H

³ xi C?LRWBPZJTOQA; *om.* ND; viiii H

⁴ panc- D

⁵ peculiis CDBZTOHA; pecuniis N

⁶ al- *ss* H

⁷ pars *add.* B, *om.* CRNDZTOHA

Vt episcopus et¹ pauperes et infirmos tueatur² cp. xii³

Episcopus pauperibus uel infirmis qui debilitate faciente non possunt suis manibus laborare uictum et uestimentum⁴ in quantum possibilitas habuerit largiatur.

C. Orleans c 12; H 338a; M 410; +D 82 c 1

¹ et CLRWDBZTOGH; *om.* NA

² Vt - tueatur *in mg.* J (*not* Z)

³ xii CLRWBPZTOA; *om.* ND; ? J; xi HQ

⁴ *corr. fr.* uestitum A

13

Vt basylice in cuius territorio sunt¹ in eius episcopi maneant potestate² cp. xiii³

Omnes basylice que per diuersa [109vb] loca⁴ constructe sunt uel cotidie construuntur, placuit secundum priorum canonum regulam ut in⁵ eius episcopi⁶ in cuius⁷ territorio posite sunt, potestate⁸ consistant.

C. Orleans c 13; H 338a; M 410; C 16 q 7 c 10

¹ in cuius territorio sunt (est N) CRNDPZTOHA; que per diuersa loca constructe sunt B

² Vt - potestate *in mg.* J (*not* Z)

³ xiii CRXSWBPZJTOA; *om.* LND; xii HQ

⁴ loca CNDB; *om.* ZTOGHA

⁵ in CDBZTOHA; *om.* N

⁶ potestate *add.* DM;

⁷ in cuius CDBZTOHA; *om.* N

⁸ in cuius - potestate *in mg.* M²

14¹*De incestis ut excommunicentur cap. xiiii²*

Ne superstes frater thorum defuncti fratris ascendat. Ne se quisque admiss³ uxoris sorori audeat sociare⁴. Quod si fecerint ecclesiastica districtione feriantur.

C. Orleans c 14; H 338a; M 410

¹ *om.* DM

² xiiii CSXWBPZJTOA; *om.* LN; xiii HQ

³ admiss³ CLRNB; amisse ZJTOHA

⁴ -iare CLRSNBP; -iari ZJTOHA

15

Vt abbates in potestate episcoporum sint, et de monachis uagis xv¹

Abbates pro humilitate² religionis in episcoporum potestate consistant. Et si quid extra regulam fecerint ab episcopis corrigantur. Qui semel³ in anno in loco ubi episcopus elegerit accepta uocatione conueniant. Monachi autem⁴ abbatibus omni obedientia et deuotione subiaceant. Quod si quis per contumaciam extiterit indeuotus ac per loca aliqua uagari aut peculiare aliquid habere presumpserit, omnia que acquisierit ab abbatibus auferantur, secundum regulam monasterio profuturam. Ipsi autem qui fuerant peruagati ubi inuenti fuerint cum auxilio episcopi tanquam fugaces sub custodia reuocentur. Et reum se ille abbas⁵ futurum esse cognoscat⁶, qui in

¹ xv CRXWBPZJTOA; et de - xv *om.* LND?; x H; xiiii Q

² -li- *ss* H

³ semel CNBZTOGH; simul A

⁴ ab *add.* N, autem ab *add. and canc.* D, *om.* CLBZTOHA

⁵ abbas CNDB; abba ZTOGHA

⁶ *add. in mg.* B

huiusmodi personis non regulari⁷ animaduersione distrikerit, uel qui monachum susceperit alienum.

C. Orleans c 15; H 338a; M 410-1; +C 18 q 2 c 16

⁷ ac add. and canc. Z

16

Vt monachi orario uel zonas non utantur¹ cp. xvi²

Monacho orarium uel zonas in monasterio³ habere⁴ non liceat. Et si postea uxori fuerit sociatus, tante preuaricationis reus nunquam ecclesiastici gradus sortiatur⁵ officium.

C. Orleans cc 16-17; H 338a; M 411; +C 27 q 1 c 32

¹ Si monachus uxorem duxerit add. Z(mg.)TOGHQA, om. CRWNBP

² cp. xvi om. LND

³ uel zonas in mon. CLXSWND; in mon. uel zonas RBPZTOHQA

⁴ ha- ss O

⁵ gradus (ss B) sortiatur CRSNDBP; gradus sortiantur ZTOGHA

17

Vt monachus sine permissu¹ episcopi uel abbatis cellulam sibi non construat² cp. xvii³

Nullus monachus congregationem⁴ monasterii derelicta⁵ ambitionis et uanitatis impulsu cellulam construere sine episcopi permissione uel abbatis sui uoluntate presumat. [110ra]

C. Orleans c 18; H 338b; M 411; +C 18 q 2 c 14

¹ perm- CNBZJTHA; prom- O

² constituat D

³ sibi - xvii om. N; cp. xvii om. D; xviii (later corr. ?) Z

⁴ -ionem CLXWN; -ione RSDBPZTOGHA

⁵ derelicta CLXSWNPZJTOHQA; delicta R; relicta D; dimissa B

18

Si episcopus cuiquam terrulas prestiterit excolendas, sine episcopi iudicio iuris ecclesie tenebuntur cp. xviii¹

Si episcopus humanitatis² intuitu mancipiola, uineolas uel terrulas clericis aut monachis uel quibuslibet prestiterit excolendas uel pro tempore tenendas, etiam si longa transisse annorum spacia comprobentur, nullum ecclesia preiudicium patiatur nec secularis legis prescriptio que ecclesie aliquid impediatur apponatur.

C. Orleans c 19; H 338b; M 411; C 16 q 3 c 12

¹ iuris - xviii (cp. xviii om. LD) CLDBZTOA; iura ec' N

² causa uel add. B, om. CRNPZTOHA

19¹

Vt ante pascha quadragesima teneatur² cp. xix³

Id⁴ sacerdotibus omnibus decretum est⁵ ut ante Pasche sollempnitatem non quinquagesima sed⁶ quadragesima teneatur⁷.

¹ om. DM

² corr. fr. -antur O

³ ten. - xix CLRBZTOA; celebretur N

⁴ Id CLRWNPZJ(erasure follows)TGHQ; In B; [ ]d O; Ad A

⁵ dec. est CLNB; est dec. ZTOGHA

⁶ sed CNBZTOGH; om. A

⁷ corr. fr. -antur O

C. Orleans c 20; H 338b; M 411; De cons. D 3 c 6

20¹

Vt nullus ciuium festiuitates maiores in uilla celebret cp. xx²

Vt nulli³ ciuium Pasche, Natalis Domini⁴ uel quadragesime⁵ sollempnitatem in uilla liceat celebrare, nisi quem infirmitas probabitur tenuisse.

C. Orleans c 21; H 338b; M 411; De cons. D 3 c 5

---

¹ om. DM

² cp. xx om. LN

³ nulli CLRXNBZJTOQ²A; nullus SHQ

⁴ Domini CLRSWNB; om. ZTOGHQA

⁵ quadragesime CLSWNBQ; quinquagesime ZJTOGHA(*corr. fr.* -gegesime)

21¹

Vt populus ante completam missam et ante benedictionem acceptam egredi non presumat. cp. xxi²

Cum ad celebrandas missas in Dei nomine conuenitur populus non ante discedat³ quam misse sollempnitas compleatur. Et ubi⁴ episcopus non⁵ fuerit, benedictionem accipiat sacerdotis.

C. Orleans c 22; H 338b; M 412; De cons. D 1 c 65

---

¹ om. DM

² acceptam - cp. xxi (cp. xxi om. L) CLWBZTOHA; non exeat N

³ discedat CRNPZTOHA; descendat B

⁴ ss Z

⁵ non CWNBPB; om. ZTOGQA; de Q²

22¹

Vt letanie ante Ascensionem Domini celebrentur cp. xxii²

Rogationes³, id est letanias, ante Ascensionem Domini placuit celebrari, ita ut premissum triduanum ieiunium in Dominice Ascensionis sollempnitate soluatur⁴. Per quod triduum serui et ancille ab opere relaxentur⁵, quo magis plebs uniuersa conueniat. Quo triduo omnes abstineant et quadragesimalibus cibis utantur.

C. Orleans c 23; H 338b; M 412; ID 4.11; De cons. D 3 c 3

---

¹ om. DM

² cp. xxii om. LN

³ Rog- CNBZTOQA; Cog- H

⁴ soll. solu. CNBZTOQA; solu. soll. H

⁵ -entur CNBGZTOQA; -antur H

23¹

De clericis qui ad officium uenire contempnunt cp. xxiii²

Clerici uero qui³ ad opus sanctum adesse contempserint, secundum arbitrium episcopi ecclesiasticam suscipiant disciplinam.

C. Orleans c 24; H 338b; M 412; +D 91 c 5

---

¹ om. DM

² cp. xxiii om. LN

³ ss C

24¹

De familiaritate extraneorum feminarum cp. xxiiii²

---

¹ om. DM

De familiaritate extraneorum mulierum tam episcopi quam presbiteri uel [110rb] dyaconi preteritorum canonum statuta custodiant.

C. Orleans c 25; H 338b; M 412

---

² cp. xxiii om. LN

25¹

De religiosis secularibus qui diuinationibus attendunt² cp. xxv³

Si quis clericus, monachus uel secularis diuinatione⁴ uel auguria crediderit obseruanda, uel sortes quas mentiuntur esse sanctorum quibuscumque putauerint intimandas, cum his qui eis crediderint⁵ ab ecclesie communionem pellantur.

C. Orleans c 26; H 338b; M 412; +C 26 q 5 c 9

---

¹ om. DM

² att- CLBZTOHA; int- N

³ cp. xxv om. N

⁴ -ione CLXN; -ionem RWBPZTOHA; -iones S

⁵ corr. fr. -rit O

26

Quod episcopus die dominico ab ecclesia deesse non debet¹ cp. xxvi²

Episcopus si in infirmitate³ non fuerit impeditus ecclesie cui proximus fuerit die dominico deesse non debet.

C. Orleans c 27; H 338b; M 412; De cons. D 3 c 4

---

¹ -et repeated H

² cp. xxvi om. N; Quod - xxvi om. D

³ in- ss A

A2. XXX ¹DE CONCILIO ELIBERTANO

- i. Si domina per zelum ancillam occiderit
- ii. Si quis per maleficium hominem interfecerit
- iii. De feminis que adulteros maritos relinquunt et aliis nubunt
- iiii. De mulieribus que lenocinium fecerint
- v. De uirginibus Deo sacratis si adulterauerint
- vi. De sacerdotibus et ministris si mechauerint
- vii. De his qui in peregre baptizantur, ut ad clerum non² ueniant³
- viii. Ne femine in cimiteriis peruigilent
- viiii. De baptizandis ut nichil accipiant clerici⁴
- x. De his qui in ecclesia libellos famosos ponunt⁵
- xi. De parentibus qui fidem sponsaliorum frangunt
- xii. De stupratoribus puerorum⁶
- xiii. De uiduis mechis si eundem postea maritum habuerint
- xiiii. De falsis testibus
- xv. De his qui tabula ludunt

---

¹ title and capitulatio om. NZJTOGHQA, in CLRXSW[DM]BP. Capitula add S

² ss B

³ Whole title omitted DM

⁴ Whole title omitted DM

⁵ Whole title omitted DM

⁶ Whole title omitted (? erased D) DM

xvi. De libertis⁷

---

⁷ Whole title omitted DM

Hucusque Gallicana concilia¹

1

Incipit de concilio Elibertano². Si domina per zelum ancillam occiderit³ cp. v⁴

Si qua femina furore zeli accensa flagellis uerberauerit ancillam suam ita ut intra tertium diem animam cum cruciatu emittat⁵, eo quod incertum sit⁶ uoluntate an⁷ casu occiderit, si uoluntate post septem annos, si casu post quinque annorum tempora acta legitima penitentia ad communionem placuit admitti. Quod si⁸ infra [110va]tempora constituta fuerit infirmata accipiat communionem.

C. Elvira c 5; H 340a; M 415; ID 10.22; +D 50 c 43

---

¹ Hucusque - conc. om. P

² Elibert- CXSWNDM; Eliberit- LRBPZJTOHQA

³ Si - occ. in mg. JZ; -erit CNDBZJTOGHQ; -it A

⁴ v CRX²SWZJTOHA; om. LNDMP; i B

⁵ emittat CLRSNDB²P; amittat B; effundat ZJTOHA

⁶ si add. B, om. CRNDPZTOHA

⁷ an CNMBPJ(*preceded by erasure*)TOHQA; ac Z

⁸ ss O

2

Si quis per¹ maleficium hominem interfecerit cp. vi²

Si quis uero maleficio interficiat alterum³, eo quod sine idolatria perficere scelus non potuit nec in⁴ finem impertiendam illi esse⁵ communionem.

C. Elvira c 6; H 340a; M 415; ID 11.12

---

¹ per CLNDBZTOH; om. A

² vi CRSPZTOHA; om. LND; ii B

³ alterum CNBJTOHQA; alterium Z

⁴ ss C

⁵ illi esse CRS²NDB; esse illi ZTOHQA

3

De feminis que adulteros¹ maritos relinquunt et aliis² nubunt cp. vii³

Item fidelis⁴ femina que adulterum maritum reliquerit fidelem, et alterum ducit prohibeatur ne ducat. Si autem duxerit, non prius accipiat communionem quam is quem reliquit de seculo exierit, nisi forte necessitas infirmitatis dare compulerit.

C. Elvira c 9; H 340b; M 415; BD 9.63; ID 8.199; C 32 q 7 c 8

---

¹ -eros CDBZTOA; -eris N

² aliis CNDBZTOHQ; alii A

³ vii CSWHQ; om. LXNDA; viiii RPTZJO; iii B

⁴ corr. fr. fidelissima Z, fr. fed- O

4

De mulieribus que lenocinium¹ fecerint cp. xii²

Mater³ uel parens uel quelibet fidelis si⁴ lenocinium exercuerit⁵, eo quod alienum uendiderit corpus⁶ uel potius suum, placuit eam nec⁷ in fine accipere communionem.

---

¹ lenocinium CRNDBZTOHQ; latrocinium A

² xii CRX²SWPT²ZJOHQA; om. LXND; iiiii B; xxii T

C. Elvira c 12; H 340b; M 415; cf ID 8.306

³ Mater CRXSNDPJTQQA; Pater LWZM

⁴ si CRWNDPZJTOHQ; que B; se A

⁵ excreuerit C(after lacuna)LRSWNDPZTJOQA; excreuint X; fecerit B; excreuerit H

⁶ uend. corp. CRNDPZTOHA; corp. uend. B

⁷ nec CRNDBZTOH; ne A

5

De uirginibus Deo sacratis si adulterauerint cp. xiii¹

Virgines que se Deo dicauerunt² si pactum perdiderint uirginitatis atque idem libidini seruerint non intelligentes quod amiserint, placuit nec³ in fine dandam eis esse communionem. Quod si semet persuaserint quod infirmitate corporis⁴ lapse fuerint, etiam tempore uite sue huiusmodi femine egerint penitentiam et abstinerint se a coitu, eo quod lapse potius uideantur, placuit eas in finem communionem accipere debere.

C. Elvira c 13; H 340b; M 415; C 27 q 1 c 25

¹ xiii CRXWPZTOHA; om. LND; v B

² corr. fr. -erint T

³ nec CLRSNPZJTOHQ; ne BA

⁴ corr. fr. -ori B

6

De sacerdotibus et ministris si¹ mechauerint cp. xviii²

Episcopi, presbiteri, dyacones si in³ ministerio positi detecti⁴ fuerint quod sint mechati, placuit et propter scandalum et propter infandum crimen nec in finem eos communionem⁵ accipere debere.

C. Elvira c 18; H 340b; M 416

¹ ss C

² xviii CRXWPZTOHA; om. LND; vi B

³ in CLRWNBZJTOQ; om. HA

⁴ detecti CRNZTOHA; deiecti BP

⁵ communionem CNBPTOQA; communionem Z; communicationem H

7¹

De his qui in² peregre baptizantur ut ad clerum non ueniant³ cp. xviii⁴

Omnes qui in⁵ peregre fuerint [110vb] baptizati, eo⁶ quod eorum minime sit cognita uita, placuit ad clerum non esse promouendos in alienis prouinciis.

C. Elvira c 24; H 341a; M 416; ID 6.352; +D 98 c 4

¹ om. DM

² in LRSWNBZJTOHQA²; om. CXPA

³ De - uen. in mg. Z

⁴ xviii CRXWPZJTOHQ; om. LN; vii B; xiiii A

⁵ in CLRWBZTOHQA; om. N

⁶ ss Z

8

Ne femine in cimiteriis peruigilent¹ cp. xxv²

Placuit prohiberi ne femine in cimiterio peruigilent, eo quod sepe sub obtentu orationis latentur scelera committant³.

¹ Ne - peru. in mg. Z

² xxv CRXWPJTQQA; om. LND; viii B; xx Z; xxv H

³ committant CNBZTOHQ; commutant A

C. Elvira c 35; H 341b; M 417

9¹

De baptizandis ut nichil accipiant clerici xlviii²

Emendari placuit ut hii qui baptizantur ut fieri solebat nummos in concam non mittant, ne sacerdos quod gratis accepit precio distrahere uideatur³. Neque pedes eorum lauandi sunt a sacerdotibus uel clericis.

C. Elvira c 48; H 342a; M 418 c 47; C 1 q 1 c 104

¹ om. DM

² xlviii RXPZTOHQA; om. LN; xlviii W; ix B; ? C

³ dist. uid. CNBJTOHQA; uid. dist. Z

10¹

De his qui in ecclesia libellos famosos ponunt cp. lii²

Hii³ qui inuenti fuerint libellos famosos in ecclesia ponere anathematizentur.

C. Elvira c 52; H 342a; M 418 c 51; +C 5 q 1 c 3

¹ om. DM

² lii CRXWPZTOHQA; om. LN; x B

³ Hii CNBJTOHQA; Si Z

11

De parentibus qui fidem sponsaliorum¹ frangunt cp. liiii²

Si qui parentes fidem fregerint sponsaliorum triennii tempore abstineant se a communione. Si tamen idem sponsus uel sponsa in graui crimine fuerint deprehensi, excusati erunt parentes. Si uero in eodem fuerint uicio³ et polluerunt⁴ se consentiendo, superior sententia seruetur.

C. Elvira c 54; H 342a; M 418 c53; ID 8.46 to erunt parentes; C 31 q 3 c 1

¹ sponsaliorum (*one r expuncted*) O

² liiii CRXSPZTOHQA; om. LND; liii W; xi B

³ ss O

⁴ -erunt CLRNJTOHA; -erint SWDBPZ

12¹

De stupratoribus puerorum² cp. lxxi³

Stupratoribus puerorum nec in finem⁴ dandam esse communionem.

C. Elvira c 71; H 343a; M 420 c 70; ID 9.109

¹ om. DM

² De - puer. in mg. A

³ lxxi CRXPZJTOHQ; om. LNA; lxxii W; xii B

⁴ finem CLRBZTOHA; fine N

13

De uiduis mechis si eundem postea maritum¹ acceperint² cp. lxxii³

Si qua⁴ uidua fuerit mechata, et eundem postea habuerit maritum, post quinquennii tempus acta legitima penitentia, placuit eam ad communionem reconciliari. Si alium

¹ mar. postea *marked for reversal* Z

² maritum acceperint CLRXWN; maritum habuerint D; acceperint maritum B; maritum duxerint PZ²JTOHQA

³ lxxii CRXPZTOHA; om. LND; lxxiii W; xiii B

⁴ mulier *add.* HQA, om. CRSNDBZJTO

duxerit, relicto illo, nec in fine dandam ei⁵ esse communionem. Vel si fuerit ille fidelis⁶ quem accepit communionem non⁷ accipiat, nisi post⁸ decem annos acta legitima penitentia nisi infirmitas coegerit uelocius dare communionem.

C. Elvira c 72; H 343a; M 420 c 71; +C 31 q 1 c 7 to reconciliari

⁵ ss Z

⁶ fideliter L; fidel' W; ss O

⁷ ss C

⁸ post CNBZTOHQ; prius A

14

De¹ falsis testibus cp. lxxiii²

Falsus testis prout crimen est abstinebitur [111ra] si tamen non fuerit mortis quod obiecit et probauerit quod diu tacuit biennii tempore abstinebitur. Si autem non probauerit conuentu clericorum placuit per quinquennium abstineri.

C. Elvira c 74; H 343a; M 420 c 73

¹ De CLNDBZTHQ; om. OA

² lxxiii CRSWPZJTOA; om. LND; lxxiii XHQ; xiii B

15

De his qui tabula¹ ludunt cp. lxxviii²

Si quis fidelis alea, id est tabula, luserit placuit eum abstineri. Et si emendatus cessauerit, post³ annum poterit communioni reconciliari.

C. Elvira c 79; H 343b; M 402 c 78

¹ -ula CNBJTOHQA; -ulis Z

² lxxviii CRXSPZJTOHA; om. LD; lxxviii WQ; lxxv N; xv B

³ post CRNPZTOHA; per B

16¹

De libertis cp. lxxx²

Prohibendum³ ut⁴ liberti quorum patroni in seculo⁵ fuerint ad clerum non promoueantur⁶.

C. Elvira c 80; H 343b; M 420 c 79; +D 54 c 24

¹ om. DM, in mg. A

² lxxx CLRXSWZJTOH; vi N; xvi B; om. QA; whole text follows as rubric, without a break Z; De - lxxx om. P

³ est add. RHA, om. CLR²XSNBTZJOQ

⁴ ut CR²XSNBZJTOA; uel LR

⁵ seculo CRNBZJOHQ; seculum TA

⁶ promoueantur CLRXSWNB; prohibeantur TZJOHQ; adhibeantur A

A2. XXXI ¹DE² CONCILIO TERRACONENSI³

- i. Vt clericis emendi uilius et uendendi carius non permittatur licentia
- ii. Vt clerici si solidum prestiterint sine usura recipiant⁴
- iii. Vt nullus episcopus uel quis infra positus die dominica⁵ causas iudicare presumat

¹ title and capitulatio om. NZJTOHQA; in CLRXSW[DM]BP

² De CLRSWB; om. X; Ex DP

³ Heading struck through C; capitula incip' add. B

⁴ Whole title omitted DM

- iiii. Vt qui in metropolitana ciuitate episcopus non ordinetur post duos menses se metropolitano presentet
- v. De episcopis a metropolitano ad synodum uocatis
- vi. Quam partem episcopi accipere debeant dyocesim uisitantes
- vii. Vt nullus episcopus pro iudiciis munera accipiat
- viii. Vt monachus clericatus officium non faciat nec negotiator existat⁶
- viiii. Vt si episcopus intestatus obierit inuentarium de rebus eius clerici faciant et nullus exinde aliquid auferat

⁵ -ica CLRWDP; -ico B

⁶ Whole title omitted DM

1

Incipit¹ de concilio Terraconensi. Vt clericis emendi uilius et² uendendi carius non permittatur licentia³ cp. ii⁴

Canonum⁵ statutis firmatum est⁶ ut quicumque in clero esse uoluerit emendi uilius uel uendendi carius studio non utatur⁷. Certe si uoluerit exercere cohibeatur a clero. C. Tarragona c 2; H 344a; M 421; ID 13.13 fr. quicumque; C 14 q 4 c 3

¹ Incipit CLRXSWBPZTOQA; om. NDM

² et CLSNDB; uel MZJTOHQQA

³ Vt - licentia in mg. Z

⁴ ii CRSWPZJT; i LNBOHQQA; om. XD

⁵ corr. fr. -ononum O

⁶ firmatum est CRNPZTOHA; firmamus after corr. from ? B

⁷ utatur C?LRSNDBP; utantur ZJTOHA

2¹

Vt clerici si solidum prestiterint sine² usura recipiant³ cp. iii⁴

Si quis clericus in necessitate solidum prestiterit, hoc de uino uel frumento accipiat quod mercandi causa tempore statuto decretum fuerit uenundare. Ceterum si speciem non habuerit necessariam ipsum quod dedit [111rb] sine ullo augmento recipi⁵. C. Tarrag. c 3; H 344a; M 421; ID 6.369, 13.14; IP 3.159; +C 14 q 4 c 5

¹ om. DM

² L. obscurely corr.

³ Vt - recipiant in mg. Z

⁴ iii CRXSWPZTOHA; om. L; ii NB?

⁵ recipi CRSPZTOHA; recipiat XNB

3

Vt nullus episcopus uel quis infra positus die dominica¹ causas iudicare presumat² cp. iiii³

Vt nullus episcoporum aut presbiterorum uel clericorum die dominico propositum cuiuscumque cause negocium audeant uendicare⁴, nisi hoc tantum, ut Deo statuta sollempnia peragant. Ceteris uero diebus cohibentibus personis illa que iusta sunt habeant licentiam iudicandi excepto criminali negotio⁵.

¹ -ica CLRWNDBP; -ico ZTOHA

² Vt - presumat in mg. Z

³ iiii CRSPZTOHA; om. LD; iii XWNB

⁴ uendicare LRXSWNDBPZTOHA; iudicare C(after corr.)L²

⁵ criminali negotio CLRSNDBP; criminalia negotia ZTOHA

C. Tarrag. c 4; H 344a; M 422; C 15 q 4 c 1

4

Vt qui in¹ metropolitana ciuitate² episcopus non ordinatur post duos menses se metropolitanano presentet cap. v³

Si quis in⁴ metropolitana ciuitate episcopus non fuerit ordinatus postea quam suscepta benedictione per⁵ metropolitani litteras honorem fuerit episcopi adeptus id obtimum esse decreuimus ut postmodum statuto tempore, id est impletis duobus mensibus se metropolitani sui presentet aspectibus, ut ab illo monitis ecclesiasticis instructus plenius quid⁶ obseruare debeat recognoscat. Quod si forte hec implere neglexerit, in synodo increpatus a fratribus corrigatur. Et si forte infirmitate aliqua ne hoc impleat fuerit impeditus hoc suis litteris metropolitanano⁷ indicare procuret.

C. Tarrag. c 5; H 344a; M 422; +D 65 c 8

¹ qui in CLRSNDB; quis in X; qui ZJTOHQ; om. A

² cui- N

³ v CRWPZJTOHQA (TO have v after rubric here, not, as formerly, in mg); om. LD; iiii NB

⁴ in CRNBZJTHA; om. O

⁵ per CRWNZPTOHA; om. B

⁶ quid CLRWDZTOHA; quod NBP

⁷ suis litteris metropolitanano over erasure and pt. in mg. C

5

De episcopis a metropolitanano ad synodum uocatis¹ cp. vi²

Si quis episcoporum commonitus a³ metropolitanano ad synodum nulla graui⁴ intercedente⁵ necessitate corporali⁶ uenire contempserit, sicut statuta patrum sanxerunt usque ad futurum concilium cunctorum episcoporum caritatis communione priuetur.

C. Tarrag. c 6; H 344a; M 422; +D 18 c 14

¹ De - uoc. in mg. Z

² vi CRWPZTOHA; om. LD; v NB

³ a CRDBZTOHA; om. N

⁴ corr. fr. grauitate Z

⁵ intcedente A

⁶ ss O

6

Quam partem episcopi accipere debeant dyocesim uisitantes¹ viii²

Multorum causa experientia magistrante repperimus nonnullas dyocesianas esse ecclesias destitutas. Ob quam rem hac constitutione decreuimus ut antique [111va] consuetudinis ordo seruetur et annuis uicibus ab episcopo dyoceses uisitentur. Et si qua forte basylica reperta fuerit destituta ordinationi ipsius reparare precipiatur. Quia tercia³ ex omnibus antiqua traditione ut accipiatur⁴ ab episcopis nouimus statutum.

C. Tarrag. c 8; H 344b; M 423; ID 3.38 as BD 3.33; cf C 10 q 1 c 10b mod.

¹ Quam - uisit. in mg. Z

² viii CRXWPZTOHA; om. LD; vi NB

³ om. with lacuna S; oblata add. ND, om. CLRXSWBPZTOHA

⁴ -iatur CLRXSWBPZTOHA; -iantur ND

7

Vt nullus episcopus pro iudiciis munera accipiat¹ cp. x²

Obseruandum quoque decreuimus ne quis sacerdotum uel clericorum more secularium iudicum audeat accipere pro impensis patrociniis munera nisi forte in ecclesia oblata gratuita que non fauore muneris uideantur accepta sed collatione³ deuotionis illata. Quod si quesita probatur accipere ueluti exactor⁴ fenoris⁵ aut usurarum possessor secundum statuta⁶ patrum se nouerit degradandum.

C. Tarrag. c 10; H 344b; M 423; C 15 q 2 c 1

¹ Vt - accipiat *in mg.* Z

² x CRXWPZTOHA; *om.* LD; vii NB

³ -i- *ss* C

⁴ exactor RXSWNDBPZJTOH; exactor CLA

⁵ funeris Z

⁶ statuta CRWNDBZJTO²QA; stututa O; constituta H

8¹*Vt monachus clericatus officium non faciat nec negociator existat² cp. xi³*

Monachi a monasterio foras egredientes ne aliquod ministerium ecclesiasticum presumant agere prohibemus, nisi forte cum abbatis imperio. Similiter ut nullus eorum, id est monachorum forensis⁴ negocii susceptor uel executor⁵ existat, nisi id quod monasterii exposcit utilitas, abbate sibi nichilominus imperante canonum ante omnia Gallicanorum de his constitutione seruata.

C. Tarrag. c 11; H 344b; M 423-4; +C 16 q 1 c 35 ends at imperante

¹ *om.* DM

² Vt -existat *in mg.* Z

³ xi CRXWPZTOHA; *om.* LN; viii B

⁴ forensis CNBZJTOH; foriensis A

⁵ executor CNBZJTO²HQ²; excitor O; exercutor Q; exercitor A

9

Vt si episcopus intestatus¹ obierit inuentarium² de rebus eius clerici³ faciant et nullus exinde aliquid auferat⁴ cp. xii⁵

Si ubi⁶ defunctus⁷ fuerit episcopus intestatus, post diffinitionem⁸ eius a presbiteris et diaconibus de rebus ipsius breuis fideliter conscribatur a minimo usque ad maximum, id est de utensilibus⁹ uel omni suppellectili¹⁰ ita tamen ut si quis exinde uel presumpsisse aliquid uel occulte fuerit tulisse conuictus secundum furti tenorem restituat uniuersa.

C. Tarrag. c 12; H 344b; M 424; C 12 q 5 c 6

¹ intestatus CLNBZJTO²H; intestaturus OA; detestatus Q

² inuentarium CLRWBZJTOHQ; inuentarum N; breue A

³ de rebus eius clerici CLRWDBTOHA; cartam N

⁴ et nullus - auferat *om.* D; Vt - auferat *in mg.* Z

⁵ xii CRXPZJTOHA; *om.* LND; xxi W; ix B

⁶ Si ubi CRDMBZTOHA; Sicubi N

⁷ *corr. fr.* -uct- B

⁸ *corr. fr.* diffint- N; *corr. fr.* difi- B

⁹ *corr. fr.* -sibilibus O

¹⁰ -el- *ss* O

A2. XXXII ¹DE CONCILIO GERUNDENSI² [111va]

- i. Vt unaqueque prouincia in officio³ ecclesie unum ordinem teneat
- ii. Vt unius diei infans si in discrimine est baptizetur
- iii. Vt cuncti⁴ ab episcopo usque⁵ ad subdyaconum non sine testimonio uiuant
- iiii. De his qui publice penitentiam non accipiunt sed tantum uiaticum ut in clero promoueantur
- v. Quibus horis oratio dominica dicatur

¹ title and capitulatio om. NZJTOHQA, in CLRXSWMDBP(beginning Incipit)

² capitula add. B; om. CLRSWDP

³ o- ss D

⁴ cuncti LRXSWMDBP; coniuncti C

⁵ ss W

1

Incipit¹ de concilio Gerundensi². Vt unaqueque prouincia in officio ecclesie³ unum ordinem teneat⁴ cp. i⁵

Vt⁶ institutio missarum sicut in metropolitana ecclesia agitur ita⁷ in Dei nomine in omnibus prouinciis tam ipsius misse ordo quam psallendi uel ministrandi consuetudo seruetur.

C. Ger. c 1; H 345a; M 423; ID 3.68 as BD 3.66; De cons. D 2 c 31 as here

¹ Incipit CRXSWMDBZJTOHA; om. LN

² Inc. - Ger. om. DP

³ off. ecc. CNBZJTOA; ecc. off. HQ

⁴ Vt - teneat in mg. Z

⁵ cp. i om. LNDP

⁶ Vt LRXSWMDBZJTOHQ; [ ] t C; Et ZA

⁷ ut add. B, om. CRWNPZTOHA

2

Vt¹ unius diei infans si in discrimine est baptizetur² cp. v³

De paruulis qui materno utero editi sunt placuit constitui⁴ ut si infirmi ut assolent fuerint et lac maternum non appetunt etiam eadem die qua nati sunt si oblati fuerint baptizentur.

C. Ger. c 5; H 345a; M 424

¹ Vt CWNBZTOHQ; om. A

² Vt - bapt. in mg. Z

³ v CRXSWMDBZTOHA; om. LND; ii B

⁴ constitui CNBZTO²HQ; constituit O?A

3

Vt coniuncti¹ ab episcopo usque ad subdyaconum² non sine testimonio uiuant³ cp. vi⁴

De conuersatione⁵ id statui placuit, ut a pontifice usque ad subdiaconum⁶ si quis ex iunctis fuerit⁷ ordinatus ut semper testimonio alterius fratris utatur, cuius testimonio uita eius debeat clarior⁸ apparere.

¹ coniuncti CRXNB¹PZJTOH; cuncti L?SWDB²; conuicti BQA

² -co- ss B

³ Vt - uiuant in mg. Z

⁴ vi CRXSWMDBZTOHA; om. LND; iii B

⁵ conuersatione CR²XSNBZJ²TOHA; conuersione RJ, conuersio Q

⁶ post suscepti honoris officium add. ZTOHA, om. CNBP

⁷ iunctis fuerit CLRXWND; cunctis fuerit S; coniunctis fuerit BZJTOHQ; cunctis fuerunt P; coniunctis A

⁸ deb. clar. CRNZPTOHA; clar. deb. B

C. Ger. c 6; H 345a-b; M 424-5 is quite distinct

4

*De his qui publice penitentiam non accipiunt sed tantum uiaticum ut in clero
promoueantur¹ cp. ix²*

Is uero qui ex egritudinis languore depressus penitentiae benedictionem quam
uiaticum dicimus per communionem acceperit postmodum reconualescens caput
penitentiae in ecclesia publice³ non subdiderit. Si prohibitis uiciis non detinetur
obnoxius admittatur ad clerum⁴.

C. Ger. c 9; H 345b; M 425-6 c 8; D 50 c 57

¹ corr. fr. prim- O; De - prom. in mg. Z

² ix CLRXSWPZTOHA; om. ND; iiii B

³ ss B

⁴ adm. ad clerum CNZTOHA; ad clerum adm. B; admittat ad clerum P

5

Quibus horis oratio dominica dicatur¹ cp. x²

Id semper placuit obseruari ut omnibus diebus post matutinos³ et uesperos⁴ oratio
dominica a sacerdote proferatur. [112ra]

C. Ger. c 10; H 345b; M 426 c 9; De cons. D 5 c 14

¹ Quibus - dicatur in mg. Z

² x CLRXWPZJTO; om. SNDHA; v B

³ -inos CNDBZJTOA; -inas HQ

⁴ -eros CLRXNDB; -eras SZJTOHA

A2. XXXIII DE CONCILIO CESARAVGVSTANO¹

- ²i. Vt diebus dominicis nullus ieiunet nec diebus quadragesime ab
ecclesia desit
- ii. Vt doctoris sibi nomen quis non imponat cui concessum non est

¹ De - Ces. LRSBP (capitula add. S, incipiunt capitula add. B); om. CWNDZJTOHQ

² capitulatio om. NDZJTOHQ; in CLRXSWBP

1

*Incipit¹ de concilio Cesaraugustano. Vt diebus dominicis nullus ieiunet nec diebus
quadragesime ab ecclesia desit² cp. ii³*

Ne quis ieiunet die dominica⁴ causa temporis aut persuasionis⁵ nec
quadragesimarum diebus ab ecclesiis fideles desint⁶, nec habitent⁷ in cubiculorum
latibulis⁸ ac montium qui in⁹ suspicionibus perseuerent¹⁰, sed exemplum et preceptum

¹ Incipit CLRWBZJTOHA; om. N

² Vt - desit om. D; in mg. Z

³ ii CLRX²WZJTOQA; om. XND; i BH; ? P

⁴ -ica CRNPZTOHA; -ico B

⁵ aut subreptionis add. ZTOHA, om. CRSNBP

⁶ de- ss Z

⁷ corr. fr. -are D

⁸ cub. lat. CNDBP; lat. cub. ZTOHA

⁹ in CRNPZTOHA; om. B

¹⁰ -erent CLXND; -erant RSWBPZTOHA

custodiant sacerdotum¹¹ et ad alienas uillas agendorum conuentuum causa non conueniant. Ab uniuersis episcopis dictum est, Anathema sit¹² qui hoc commiserit. C. Saragossa c 2; H 346a; M 425 c 3; De cons. D 3 c 15

¹¹ cust. sac. CRWNPZTOHA; sac. cust. B

¹² ss B

2

Vt doctoris sibi nomen quis¹ non imponat cui concessum non est² cp. vii³

Ne quis doctoris sibi nomen imponat preter⁴ has personas quibus concessum est secundum quod scriptum est. Ab uniuersis episcopis dictum est. Placet.

C. Saragossa c 7; H 346b; M 426

¹ sibi add. P

² Vt - est om. D; in mg. Z

³ vii CLRZTOHQA; om. WN; ii B

⁴ preter C²LRWD²BPZTOHA; om. CXSND

A2. XXXIV ¹DE CONCILIO HELERDENSE²

- i. De his qui altario ministrant ut a sanguine hominis se abstineant
- ii. De his qui abortiuum faciunt uel natos suos extinguunt
- iii. De monachis ut clerici ordinentur cum uoluntate abbatis et ut que monasterio offeruntur non auferantur et de basylicis quas laici fecerint
- iiii. De incestis ut quamdiu in scelere sunt inter catecuminos habeantur
- v. De his qui altario seruiunt si subito in carnis fragilitatem inciderint
- vi. De his qui sacramento se obligant ne ad pacem redeant
- vii. Si clericus seruum uel discipulum suum de ecclesia traxerit ut penitentiam agat
- viii. De his qui iubente episcopo pro quacumque culpa ab ecclesia exire contempnunt
- ³viiii. De clericis qui in mutuam cedem prorumpunt
- ⁴x. Vt clerici cum extraneis mulieribus non habitent
- ⁵xi. Si sacerdos moritur quid de rebus ecclesie obseruetur

¹ title and capitulatio om. ZJTOHQA, in CLRXSWNDMBP

² incipiunt capitula add. B, om. CLRXSWDP

³ Whole title om. L

⁴ Whole title om. N

⁵ xi CRXSDBP; om. W; x N

1

Incipit de concilio Helerdense. [112rb] De his qui altario ministrant ut a sanguine hominis se abstineant¹ cp. i²

De his clericis qui in obsessionibus³ necessitate positi⁴ fuerint id statutum⁵ est, ut qui altario ministrant et Christi corpus et sanguinem tradunt uel uasa sacro officio

¹ De - abst. in mg. Z

² c. iii L

³ obsessionibus CLRXSWBPTZOHA; obsidionibus ND

⁴ sunt add. and canc. B

⁵ corr. fr. statum O

deputata contractant⁶ ut ab omni humano sanguine etiam hostili se abstineant. Quod si in hoc inciderint⁷, tam⁸ officio quam communione⁹ duobus annis¹⁰ priuentur, ita ut¹¹ duobus¹² annis uigiliis, ieiuniis¹³, orationibus et elemosinis¹⁴ pro uiribus quas Dominus donauerit experientur¹⁵ et ita demum officio uel communioni reddantur¹⁶, ea tamen ratione ne ulterius ad officia potiora promoueantur. Quod si indefinito¹⁷ tempore negligentiores circa salutem suam extiterint, prestolandi ipsius penitentiae tempus in potestate maneat sacerdotis.

C. Hilerd. c 1; H 346a-b; M 427; D 50 c 36

⁶ contractant CRNDBJ²A; contractant PZJTOHQ; cont. dep. marked for reversal B

⁷ corr. fr. occid- S

⁸ ab add. N, om. CDBZTOHA

⁹ -ione CNBZTOH; -ionem A

¹⁰ communione add. A

¹¹ in add. C, om. LRXSWNBPZTOHA

¹² dubus N

¹³ et add. B, om. CRNDPZTOHA

¹⁴ -osi- ss B

¹⁵ experientur CRNPZTOHA; experientur B

¹⁶ -antur CDBZTOHA; -atur N

¹⁷ in definito CRSWNDBPH; infinito ZJTOQA

2

De his qui abortiuum faciunt¹ uel natos suos extinguunt² cp. ii³

Hii uero qui male conceptos ex adulterio factos uel editos necare studuerint uel in uentribus matrum⁴ potionibus aliquibus colliserint in utroque sexu adulteris post septem annorum curricula communio tribuatur, ita tamen ut omni tempore uite sue fletibus et humilitati⁵ insistant. Si uero clerici fuerint⁶, officium eis ministrandi recuperare non liceat. At tamen in choro psallentium a tempore recepte communionis intersint ipsis beneficiis. In exitu tantum⁷ si facinora sua omni tempore uite sue defleuerint, communio eis tribuatur.

C. Hilerd. c 2; H 346-7a; M 427; ID 10.182 to non liceat; below 3.20.58 as ID

¹ faciunt CBDTZOA; om. N

² De - ext. in mg. Z

³ ii LRXWNBTOQA; i H; ? C

⁴ uentribus matrum CLRXSWNPOH; matrum uentribus B; uentris matrum ZJTQA

⁵ humilitati CNBZJTO²HQ²; humiliati OQA

⁶ fuerint CNPZTOHA; sunt B

⁷ communio eis tribuatur from below, here B

3

De monachis ut clerici ordinentur cum uoluntate abbatis et¹ que monasterio offeruntur non auferantur et de basylicis quas² laici fecerint³ cp. iii

De monachis uero id obseruari placuit quod synodus Agatensis noscitur decreuisse, hoc tantummodo adiciendo, ut cum pro utilitate ecclesie⁴ aliquos episcopus probauerit [112va] in clericatus⁵ officio promouendos, cum abbatis uoluntate debeant ordinari.

¹ et CLXSNB?PZJTOHQ; om. R; et ut WD

² quas CRNBZTOQA; que H

³ De - fec. in mg. Z

⁴ util. eccl. CSNBPHQ; eccl. util. ZJTOA

⁵ -atus CRNBHQ; -atu TZJOA

Ea⁶ uero que in iure monasterii de facultatibus offeruntur, in nullo dyocesiana⁷ lege ab episcopis contingantur⁸. Si autem ex laicis quisquam a se factam basylicam consecrari desiderat, nequaquam eam sub monasterii specie ubi congregatio non colligitur, uel regula ab episcopo non constituitur, a dyocesiana⁹ lege audeat segregare.

C. Hilerd. c 3; H 347a; M 427; C 10 q 1 c 1 from Si ex laicis only, C 16 q 1 c 34 (Cum pro utilitate - contingantur)

---

⁶ *Eo after corr. O*

⁷ -siana CNBHQA; -sana TZJO

⁸ -gantur CNBZTOHQ; -quantur A

⁹ -siana CSNBQA; -sana ZJTOH

4

De incestis ut quamdiu in scelere sunt inter catecuminos habeantur¹ iii²

De his qui se incesti pollutione commaculant³ placuit quousque in ipso detestando et illicito carnis contubernio perseuerant, usque ad missam tantum cathecuminorum in ecclesia admittantur. Cum quibus etiam nec cibum sumere ulli Christianorum sicut apostolus iussit oportet.

C. Hilerd. c 4; H 347a; M 427-8; ID 9.29 (cf BD 7.3), 9.39A; C 35 q 2/3 c 9 (nearer here)

---

¹ De - hab. in mg. Z

² om. D

³ *corr. fr. commmac-* O

5

De his qui altario seruiunt¹ si subito in carnis fragilitatem inciderint² cp. v

Hii³ qui altario Dei seruiunt⁴ si subito in flenda carnis fragilitate⁵ corruerint et Domino respiciente digne penituerint ita ut mortificato corpore cordis contriti sacrificium Deo offerant, maneat in⁶ potestate pontificis uel ueraciter afflictos non diu suspendere, uel desidiosos prolixiore tempore ab ecclesie corpore segregare, ita tamen ut sic officiorum suorum loca recipiant ne possint ad altiora officia ulterius promoueri. Quod si iterato uelut canes ad uomitum⁷ reuersi fuerint, non solum dignitate officii careant sed etiam sanctam communionem nisi⁸ in exitu non percipiant.

C. Hilerd. c 5; H 347a; M 428; ID 15.87 as BD 19.74; D 50 c 52 (+ Pal.), C 15 q 8 c 2

---

¹ -iunt CNBZTOHQ; -iant A

² De - inc. in mg. Z

³ Hii CRXS²BPJTOHA; Si SNZQ

⁴ Dei seruiunt CRXSNBP; Dei deseruiunt ZJ; deseruiunt TOHQA

⁵ -ate CNBZTOH; -atem A

⁶ *ss* O

⁷ suum *add.* N, *om.* CBZTOHA

⁸ nisi CNBJTOHQA; non Z

6

De his qui sacramento se obligant ne ad pacem redeant¹ cp. vii²

Qui sacramento se obligauerit ut litigans cum quolibet ad pacem nullo modo redeat pro periurio uno anno [112vb] a communionem corporis et sanguinis Domini

---

¹ De - redeant in mg. Z

² vii CLRXWPZTOHA; vi NB; *om.* D

segregatus, reatum suum elemosinis, fletibus et quantis potuerit³ ieiuniis absoluat. Ad caritatem uero que operit multitudinem peccatorum celeriter⁴ uenire festinet.
C. Hilerd c 7; H 347a; M 428; ID 12.74 var. as BD 12.17; C 22 q 4 c 11 as here

---

³ poturit Z

⁴ celeriter CNBZJTOH; sceleriter QA

7

*Si clericus seruum uel discipulum suum¹ ab² ecclesia traxerit ut penitentiam agat³
cap. viii⁴*

Nullus⁵ clericorum seruum aut discipulum suum ad ecclesiam confugientem extrahere audeat uel flagellare⁶ presumat. Quod si fecerit donec digne peniteat a loco cui honorem non dedit segregetur.

C. Hilerd. c 8; H 347a-b; M 428; ID 3.117, 6.370; C 17 q 4 c 19a

---

¹ suum CRXSWNB; om. ZTOHQA

² ab CLXSN; de RWDBPZTOHQA

³ Si - agat in mg. Z

⁴ viii RXSWPZTOHQA; cap. ix CL; vii NB; om. D

⁵ Nullus CNBZTOQA; Nullum H

⁶ -re ss Z

8

*De his qui iubente episcopo pro quacumque¹ culpa ab ecclesia² exire contempnunt³
cp. x⁴*

Qui iubente⁵ sacerdote pro quacumque culpa ab ecclesia exire contempserit⁶ pro noxa contumacie tardius recipiatur ad ueniam.

C. Hilerd. c 10; H 347b; M 429; C 11 q 3 c 39

---

¹ pro quacumque C(in dark ink)LRWNBDBP; remissa ZJTOHQ; pro remissa A

² An obscure add. here Z

³ De - cont. in mg. Z

⁴ x CLRXWPTOHQA; viii NB; om. D; viiiii Z

⁵ episcopo add. A, om. CNDBZTOHQ

⁶ contempserit CNDBPZJOHQ; contempserint T; contexerit A

9

De clericis qui in mutuam cedem prorumpunt¹ cp. xi²

Si³ qui clerici in⁴ mutuam cedem proruperint⁵ prout dignitas officiorum in tali excessus contumelia pertulerit a pontifice districtius⁶ uindicetur.

C. Hilerd. c 11; H 347b; M 429; C 17 q 4 c 19b

---

¹ De - prorump. in mg. Z

² xi CLRXPZTOHA; xv W; ix NB; om. D

³ Fi Z

⁴ qui clerici in marked for rearrangement B

⁵ prorup- CRSWD²BPZJTO; prorump- LNQA; prorumpunt X; prorumpere D; corrup- H

⁶ -ictius CLRSWNPZJTOA; -ictus B; -ius HQ

Vt clerici cum extraneis mulieribus non habitent¹ cp. xv²

Familiaritatem³ extranearum mulierum licet ex toto sancti patres antiquis⁴ monitionibus preceperint clericis⁵ euitandum, id nunc tamen nobiscum⁶ uisum est ut qui talis probabitur post primam et secundam communionem⁷ si emendare neglexerit donec in uicio perseuerat officii sui dignitate priuetur. Quod si se Deo iuuante correxerit sancto ministerio restauretur.

C. Hilerd. c 15; H 347b; M 429

¹ Vt - habitent *in mg.* Z

² xv CLXWPZTOHA; xci R?; *om.* ND; x B

³ -ari- *ss* H

⁴ antiquis CNBTOHQ; antiqui A

⁵ clericis CRNB; ecclesiis ZTOHQA; *om.* S

⁶ nobiscum CXSNZ²JTOHQA; nobis BP; uobiscum Z

⁷ communionem CLRXNBTOQA; commonitionem SPZJHQ²

11*Si sacerdos moritur quid de rebus ecclesie obseruetur¹ cp. xvi²*

Hec huius placiti constitutione inter nos censura placuit custodiri ut defuncto antistite uel etiam adhuc in supremis agente nullus clericorum cuiuslibet ordinis officii gradusue sit qui quicquam de domo eius³ presumat uel de utilitate que instrumenti domus esse [113ra] noscitur, id est mobilis et immobilis rei ecclesiastice conetur inuadere, nichil furto, nichil dolo⁴ suppressens, auferens atque abscondens, sed is⁵ cui domus commissa est⁶, subiunctis sibi cum⁷ consilio uno uel duobus fidelissimis omnia ad tempus pontificis substituendi debeat conseruare, uel his qui in domo inueniuntur clericis consueta alimonia⁸ ministrare⁹. Substitutus autem antistites susceptae sedis commoda ordinabit uelut Deus imperauit¹⁰, ut eis uti cum his debeat quos cognouerit discipline et caritati predecessoris sui fideliter paruisse. Quod si quisquam post hec cuiuslibet ordinis ut superius dictum est clericus quacumque occasione uel de omni facultate quippiam probatus fuerit abstulisse uel¹¹ forsitan dolo aliquo suppressisse¹², reus sacrilegii prolixiori¹³ anathemate condempnetur, et uix quoque peregrina ei communio concedatur. Quia durum est ut hii quos constat in seruitio Domini cum prime sedis antistite desudasse ab his¹⁴ qui suarum rerum incubatores uel utilitatibus seruientes atque uacantes fuisse noscuntur despecti aliquatenus crucientur¹⁵.

C. Hilerd c 16b (mod.); H 347-8; M 450; C 12 q 2 c 38

¹ Si - obs. *in mg.* Z

² xvi CLRWPZTOHA; *om.* ND; xi B

³ eius CRSNB; *om.* ZTOHA

⁴ nichil dolo *ss* B

⁵ is CLRWPZJTOH; his NDBQA

⁶ *ss* O

⁷ *ss* O

⁸ alimonia CNBZTOHQ; alimolia A

⁹ ministrare CLSWD; administrare RXS²ND²BPZTOHA

¹⁰ -auit CRPZTOHA; -auerit NB; -abit D

¹¹ si *add.* ZTOHA, *om.* CRSNB

¹² suppressisse CRDBZTOA; sumpsisse N

¹³ -iori RXSWNDBPZTOHA; -iore CL

¹⁴ ab his *repeated and canc.* O

¹⁵ L fo. 105v *has note*: Verte folia vi et ubi inuenies [fo. 112] hoc signum lege usque ad consimile [fo.119] et postea huc reuertere, *and continues*: Vt illud diuini oraculi [below 2.42.6]

A2. XXXV ¹DE CONCILIO TOLETANO PRIMO²

- i. Vt si cuiuslibet ordinis³ clericus tardius ad ecclesiam uenerit, deponatur
- ii. Vt religiosa puella familiaritatem uirorum non habeat⁴
- ⁵iii. De clerico cuius uxor peccauerit
- iiii. De eo qui post baptismum militauerit ut ad diaconatum non admittatur
- v. Vt si quis potentium quemlibet expolauerit et admonente episcopo non reddiderit⁶ excommunicetur.
- vi. De his qui in ecclesiam intrant et non communicant⁷ ut excommunicentur
- vii. De his qui excommunicantur a sacerdotibus ut nullus ad eos accedat
- viii. De deuota si adulterauerit et postea maritum duxerit
- viiii. De eo qui uxorem habet si concubinam habuerit non communicet

¹ *title and capitulatio om. ZJTOHQA; in CLRXSWNDMBP*

² De conc. Tol. primo CLRSDNP; De conc. Tol. L²W; Capit¹ M; incipiunt capitula de conc. Tol. primo B

³ ad ecclesiam *here N*

⁴ uir. non. hab. CLRSDNDP; non hab. uir. B

⁵ *Whole title om. DM, in upper mg. X*

⁶ -d- *ss C*

⁷ -ant LRXSWNDBP; -ent C

1

Incipit de concilio [113rb] Toletano primo¹. Vt si² cuiuslibet ordinis clericus tardius ad ecclesiam uenerit deponatur³ cp. v⁴

Presbiter uel dyaconus uel subdyaconus uel quislibet⁵ ecclesie deputatus clericus si intra ciuitatem fuerit, uel in loco in quo est ecclesia⁶ aut castelli⁷ aut uicis⁸ aut uille si ad ecclesiam aut sacrificium cotidianum⁹ non uenerit clericus non habeatur, si castigatus per satisfactionem ueniam ab episcopo noluerit¹⁰ promereri¹¹.

C. Toledo I c 5; H 350b; M 434

¹ primo CLRWNBZJTOQA; *om. H*

² *ss in black C*

³ Vt - dep. *in mg. Z*

⁴ v CLRSDWPZT; i ND?BOHQ?A

⁵ quislibet CNJTOHQA; quilibet BP; quibuslibet Z

⁶ est ecclesia CRSNB; ecclesia est PZTOHA

⁷ aut cast. C(*over erasure*)LRNBZTOHA; *om. XS*

⁸ uicis RXSWNDBZJTOHQA; uici CLB²PH2

⁹ ordinatum *ss P*

¹⁰ *ss T*

¹¹ promereri CNBZTO²H; ? O; promoueri QA

2

Vt religiosa puella familiaritatem uirorum¹ non habeat² cp. vi³

Itemque puella Dei nec⁴ familiaritatem habeat cum⁵ confessore, aut cum quolibet⁶ laico sanguinis alieni aut conuiuium sola, nisi⁷ ubi sit seniorum aut honestorum aut

¹ fam. uir. CRNB; uir. fam. ZTOHA

² Vt - habeat *in mg. Z*

³ vi CLRPZTOHA; ii ND?B; *om. M*

⁴ Dei nec CNBZTOHQ; deifice A

⁵ cum CNBZJTO²H; *om. OQA*

uiduarum honestarumque frequentia, ubi honeste confessor quilibet cum plurimorum testimonio testium conuiuio interesse possit. Cum lectoribus autem⁸ in ipsorum domibus non admittendas⁹ penitus nec uidendas nisi forte si¹⁰ consanguinea soror sit uel uterina.

C. Toledo I c 6; H 350b; M 434-5

⁶ cum quolibet CNBZJTO; cum quoque libet H; quocumque QA

⁷ corr. fr. non O

⁸ autem CNBZTOHQ; om. A

⁹ non adm. in mg. B

¹⁰ ss T; a add. and canc. H

3¹

De clerico cuius uxor² peccauerit³ cp. vii⁴

⁵Placuit ut si quorumcumque clericorum uxores peccauerint⁶, ne forte licentiam peccandi plus habeant accipiant mariti earum hanc potestatem preter necem custodiendi ligandi in domo sua ad⁷ ieiunia salutaria⁸ non mortifera eas cogentes, ita ut inuicem sibi clerici pauperes auxilium ferant, si seruitia non habeant. Cum uxoribus autem ipsis que peccauerint⁹ nec cibos sumant, nisi forte ad timorem Dei acta penitentia reuertantur.

C. Toledo I c 7; H 350b; M 435; ID 8.283

¹ om. DM

² uxor CRNPZTOHA; om. B

³ De - pecc. in mg. Z

⁴ vii CLRPZTOHA; iii NB

⁵ From here to the capitula of C. Toledo III below N is written in double columns

⁶ -erint CRNBP; -erunt ZTOHA

⁷ ad CRNPZJTO²HQA; de B; a O

⁸ -aria CNBZTOQA; -ifera H

⁹ -erint CRNBP; -erunt ZTOHA

4

De eo qui¹ post baptismum militauerit ut ad dyaconatum² non admittatur³ cp. viii⁴

Si quis post baptismum militauerit et clamidem sumpserit ac cingulum ad necandum fideles etiam [113va] si graua non admiserit, si ad clerum⁵ admissus fuerit, dyaconii non accipiat dignitatem.

C. Toledo I c 8; H 350b; M 435; D 51 c 4

¹ De eo qui CLRDBZTOA; Si quis N

² diaconatum C(-um ss)LRWDBZTOHA; subdiaconatum N

³ De - adm. in mg. Z

⁴ viii LRPZTOHA; om. ND?M; iii B; ? C

⁵ after corr. O

5

Vt si quis potentium quemlibet expoliauerit et admonente episcopo non reddiderit excommunicetur¹ cp. xi²

Si quis de potentibus clericum aut quemlibet pauperiorem aut religiosum expoliauerit et mandauerit eum ad se uenire episcopus ut audiatur, et contempserit,

¹ Vt - exc. in mg. Z

² xi CLRZTOHA; om. ND?M; v B; viii P. De concilio Toletano add. in mg. A

inuicem mox scripta percurrant per omnes prouincie episcopos et quoscumque³ audire potuerint ut excommunicatus habeatur ipse donec obediat ut reddat aliena.

C. Toledo I c 11; H 350-1; M 435; C 24 q 3 c 21

³ quoscumque CLDMBPZ²JTOHA; quicumque N; quoscum Z

6

De his qui in ecclesiam intrant et non communicant ut excommunicentur¹ cp. xiii²

De his qui intrant in ecclesiam et deprehenduntur nunquam communicare, admoneantur. Quod si non communicant, ad penitentiam accedant. Si communicant, non semper abstineant. Si non fecerint abstineantur.

C. Toledo I c 13; H 351a; M 435; De cons. D 2 c 20

¹ De - exc. in mg. Z

² xiii CLRPZTOHA; om. ND?M; vi B

7

De his qui excommunicantur a sacerdotibus, ut nullus ad eos accedat¹ cap. xv²

Si quis laicus abstinetur³, ad domum eius uel clericorum uel religiosorum nullus accedat. Similiter et clericus si abstinetur, a clericis deuitetur. Si quis cum illo colloqui aut conuiuare⁴ fuerit deprehensus etiam ipse⁵ abstineatur. Sed hoc pertineat ad eius clericos qui eius episcopi⁶ et ad omnes qui commoniti fuerint de eo qui abstinetur siue laico quolibet siue clerico.

C. Toledo I c 15; H 351a; M 435; ID 14.30; C 11 q 3 c 26

¹ De - acc. in mg. Z

² xv CLRPZTOHA; om. NDM; vii B

³ abt- H

⁴ corr. fr. -icare O

⁵ ss Z

⁶ eius ep. CRNMPZTOHA; ep. eius B

8

De¹ deuota si adulterauerit et postea maritum duxerit² cp. xvi³

Deuotam peccantem non⁴ recipiendam in ecclesia, nisi peccare desierit. Et si desinens egerit aptam penitentiam⁵ decem annis, recipiat communionem. Prius autem quam in ecclesia admittatur⁶ ad orationem, ad nullius conuiuium Christiane mulieris accedat. Quod si admissa fuerit, etiam hec que⁷ eam receperit habeatur in absentia. Corruptorem etiam par pena constringat. Que autem ma [113vb] ritum acceperit, non admittatur ad penitentiam nisi adhuc uiuente ipso marito caste uiuere ceperit aut postquam ipse discesserit⁸.

C. Toledo I c 16; H 351a; M 435-6; C 27 q 1 c 27

¹ De CLRNBJZTO²QA; om. OH

² De - dux. in mg. Z

³ xvi CLRPZTOHQQA; om. NDM; viii B

⁴ ss Z

⁵ pen. apt. marked for reversal B

⁶ corr. fr. -antur Z

⁷ ss T

⁸ disc- CLNBJZTOA; dec- H; dic- Q

9

De eo qui uxorem habet si concubinam habuerit ut¹ non communicet² cp. xvii³
Si quis habens uxorem fidelis si concubinam habeat non communicet. Ceterum is⁴
qui non habet uxorem et pro uxore concubinam habet, a communione non repellatur,
tantum ut unius mulieris aut uxoris⁵ aut concubine ut ei placuerit sit coniunctione
contentus. Alias uero abiciatur donec desinat et ad penitentiam reuertatur⁶.

C. Toledo I c 17; M 436; H 351a; ID 8.64; IP 6.49; D 34 c 4 (beg. Is qui non habet)

---

¹ ut CLRWNBP; om. ZTOHA

² De - comm. in mg. Z

³ xvii CLRWPZTOHA; ut non - xvii om. D; xvii om. N; ix B

⁴ is CXSWNDPZJTOHA; his LRB

⁵ ux- CDBZTOHA; aux- N

⁶ reuertatur CNBZTOHQ; reuertur A

Here N adds three canons:

De feminis que adulteros maritos relinquunt et aliis nubunt

Item fidelis femina que adulterum - dare compulerit.

C. Elvira c 9; cf above A2.30.3

Vt uidua professionem faciat scripto et uestem aptam religioni accipiat

Antiquis inconcusse permanentibus regulis - non suspecta.

C. Toledo X c 4; cf below A2.41.2

De accusatoribus

Placuit ut si quis aliquem clericorum - accusator accipiat.

C. Braga II c 8; cf below A2.46.8